

Udruženje književnika Srbije: Fosili iz Hajd parka

MODERNI SRPSKI NEDELJNIK

EVROPLJANIN

Specijalni izveštaj
„Evropljanina“
u bazi OVK

Broj 5 2. jul 1998. 10 DIN

FUDBAL

Tragični broj jedan

Espresso sa dve bombe
Beogradska skloništa
pretvorena
u kafice, teretane,
skladišta...

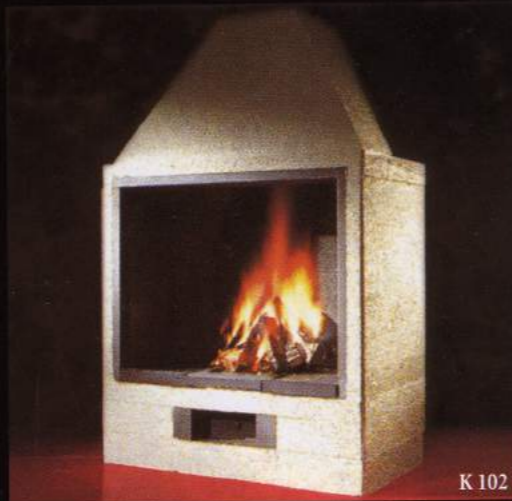
Najbolji evropski kamini i baštenski roštilji

[po najpovoljnijim cenama]

EDILKAMIN

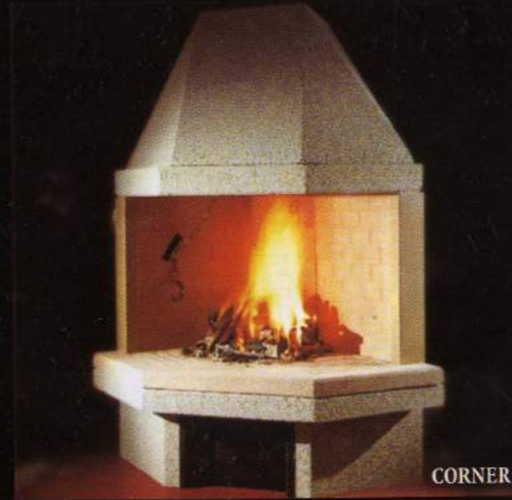
NK 75

K 102

MINIANGOLO

CORNER

transportujemo
i montiramo

Beograd, Tadeuša Košćuška 56. Telefon: 011/639 500

DNEVNIK

Glavni i odgovorni urednik Dragan Bujošević

Hulio voli i Srbe i Hrvate

SREDA

Hulio nam je pevao „Tamo daleko“ na srpskom. Rekao je da obožava Peđu Mijatovića.

Dan kasnije Hulio je u Zagrebu pričao kako je sasvim saosećao sa borbom Hrvata za nezavisnost, o kojoj mu je tako lepo pričao njegov veliki prijatelj Davor Šuker.

Sve je to normalno, kao što bi bilo i da je sada neko ovde proglasio Hulija za izdajnika.

Korporacija BK, koja je Hulija dovela u Beograd, na svojoj televiziji je prenela Hulijev razgovor za Hrvatsku televiziju.

Civilizacijski pomak.

ČETVRTAK

Sretnem Momu Trajkovića, kosmetskog političara, bivšeg socijalistu a sada člana „dvočlane koalicije Moma i Artemije“.

Kaže: „Doputovao sam jutros u Beograd i prvi put shvatio da ovde nemam s kim da razgovaram. Žurim da se vratim dole. Pozvraćemo sve ovdašnje političare, naravno i Slobodana Miloševića, da na Vidovdan dođu na Kosovo, da vidimo ko je vera a ko je nevera. Znamo da Milošević neće doći. Za njega je politika: za Srbe - Radio-televizija Srbije, za Albance - policija.“

Pošto je Rojters emitovao „manekenske“ slike OVK, pitam Trajkovića da li je reč o organizovanoj vojsci sa jasnom hijerarhijom komandovanja - što te fotografije

sugerišu, ili su to nepovezane naoružane grupe.

„To je naoružani narod“, odgovara Trajković.

MANASTIR GRAČANICA:
Molitva na Vidovdan

PETAK

Za večerom mi prijatelj političar niže moguće rasplete „i rat i mir“ stanja na Kosmetu: strani protektorat, Kosovo treća jugoslovenska republika i mešavina tih dvaju.

„Zapad neće dozvoliti nezavisno Kosovo, jer bi tako nas lišili problema, a sebi ga natovarili na leđa. Ostavljajući nam Kosmet, on nam stalno drži bombu pod stolicom. Protektorat, sa njihovim trupama na Kosovu, pruža im mogućnost da nam se stalno mešaju u državne poslove.“

Kažem: „Da bi doveli svoje trupe, moraju prvo da osiguraju 'prijateljstvo' naoružanih Albanaca i da dobiju saglasnost od ovdašnje vlasti.“

„Nemci su proizveli OVK, kao što su potpuno kontrolisali Salija Berišu u Albaniji i Ibrahim Rugovu. Onda su im Amerikanci srušili Berišu, doveli Fatosu Nanoa i preuzeli Rugovu. Nema sumnje da će pokušati da kontrolišu i OVK, jer neće dozvoliti da im neko 'iz zabave' ubija vojnike.“

Nijedan ovdašnji političar sada ne sme da pomisli da pozove strane trupe da dođu na Kosmet. Ali, ako nas Zapad mnogo pritisne, možda će neko pristati na ono što bi se zvalo mirovne snage. Ipak, ne isključujem mogućnost da usled stalnog pogoršanja stanja bude i strane intervencije. Ona bi bila dobar izgovor da pustimo da Kosmet ode iz Jugoslavije, uz eventualno zadržavanje nekih njegovih delova.

Pitam: „Zar ne bi posle toga usledili slični odlasci Sandžaka i Vojvodine?!“

„Ne, tada bismo imali punu kontrolu. Jednostavno, reč je o zakonu brojeva. Bili bismo u situaciji u kojoj su Englezi u Velikoj Britaniji: njih je deset puta više od Škotske, Iraca, Velšana.“

NEDELJA

Vidovdan.

Duga

Negde iza je put od žute opeke, a još samo malo dalje i onaj čarobnjak. Snimljeno je u Wimbledonu (glavni teren), zaboravljenom sastajalištu majica i loptica. Fudbal je pregazio sve pred sobom, od ostalih sportova ostale su samo bajke.

50 Tirnanić:

Fudbaleri Jugoslavije bili su slomljeni teretom zadatka da pobeđom svrše neke „državne poslove“ koji nikako nisu u njihovom domenu

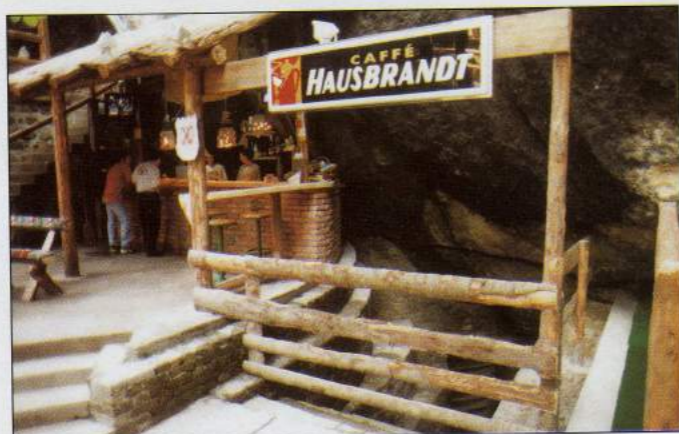

10 Traži se Džeri Adams:

Specijalni izveštač „Evropljanina“ s Ričardom Holbrukom u bazi OVK

30 Dve bombe i espresso:

Da neko, ne daj bože, krene da istovaruje nešto na Beograd, Beograđani ne bi imali gde, bez obzira na 950 skloništa...

34 Fosili iz Hajd parka:

Na Udruženju književnika isprobano je sve što u društvu treba da se učini. Eksperiment je završen, pacijent nije preživio

Tema broja

- ▶ **50 Fudbal:** Gol smrti
- ▶ **54 Navijači:** Piju krv i pljuju pare

Jugoslavija

- ▶ **10 U centru OVK:** Specijalni izveštač „Evropljanina“ posetio najveću bazu OVK na Kosovu
- 12 Traži se Džeri Adams:** Amerikanci traže političkog lidera OVK i pripremaju dolazak NATO na Kosovo
- 15 Fehmi Agani:** OVK drži trećinu Kosova
- 16 Radikalni udar:** U odmeravanju snaga socijalista i radikala nastradao Milan Beko
- 19 Vuk Obradović:** Vojska nezadovoljna državom
- 20 Putujuće bombe:** Ni policija ne

zna ko, kako i kada transportuje otrov kroz Srbiju

24 Podivljali grad: Kada bi bilo porušeno samo deset odsto bespravno podignutih zgrada, Beograd bi više stradao nego u bombardovanjima 1941. i 1945. godine

Reportaža

▶ **30 Dve bombe i espresso:** Beogradska skloništa pretvorena u kafane, magicine, teretane, pržionice kafe...

Kultura

▶ **34 Fosili iz Hajd parka:** Kako je propalo Udruženje književnika Srbije

40 Srednji vek je bio bolji: Akademik dr Sima Ćirković o Srbiji u XIV veku

Nauka i tehnika

- 42 Sahara:** Alahovo šetalište
- 48 Misterije:** Povlenska kugla

Moderni život

- 61 V. Žanetić:** Bogataši
- 62 Promena pola:** Posle 57 godina života, Branko je postao Brankica

Svet

- 66 Nemačka:** Šesdesetosmaši pobeđuju desnicu
- 72 Ratni zločini:** Amerikanci ne žele na sud

Rubrike

- 3 Dnevnik • 4 Foto nedelje • 7 Periskop • 41 Galerija 47 Računari 49 Poligon 65 Reflektor 71 Evropa 73 Impresum • 74 Kalendar**

VESTI / ČINJENICE / OTKRIĆA

LONDONSKI KLUB

Sporna visina YU duga

Kengurove obveznice (kangaroo bonds) čine osnovu modela koji je Londonski klub ponudilo Saveznoj Republici Jugoslaviji kao način da se razduži s komercijalnim bankama koje su njeni poverioci. Jugoslovenskoj strani predložen je još i otpis 25 odsto nagomilanih dospelih a neplaćenih kamata, što znači da bi SRJ trebalo da vrati 2,8 milijardi dolara. Predstavnici komercijalnih banaka navode da je od toga dug prema inostranim poveriocima 1,8 milijardi, a milijarda dolara duguje se takozvanim povezanim licima (koja čine subjekti iz bivših jugoslovenskih republika i iz sadašnje SRJ koji su dug kupili na sekundarnom tržištu kapitala).

Danko Đunić: Jedan od jugoslovenskih pregovarača s Londonskim klubom

Prema predlogu predstavnika Londonskog kluba, SRJ bi odmah po potpisivanju sporazuma s komercijalnim bankama trebalo da vrati 75 odsto glavnice duga, a preostalih 25 odsto i 75 odsto kamata bilo bi vraćeno kad zemlja na međunarodnom tržištu kapitala dobije rejting B- (B minus), kada bi joj bilo omogućeno i da izda evroobveznice (euro bonds) u iznosu od 500.000.000 dolara. SRJ sada, inače, uopšte nema međunarodni kreditni rejting.

Jugoslovenska strana, međutim, osporava osnovnu visinu duga koja joj je pripisana (3,3 milijarde dolara, ili 36,52 odsto ukupnog neraspodeljenog duga u momentu raspada SFRJ), pa su se dve strane dogovorile da, u toku pregovora, jedna drugoj otvore svoje knjige na osnovu kojih je izvedena računica.

Jugoslovenski eksperti navode da bi predloženi model praktično udvostručio početni dug od 2,8 milijardi dolara zbog nagomilavanja kamata do konačne otplate.

Kengurove obveznice, poznate i pod nazivom obveznice povratnog udara (kickback), u osnovi su razduživanja i Bosne i Herecegovine s komercijalnim bankama. One podrazumevaju skokovito vraćanje duga (nešto nalik na skok kengura): deo se vraća odmah, a drugi deo tek kad se dostigne unapred utvrđen cilj (koji stručnjaci zovu „trigger“, okidač). SRJ bi imala „okidač“ kada bi dobila kreditni rejting B-, što se ne smatra nikakvim ustupkom jer je to rejting koji je većina istočnoevropskih zemalja dobila u samom momentu izlaska na međunarodno tržište kapitala.

DIPLOMATIJA

Tajne pare za ambasade

Otkada su Sjedinjene Američke Države prekinule platni promet sa Saveznom Republikom Jugoslavijom, ambasade u Beogradu koje imaju dolarske račune u jugoslovenskim bankama ne mogu da prime novac od svojih vlada.

Kako „Evropljanin“ saznaje, italijanska, bu-

garska i kanadska ambasada izvesno vreme nisu mogle da pokriju svoje troškove, i da isplate zaposlene.

Lisa Helfand, ataše za štampu kanadske ambasade, potvrdila je da je ova ambasada imala teškoće da dobije novac, ali zbog tajnosti nije želela da otkrije način na koji je rešen ovaj problem.

Bob Gordon, konzul u britanskoj ambasadi, rekao je za „Evropljanin“ da njegova ambasada, iako ima račun u jednoj od jugoslovenskih banaka, nije imala problema s prilivom novca, jer sve dobija u dinarima.

ZGRADA KANADSKOJE AMBASADE: Novac je pronađen

Foto: K. Sulejmanović

BROD

Britanski pomorski stručnjaci napravili su najnoviji model u kategoriji takozvanih snažnih brodova, koji će gotovo sigurno oboriti svetski rekord u oplovljavanju Zemlje. Specijalno dizajnirani, dvomotorni brod *Cable&Wireless*, rezultat visoke tehnologije, dugacak je 35 metara i osposobljen da oplovi 26 000 milja oko Zemljine kugle za manje od 80 dana.

Futuristički brod s posadom od 16 osoba, kojim upravlja kapetan Jan Bosvort, ovih dana trebalo bi da pređe Atlantik i završi putovanje u Gibraltaru.

Jedan od najvećih svetskih dizajnera u ovoj oblasti, Najdžel Ajrens, koji je dizajnirao *Cable&Wireless*, uveren je da će njegov oblik omogućiti povećanje brzine neophodne za obaranje rekorda od 80 dana, opisanog u čuvenoj noveli Zila Verna. Ovaj brod trebalo bi da sruši i sadašnji rekord u oplovljavanju Zemlje, koji drži nuklearna podmornica *USS Triton*, čije je podvodno putovanje 1960. godine završeno za samo 83 dana, devet sati i 54 minuta.

CABLE& WIRELESS: Da li će biti brži od nuklearne podmornice

EVROPLJANIN PITA

Šta ste planirali da uradite tokom naredne godine

	DA	NE
Da sagradite kuću, stan ili vikendicu	13.6%	86.4%
Da kupite novi uređaj (šporet, frižider...)	38.6%	61.4%
Da kupite novi TV, video, muzički stub	23.8%	76.2%
Da kupite kompjuter	16.1%	83.9%
Da promenite auto ili kupite nov	30.4%	69.6%
Da odete na odmor u inostranstvo	34.1%	65.9%
Da temeljito obnovite garderobu	53.3%	46.7%

Izbor: Agencija Medijum Istraživanje sprovedeno krajem maja na uzorku od 600 ispitanika

UTOVLJENE
BIROKRATE

Optužujući predstavnike Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) da su birokratske hipokrite, Ed Rojs (Ed Royce), kongresmen iz Kalifornije, zatražio je da se zaposlenima u MMF ukine privilegija da ne plaćaju porez na lična primanja. Ukoliko se usvoji Rojsov predlog, američki izvršni direktor u MMF biće obavezan da Izvršnom odboru direktora MMF predloži ukidanje poreskog izuzeća za zaposlene u ovoj finansijskoj instituciji. Modeli mogućeg pritiska u američkoj javnosti zaoštravaju se pitanjem: zašto SAD ne bi povukle novac uložen u MMF dok se ne ukine odluka o poreskom izuzeću radnika MMF.

Međunarodni monetarni fond je, inače, u svetu čuven po tome što

CINIZAM: Amerikanci predlažu da zaposleni u Međunarodnom monetarnom fondu primaju plate u indonežanskim rupijama, tajlandskim batima ili meksičkim pezovima

zemljama u razvoju koje zapadaju u privredne nevolje uvek nameće politiku povećanja poreza i smanjenja budžetskih troškova. Navodeći da, pored poreskog izuzeća, zaposleni u MMF primaju visoke plate i dodatke za plaćanje stanarine i školovanje dece u skupim privatnim školama, Amerikanci zaključuju da onda „nije čudno to što ti utovljeni ljudi tako lako nameću poreze drugima, kad sami nemaju pojma kakvo je to opterećenje“. Logiku ovakvog razmišljanja časopis „Forbes“ (Forbes) sažima u rečenicu: „Kada bi te birokrate osetile poreski teret, možda bi predložili MMF bili realniji.“

Aludirajući na česte zahteve MMF za devalvacije, predlaže se i da se zaposlenima u ovoj instituciji plate daju u indonežanskim rupijama, tajlandskim batima ili meksičkim pezovima.

CRNA GORA

Baošić nije mafijaš

Nakon 80 dana tamnovanja u italijanskim zatvorima, šef barske policije i bivši komandant specijalnih jedinica MUP Crne Gore Vaso Baošić oslobođen je optužbe za saradnju sa italijanskom mafijom i pušten na slobodu.

Krajem marta, istraživači DIE, centra za suzbijanje mafije u Bariju, pod dirigentskom palicom Đužepa Selzija, uhapsili su Baošića na tamošnjem aerodromu tereteći ga za saradnju sa organizovanim kriminalom u Italiji, pod okriljem „Svete krune“, odnosno u mafijaškim organizacijama Kalemare i Prudento, koje osim Italijana čine i stranci. Tačkom dodira Baošića i mafije označena je luka Bar, rejon pod Baošićevom policijskom kontrolom, u kojoj su mafijaši regije Pulja bili česti gosti.

Hapšenje heroja crnogorske policije, ranjenog u januarskim demonstracijama pristalica Momira Bulatovića, koga je potom crnogorska vlast odlikovala, dobilo je ogroman publicitet uz neizbežne političke konotacije. Slučaj Baošić bio je kao „naručen“ za Momira Bulatovića, predsednika Socijalističke narodne partije, da u predizbornoj kampanji, koja je u tom momentu bila u punom jeku, pokuša da dokaže vezu crnogorske vlasti i samog predsednika Mila Đukanovića sa italijanskom mafijom.

Crnogorski MUP bio je kategoričan: „Čitav

PROPAGANDA: Hapšenje Baošića korišćeno je u predizbornoj kampanji Momira Bulatovića

slučaj je insceniran“. Država Crna Gora učinila je što je mogla: angažovala je advokate, kanale crnogorskog MIP, o Baošiću su krajem aprila u Rimu razgovarali predsednik Đukanović i šef italijanske diplomatije Lamberto Dini. No, sve to ne bi pomoglo kod dokazano nezavisnih i nepodmitljivih italijanskih sudija, koji su svoju doslednost u borbi protiv mafije često plaćali glavom, da je protiv Baošića bilo valjanih dokaza.

Oslobađanje visokorangiranog crnogorskog policajca nije i kraj priče: javnost s nestrpljenjem očekuje da glavni akter, koji zasad o svesmu ćuti, javno progovori.

Šeks protiv Montgomerija

Američki ambasador u Hrvatskoj Vilijam Montgomeri (Wiliam Montgomery) ima stil ponašanja zbog koga bi ga trebalo proglasiti personom non grata u Hrvatskoj.

To je u intervjuu „Večernjem listu“ izjavio potpredsednik Hrvatske demokratske zajednice Vladimir Šeks.

On je rekao da Montgomerijeve izjave o tome da u Hrvatskoj treba promeniti izborni zakon potpuno odstupaju od standarda ponašanja diplomatskih predstavnika i iskazuju imperijalni odnos, kao i to da ni Amerika ni Evropska unija neće određivati hrvatski izborni sistem.

SAD i EU hrvatskom izbornom zakonu naročito zameraju činjenicu da se 12 zastupnika bira iz hrvatske dijaspore a Hrvati iz Bosne i Hercegovine daju desetak poslanika.

Šeks je Montgomeriju zamerio i ocene da je Hrvatska svetsko ruglo zbog kolektivne tužbe hrvatske vlade protiv no-

vinara Davora Butkovića koji je svojevremeno kao urednik „Globusa“ objavio podatke jedne američke ekspertske firme za strana ulaganja o korumpiranosti hrvatske vlasti (sud je tu tužbu vlade na kraju odbacio), kao i izjavu američkog ambasadora da je državna televizija „karcinom Hrvatske“.

Kada je Americancu Piteru Galbrajtu (Peter Galbraith) svojevremeno prestajao mandat ambasadora u Hrvatskoj, hrvatska politička vrhuška je odahnula. Galbrajt, kojeg je Tuđman nazvao „traktorskim diplomatom“ aludirajući na njegovo priključivanje srpskom zbegu nakon akcije „Oluja“, važio je za vrlo neugodnog poslanika, zato što je navodno na svoju ruku „zabadao nos“ u hrvatska unutrašnja pitanja, koja nisu u njegovoj ingerenciji.

VILIJAM MONTGOMERI: Hrvatima se ne sviđa što ih podučava demokratiji

Osma sednica zvršena

Dr Jagoš Purić, rektor Univerziteta u Beogradu

EVROPLJANIN: Poznati ste kao naučnik i partijski radnik, protivnici tvrde da pripremate Osmu sednicu na univerzitetu.

Purić: Univerzitet je pokrenuo Osmu sednicu, a ne univerzitet. Na univerzitetu je Osmu sednica završena.

EVROPLJANIN: Šta ćete uraditi s profesorima koji ne potpišu ugovore?

Purić: Profesori univerziteta širom sveta potpisuju ugovore o jednogodišnjem ili višegodišnjem angažovanju. Uzgred, profesori univerziteta ne sklapaju ugovore s Beogradskim univerzitetom već s fakultetima. A moj stav je da nijedan profesor, koji svoj posao obavlja savesno, ne treba da ima probleme.

EVROPLJANIN: Koja su vaša tri prva poteza kao rektora?

Purić: Borba za poboljšanje materijalnog stanja na univerzitetu svakako je prvi korak, i to ne samo kada je reč o platama, već i osa-

de i da tu ostanu.

Treći korak, po značaju svakako ne manje važan, jeste odlučno uključivanje našeg univerziteta i njegovih fakulteta u međunarodnu saradnju na zajedničkim projektima, čiji bi se potprojekti realizovali u našim nacionalnim laboratorijama.

vremenjivanju opreme. Ulaganje u univerzitet se višestruko isplati, i civilizacijski i materijalno.

Drugi korak je stvaranje uslova da mladi ljudi ostanu na univerzitetu. Od njih se ne može očekivati entuzijizam ako su na ivici egzistencije. Smatram da je dobro da mladi ljudi mogu otići u svet, i što ih tamo rado primaju, to je dokaz da je naš univerzitet kvalitetan, ali je nesreća po naciju što se ne vraćaju. Ova situacija promenila bi se stvaranjem centra za vrhunska istraživanja na svakom od fakulteta ili bar u okviru grupacije srodnih fakulteta, gde bi mladi ljudi bili motivisani da ra-

BULKA

Beogradski aerodrom zaista divno izgleda kada je oko piste i staze za taksiranje na stotine travki i crvenih bulki.

Posle sletanja aviona Svisera (Swissair), kapetan zove kontrolni toranj:

Sviser: Toranj, ovde sviser 455.

Kontrolni toranj: Izvolite.

Sviser: Možete li mi reći kako se zove ono lepo cveće kod taxiwaya?

Kontrolni toranj: (pauza, čovek se začudio) Ponovite, sviser 455?

Sviser: Možete li mi reći kako se zove cveće kod taxiwaya?

Kontrolni toranj: Bulke, gospodine.

Sviser: Toranj, imamo oko sat

LJUBAV: Švajcarski pilot tražio da mu naberu cveće

vremena pre polaska, mogu li da se prošetam do taxiwaya i naberem malo bulki?

Kontrolni toranj: Samo momenat, gospodine.

Kontrolor je zatim preko interne veze pozvao obezbeđenje i pitao nešto u smislu: „Ovaj ljudi Švajcarac hoće da izađe iz aviona i ode do taxiwaya da bere bulke“, na šta mu je obezbeđenje odgovorilo da može da pošalje follow me kola da mu nabere nekoliko komada.

Kontrolni toranj: Sviser 455?

Sviser: Da?

Kontrolni toranj: Poslaću kola follow me da mu naberu bulke.

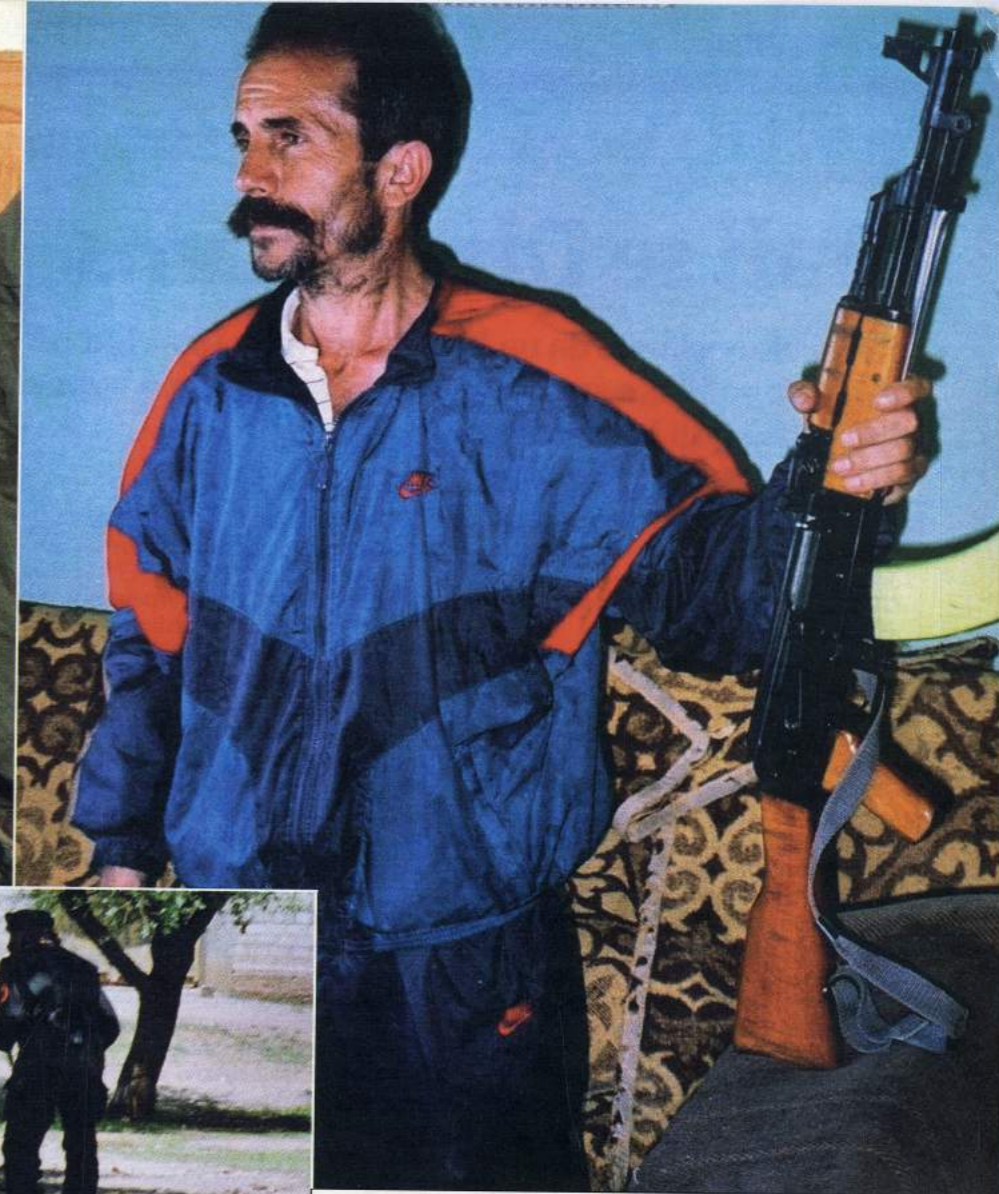
Sviser: Nije neophodno, mogu ja da izađem i da ih naberem.

Kontrolni toranj: Hmm... sviser, to je predaleko od vas, poslaću follow me.

Sviser: U redu, hvala.

Za divno čudo, stvarno su poslali jedan follow me, a dva-tri čoveka izašla su i pobrala jedno tonu cveća. Švajcarac je bio presrećan...

TENDENCIOMETAR	
Ričard Holbruk	➔ Slučajno šetao Kosovom, slučajno sreo pripadnike OVK, slučajno s njima popio kafu... Da slučajno njegovim stopama ne krene i Milošević
Željko Obradović	➔ Čovek od kojeg je cela nacija očekivala da pobedi Amerikance ostao je bez najvažnijeg dela tima. I njemu i nama izgledi su mali
Fidel Kastro	➔ Iskazao puno razumevanja za događaje u Francuskoj, posebno za pobedu Irana nad Amerikom
Simple Minds	➔ Propustili priliku da gostuju u Jugoslaviji. Karijera im je posle ovoga pod ozbiljnim znakom pitanja

OVK

Pregovarač kalašnjikov

Specijalni izveštac „Evropljanina“ prisustvovao sastanku Ričarda Holbruka sa pripadnicima OVK i posetio glavnu bazu OVK u selu Likovac

U skladu s albanskim običajima, otmena zbirka velikih i sjajnih američkih cipele ostala je na ulazu u vojnički utvrđeni seoski dom. Unutra je služena turska kafa, spremljena na rešou, a nuđene su i cigarete. Jedini čovek u prostoriji koji nije izuo cipele - nemačke vojničke čizme, u konkretnom slučaju - bio je Lum Hadžiju, lokalni komandant Oslobođilačke vojske Kosova, koji je sve vreme čvrsto držao kalašnjikov u ruci.

Čovek sa bradom i naočarima, u maskirnoj uniformi i sa beretkom s oznakama UCCK iskoristio je trenutak i spustio se pored Ričarda Holbruka. Kamere su zauzajale, beležeći prvi susret vrhunskog američkog izaslanika i člana separatističke pobunjeničke vojske.

Za OVK je ovo bio važan trenutak. Na-

kon što ih je u februaru američki ambasador Robert Gelbard nazvao „terorističkom organizacijom“, ovo je pripadnicima OVK bilo priznanje da su snaga sa kojom se mora računati. U Vašingtonu je portparol Stejt departmenta Džems Rubin na brzinu umanjio značaj događaja izjavljujući da je susret bio neplaniran i slučajan. Ričard Holbruk je, međutim, tačno znao da mu u Juniku spremaju doček.

Hadžiju, koji se predstavio kao autor sedam objavljenih knjiga pesama, kazao je da je komandant za „etiku, moral i politiku u regionu“.

Poput mnogih „oslobodilačkih“ organizacija, a OVK sebe smatra jednom od njih, ova organizacija ima dve odvojene linije političkih i vojnih komandanata. Služeći se bombastičnom retorikom kakva doliči pe-

sniku, Hadžiju je gostima održao očigledno dobro pripremljen govor o težnjama kosovskih Albanaca za nezavisnošću.

Holbruk je pitao o situaciji u Juniku, koji se nalazi svega pet kilometara od planinske granice sa Albanijom i često dolazi pod udruženu vatru srpske policije i Vojske Jugoslavije. Hadžiju je rekao da im manjka hrane i lekova i da se oko 1.500 ljudi, uglavnom žena, dece i staraca, krije u susednim šumama, jer zbog minirane granice ne mogu da se pridruže izbeglicama u Albaniji.

Jedan strani novinar koji je proveo sedmicu sa OVK uz granicu s Albanijom kazao je da su pobunjenici sve bolje naoružani - pored ostalog i antitenkovskim raketama - i da se koriste složenim sistemom rovova i bunkera. Novinar se uverio da su

DIJALOG:
Ričard Holbruk je veoma dobro znao ko ga čeka u selu Juniku, bez obzira na kasnije tvrdnje Vašingtona da je susret sa OVK bio slučajan

noću, iz blizine, statične vojne jedinice izvršna meta. Posle poraza u Dečanima, OVK je ojačala i sada zadaje muke vladinim snagama uz granicu.

Oko 30 kilometara duboko u unutrašnjosti Kosova, pobunjenici su u povelikom naselju Mališevu uspostavili veliki administrativni i skladišni centar. Pre nedelju dana, konvoji kamiona svake noći stizali su u Mališevu prepuni hrane. Potom bi se iz svih pravaca okupljali traktori da pokupe zalihe koje su potom razvozili seljanima i borbama na „frontu“. Taj put je sada poznat kao „put Ho Ši Min“. Iz Mališeva OVK napada vojne i policijske konvoje koji putuju glavnim pravcem sever-jug, autoputem Priština-Prizren.

Još dublje u unutrašnjosti Kosova, u srcu dreničke regije, u selu Likovac

OVK ima ono što se smatra glavnom bazom. Tamo je stacionirano na stotine naoružanih muškaraca, a ima i žena. Postoje kantine i poljska bolnica. U Likovcu primaju samo nemačke marke, a nipošto jugoslovenski dinar. Čovek koji tvrdi da je glavni vojni komandant OVK kaže da se zove Sami Luštaku. On objašnjava da je OVK, koja je izdašno finansirana porezima i „donacijama“ albanske dijasporne, spremna da se bori do kraja. O primirju i pregovorima može se govoriti samo nakon potpunog povlačenja vladinih snaga sa Kosova. Po njegovim rečima, Ibrahim Rugova, „predsednik“ samoproglašene Republike Kosovo - koju ne priznaje niti jedna vlada - može da postane vođa OVK ali mora prvo da prihvati oružanu borbu, što je ponuda koju će Rugova teško prihvatiti.

Pobunjenici su sukob doveli nadomak Prištine, mešovitog grada sa 300.000 stanovnika, gde se u kafanama govori da bi mogao da postane Bejrut ili Sarajevo. OVK je otela tuce srpskih talaca, od kojih je neke oslobodila, uključujući dva starca, ali drže sve u svemu oko 35 Srba koji bi jednog dana mogli biti razmenjeni za zarobljene Albance.

Pretnja intervencijom NATO na Kosovu - čiji bi cilj bio sprečavanje još jednog masovnog egzodusa izbeglica koji bi destabilizovao Albaniju i Makedoniju - izgleda da je imala suzdržavajući efekat na Miloševića, ali je dala prostora OVK da proširi svoje operacije.

SPECIJALNO ZA „EVROPLJANIN“:
RIČARD HARDING-DEJVIS

DIPLOMATIJA

Traži se Džeri Adams

Holbrukov plan je da na Kosovo dovede prvo tim od stotina političko-vojnih posmatrača, a zatim i vojnike NATO koji bi obezbeđivali primirje

Ričard Holbruk (Richard Holbrook) priznao je da je Amerika u petak u Londonu započela zvanične razgovore sa OVK i da će ih nastaviti sve dok OVK ne obustavi svoje akcije.

Tako je postalo jasno ne samo zašto je američki ambasador u UN tumačio po Kosovu već i da je na konkurs „potreban albanski Džeri Adams (Gerry Adams) za kosovsku IRA“ izgleda već stigla prva prijava.

Sudeći po vestima koje dolaze iz Vašingtona, Holbrukov plan je da na Kosovo dovede, prvo tim od stotina političko-vojnih posmatrača po uzoru na one iz Bosne, a zatim i vojnike NATO koji bi obezbeđivali primirje i, da parafraziramo Krisa Hila, sprečili da druga strana uđe na područje koje napuste snage bezbednosti i proglasi ga slobodnim Kosovom. Za takvo nešto neophodno je prvo identifikovati takozvano političko krilo OVK, a zatim ga privoleti na kooperativnost. Ljudi iz Holbrukovog tima ne poriču da srpske snage bezbednosti ispoljavaju krajnju suzdržanost u ovoj fazi konflikta i da je Milošević spreman i na dijalog i na primirje, ali zahteva uklanjanje kontrolnih punktova OVK - milom ili silom.

Ričard Holbruk je u Jugoslaviji boravio kao diplomata, a u narednih desetak dana, međutim, iz njega će govoriti isključivo političar.

Njujorški bankar koga je Bil Clinton 18. juna imenovao za ambasadora SAD u Ujedinjenim nacijama ponašao se ovde kao izuzetno diskretan pregovarač. Ništa iz njegovih maratonskih razgovora sa predsednikom SRJ Slobodanom Miloševićem ni slučajno, ni namerno, nije procurilo u javnost dok je bio u Jugoslaviji.

SILA: Ljudi iz Holbrukovog tima ne poriču da srpske snage bezbednosti ispoljavaju krajnju suzdržanost u ovoj fazi konflikta

Treba, međutim, očekivati da Holbruk sada povisi ton, zaoštri kurs prema Srbima, zapreti intervencijom NATO i zgrozi se nad brutalnošću srpskih snaga bezbednosti prema albanskom življu na Kosovu. Poznavao američkih prilika tvrde da će to biti najvažniji deo njegovih priprema za glasanje u Gornjem domu Kongresa, gde sredinom jula treba da bude potvrđen kao ambasador u UN. Holbruk je, naime, odnedavno u Vašingtonu izašao na loš glas. Celokupan tamošnji lobi boraca za ljudska prava glasno ga optužuje da je postao „mek prema Srbima“, odnosno popustljiv prema Slobodanu Miloševiću. Taj utisak datira iz sredine maja, kada je Ričard Holbruk u iznenadnoj poseti Beogradu izdejstvovao prvi direktni susret predsednika SRJ i lidera kosovskih Albanaca Ibrahima Rugove, pruživši zauzvrat Miloševiću neke ustupke sa sankcijama.

Najnoviji Holbrukovi osporavatelji su njegovi doskorašnji saborci i istomišljenici iz probosanskog tabora u Sjedinjenim Državama, kao što su milijarder i filantrop Džordž Soros (George Soros), bi-

KANDIDAT: Adem Demaći se ponudio da bude politički predstavnik OVK. U tome ga je podržao i Bujar Bukoški

viši pomoćnik državnog sekretara za obaveštajne poslove Morton Abramovic (Abramowitz), direktor Instituta otvorenog društva u Vašingtonu (Open Society Institute) Džon Foks (John Fox), bivši predsednik Hjuman rajts voča (Human Rights Watch) Erija Nejer (Aryeh Neier), zatim izvesni Maršal Heris (Marshall Harris), službenik Stejt departmenta, koji je 1992. demisionirao u znak protesta zbog pasivnog stava SAD prema Bosni... Celi Vašington prepričava kako su se na jednom prijemu sredinom juna u Ujedinjenim nacijama Abramovic i Holbruk javno posvađali i vikali jedan na drugog, a govorka se i kako bivši prijatelji novoimenovanog ambasadora prete da će mu zagorčati potvrđivanje u Senatu.

Tvorac dejtonskog mira nema razloga za brigu, mada će, političke forme radi, svakako nastojati da do takozvanog saslušanja u Senatu razbije nešto od novostečenog imidža „mekuša“ prema Srbima i Miloševiću. Zato se ovih dana može iznenada pojaviti u liku dežurnog balkanskog jastreba, kritikujući lično Miloševića (ali samo u meri koja neće ugroziti njegov status kod predsednika SRJ).

Dugoročno gledano, Holbruku su veća briga oponenti unutar Klintonove administracije

PARTNERI: Holbruk je uspeo da sredinom maja izdejstvuje prvi direktni susret Slobodana Miloševića i Ibrahima Rugove. Sada, možda, obojici preči traženjem pregovarača u OVK

koji javno kriju netrpeljivost i rivalstvo. To su, pre svega, državni sekretar Madlen Olbrajt (Madeleine Albright) i njen i Klintonov specijalni izaslanik za Balkan Robert Gelbard. Dok Holbruk o sebi govori kao o čoveku koji se „nikom neće izvinjavati zbog toga što pregovara sa Miloševićem“ (18.juna u Nacionalnom pres-klubu u Vašingtonu), Madlen Olbrajt je i ovoga puta potvrdila da prvo traži bombardovanje, a tek onda seda za pregovarački sto.

Olbrajtova i Gelbard, naime, pripadaju školi mišljenja po kojoj „Milošević razume samo bombe“ (i eventualno krsta-

reće rakete). Olbrajtova se intimno ne slaže sa Holbrukovom YU misijom, ali od toga je još gore to što o njoj izgleda nije unapred bila ni konsultovana u pravom smislu reči (nije joj pružena prilika da je spreči).

Holbruk je na najnovije YU putovanje otišao sa direktnim Klintonovim blagoslovom, te je samo njega lično izveštavao iz Beograda, Prištine i Skoplja, dok su u Stejt department išli „izvodi“. Američki izvori tvrde da je Holbruk imao određene ruke da na licu mesta improvizuje pregovaračku strategiju, kako je to, uostalom, nekoliko puta činio u vreme Bosne. Što se pak Gelbarda tiče, on je sada sklonjen u stranu udruženim snagama Holbruka i Slobodana Miloševića: nijedan u ovom času ne želi njegove (Gelbardove) pregovaračke usluge. Holbruk ima puno poverenje i uživa ličnu lojalnost američkog ambasadora u Skoplju Kristofera Hila (Christopher Hill), koji poslednjih nedelja, daleko od očiju javnosti, gotovo neprekidno putuje između Beograda i Prištine.

Vašingtonska su savezništva nestalna i varljiva, ali zasad Ričard Holbruk uživa podršku i predsednikovog savetnika za nacionalnu bezbednost Sendija Bergera (Sandy Berger). Berger je i inače suzdržaniji, manje intervencionistički raspoložen od gospode Olbrajt; njegova prva brigada je poljuljani lični prestiž predsednika, koji ne želi dodatno da ugrozi kakvom militarističkom avanturama na Kosovu. Potpredsednik Al Gor (Gore) odavno je blizak Holbruku, koji je bio njegov spoljnopolitički savetnik u ranijim predsedničkim kampanjama, i veruje se da će ga, u slučaju da pobedi na narednim predsedničkim izborima, proizvesti u državnog sekretara.

TERORIZAM nevinost bez zaštite

Evo kako je na redovnom brifingu za štampu u Stejt departmentu 15. juna 1998. tekao dijalog o terorizmu između jednog američkog novinara i portparola Džemsa Rubina:

■ Džejni - samo da se zna - što se tiče jučerašnjeg napada OVK na srpski konvoj u kojem su ubijena dva oficira, smatraš li to terorističkim ili vojničkim napadom?

Rubin: Ako je napad na konvoj, onda je to vojnički napad, po mom mišljenju. Što se kaže, odgovor na pitanje sadržan je u samom pitanju.

■ OK. Znači, nije svaka akcija OVK teroristički čin.

Rubin: Tačno.

■ OK. Koje aktivnosti su terorističke?

Rubin: Mislim da je definicija terorizma jasna. Ako ubiješ nevinog civila dok se boriš za neki politički cilj - kao što su ubijeni nevini Srbi koji nisu u sastavu srpskih policijskih snaga, i ako ih ubiješ zbog onog što oni jesu, a ne zbog onog što su učinili - to je terorizam.

Zanimljivo je da, prema Rubinovoj definiciji terorizma, napad na američke jedinice stacionirane u Saudijskoj Arabiji u bazi Kobar (Khobar), napad u kojem je poginulo 19 vojnika a ranjeno blizu 500, nikako ne bi mogao da se kvalifikuje kao teroristički čin. Sjedinjene Američke Države se, međutim, ove Rubinove definicije ne pridržavaju kada su u pitanju njihove snage bezbednosti, i svaki napad na američke vojne ciljeve, na primer na Bliskom istoku, proglašavaju terorizmom, a dokazane (ili pretpostavljene) vinovnike takvih napada progone kao teroriste.

Već 24. juna, međutim, portparol Stejt departmenta revidirao je i ovu ocenu. Tog dana na redovnom brifingu za novinare došlo je do sledeće razmene:

■ Je li, po američkom mišljenju, OVK teroristička organizacija?

Rubin: Ne, mi to nikad nismo rekli.

■ Nisam rekao da ste rekli - samo pitam.

Rubin: Ne, nikad je nismo tako nazvali, mi je ne smatramo takvom.

■ Ali optužili ste je za terorističke akte?

Rubin: Definisanje terorizma veoma je složeno, za to je potrebna komplikovana pravnička procedura. Samo zbog toga što se u sastavu određene grupe ljudi možda nalaze i oni koji su učinili nešto što mi smatramo terorističkim činom, ne znači da je ta organizacija teroristička.

■ Prema tome, napadi na srpske civile, ako ih bude, nisu sami po sebi dokaz da je to teroristička organizacija.

Rubin: Tačno.

■ Izveštava se kako OVK nije tako prijateljska grupa gerilaca kakvom se predstavlja. Ima izveštaja da izvlači starce Srbe iz kreveta i puca im u glavu, na primer. Možda gospodin Milošević u nekim stvarima ima i pravo?

Rubin: Mi mislimo da nema nikakvog opravdanja da gospodin Milošević na dramatičan način izvrši represiju koristeći modernu vojničku tehniku i da čisti čitave gradove i ubija ljude. To što je bilo incidentata ne opravdava prekomernu reakciju gospodina Miloševića - a ta reakcija prouzrokovala je upravo suprotan efekat. Sve što je time uspeo da postigne jeste da je otuđio kosovske Albance i tako postao šef regrutne komisije za OVK.

GRANICA: Jugoslovenski vojnici su zasad uspeli da spreče unošenje težeg naoružanja iz Albanije u zemlju

KOSMET

Udarna pesnica Albanaca

Ukoliko Amerika nametne OVK kao ustanički pokret i zvanični Beograd moraće da je prizna kao partnera u pregovorima

Početkom godine Ibrahim Rugova je tvrdio da organizacija koja bi se zvala Oslobođilačka vojska Kosova ne postoji, nego da je izmišljotina srpske policije koja traži izgovor za kavgu sa Albancima na Kosovu. Kada je, u to vreme, jedne mračne noći istovremeno napadnuto nekoliko policijskih stanica na Kosovu, u javnosti je to shvaćeno kao nečuvena opasnost i znak da je OVK postala ozbiljna pretnja vlastima, mada je jasno da je za takvu akciju bilo dosta dvadesetak naoružanih ljudi koji imaju automobil i tačan sat.

Danas OVK pod svojom kontrolom drži saobraćajnice, naseljena mesta i privredne objekte širom Kosova. Rugovinu portparol zadovoljan je što može da kaže da se Holbruk sastao sa pripadnicima OVK, što je uvod u njeno međunarodno priznanje

kao respektovanog političkog faktora.

Zvanična beogradska propaganda možda će s vremenom biti primorana da napušta izraz „teroristi“, pošto je svima već jasno da ih je na Kosovu već suviše da bi svi bili teroristi. Bliži se dan kada će predstavnici OVK sestati za sto kao predstavnici albanske strane, a Beograd to neće moći da odbije ako ne bude želeo da ga okriže za izbegavanje dijaloga.

Za jugoslovenske vlasti nije tajna da iza OVK stoji Bujar Bukoši, predsednik vlade samoproglašene Republike Kosovo u egzilu. Čak i da nema obaveštajnih saznanja o ovome, ovakva pretpostavka je logična, jer je Bukošijeva vlada u egzilu glavni kanal za prenos novca koji od Albanaca širom sveta prispeva za stvar nezavisne države Kosova.

Organizacija obuke pripadnika je sledeća: Bukošijeva vlada iznajmljuje, za jeftine pare, neku od (napuštenih) kasarni bivšeg Varšavskog pakta (u Mađarskoj, na primer). Tu se organizuju kampovi za obuku budućih pripadnika OVK. Vojnički nivo ove obuke nije visok i najčešće se svodi na upoznavanje s oružjem. Ovi regruti čine, međutim, tek jezgro organizacije nazvane Oslobođilačka vojska Kosova.

Pored njih, treba u OVK ubrojati muške članove albanskih patrijarhalnih zajednica, poput one Adema Jašarija koja je u februaru likvidirana u Drenici, zatim Albanice oficire i policajce koji su po raspadu Jugoslavije ostali bez službe, te jedan broj „gastarbajtera“ iz BiH, muslimana koji se

angažuju za mesečnu platu od 3.000 do 5.000, a govori se i o 7.000 nemačkih maraka. Navodno, postoje i grupe boraca koje su život posvetile ratovanju za islamsku stvar - mudžahedini - koje su smirivanjem rata u BiH stekle višak slobodnog vremena. I, razume se, naoružano stanovništvo koje je, oslobođeno straha, doprinelo da OVK poslednjih nedelja toliko naraste.

Bojan Dimitrijević, saradnik Instituta za savremenu istoriju, specijalizovan za vojnu problematiku, smatra da naš politički vrh ne pokazuje spremnost za odlučno vojno rešenje iz razloga o kojima se može nagađati, a i kada bi spremnost postojala, uspeh nipošto ne bi bio zagarantovan, jer OVK operiše na etnički homogenom prostoru, uživa podršku stanovništva i motivisana je. Čak i eventualan vojni uspeh ne bi mnogo doneo jer bi na tom području svejedno ostalo da živi praktično stoprocentno albansko stanovništvo, koje teško da bi promenilo svoja politička uverenja, a da se i ne govori o tome da, kako kaže Dimitrijević, u nekim krajevima postoji endemska gerila koja tinja još od 18. veka.

Mogućnost, makar i teorijska, da se sa oružanim albanskim grupama obračuna silom propuštena je pre nego što je zaprećeno udarima NATO.

Predrag Simić iz Instituta za međunarodnu politiku i privredu skreće pažnju na to da iako nemačka štampa „urla“, vlade Nemačke i drugih zemalja održavaju relativno izbalansiran stav, oličan u formuli o širokoj autonomiji za Kosovo u okviru Jugoslavije.

INTERVJU

Četvrtina Kosova pod OVK

Fehmi Agani, potpredsednik Demokratskog saveza Kosova, šef pregovaračke Grupe 15

EVROPLJANIN: Šta bi se dogodilo ukoliko bi OVK tražila da ima svoje predstavnike u pregovaračkoj grupi za Kosovo? Da li bi to prihvatilo pre svega DSK?

Agani: Mislimo da u okviru pregovaračke Grupe 15 treba da budu zastupljeni svi politički činioci na Kosovu. To sada, nažalost, nije tako. Znači da su tri člana iz ove grupe odustala od svog angažovanja. Mislimo, dakle, da i OVK treba da bude zastupljena, ali ne kao oslobodilačka vojska, već treba da se pronađe način da se i ona politički predstavi.

EVROPLJANIN: Postoji li OVK kao jedinstvena vojna i politička organizacija?

Agani: OVK nije preterano organizovana niti strukturirana, ali nije sasvim heterogena organizacija. Najbrojniji deo OVK čine meštani koji su se sami organizovali da bi zaštitili svoja naselja od napada srpske policije. Imao sam - u Juniku - svega dva susreta s pripadnicima toga što se naziva OVK i video sam da je većina tih ljudi u stvari naoružano lokal-

no stanovništvo. Znam i da postoje organizovane grupe koje su prošle nekakvu vojnu obuku, ali ne znam koliki su njihovi dometi. Imao sam samo jedan takav kontakt.

EVROPLJANIN: Da li kao član pregovaračkog tima strahujete da bi se moglo dogoditi da postignete nekakav sporazum, koji, međutim, ne bi mogao biti sproveden zato što ga na terenu ne bi prihvatila OVK, koja sada može da minira svaki dogovor?

Agani: Ne da se plašim toga, nego je to skoro neizbežno - zato insistiramo da našu pregovaračku grupu legalizuje parlament Kosova. Bespredmetno je pregovarati i postizati sporazum ako nemate kontrolu nad svim akterima u sukobu.

Možda je kontrola preterana reč, ali neki vid saradnje je neophodan.

EVROPLJANIN: DSK i Rugova isprva su tvrdili da OVK ne postoji. Jeste li to promenili stav, ili se promenilo stanje na terenu?

Agani: I jedno i drugo. Treba reći da je sada stanje na terenu ipak bitnije izmenjeno. Srbija je masakrom u Drenici izazvala suprotan efekat: htela je da zaplaši Albanice, a proizvela je to da

su se oni mobilisali i suprotstavili oružjem. Danas nije moguće ignorisati organizaciju koja kontroliše veliki deo Kosova. Preterano je reći da je to 40 procenata teritorije, ali se može reći da je jedna četvrtina do jedne trećine teritorije Kosova manje-više pod kontrolom OVK.

Iz ponašanja činilaca međunarodne zajednice, a naročito SAD, smatra Predrag Simić, vidi se da ne podržavaju rešenje koje bi se završilo potpunom pobedom, bilo srpskom bilo albanskom. Amerika želi da izbegne opasnost od stvaranja velike Albanije pošto je pretpostavka da bi takav projekat destabilizovao region, a pitanje je i koliko bi takva država uspevala da se održi, jer Albanija je siromašna i sama takođe opterećena suprotnostima. I, najzad, ne zna se i kako bi nastavile da se ponašaju frakcije koje su sada unutar OVK, a koje imaju vekovnu tradiciju da se suprotstavljaju vlastima, pa bile one turske, srpske, ili neke treće.

Zasluga OVK za politički život kosovskih Albanaca je, kaže Predrag Simić u tome što je u život vratio Ibrahima Rugovu i DSK, koji su posle Dejtonskog sporazuma i poraza Salija Beriše na izborima u Albaniji dospeli u drugi plan. Pojavom albanskih ekstremista ponovo je nastala potreba za albanskim predstavnikom koji se zalaze za političko razrešenje problema.

Poslednje izjave funkcionera DSK kazuju da DSK nalazi interes u uključivanju OVK u politički život, što bi moglo značiti da je masovnost znatno prevazišla okvire prvobitne OVK i da je jezgro OVK daleko od toga da može da rukovodi svima koji se vode kao pripadnici OVK.

Politička perspektiva OVK zavisiće od njenog budućeg ponašanja.

Trenutno je na putu da verifikuje svoj prvi cilj i da se nametne ne kao teroristička organizacija već kao ustanički pokret.

HELIKOPTER NATO U ALBANIJI: Amerika ne podržava rešenje koje bi se završilo srpskom ili albanskom pobedom

Kontakti sa OVK, poput onog Holbrukovog, mogu se shvatiti i kao dnevni pritisak na Miloševića koji se konačno institucionalizovao kao problem broj jedan u ovom delu sveta.

Može se dogoditi da albanski ekstremisti iz OVK, nezadovoljni razvojem situacije i eventualnim budućim kompromisima, produže preduzimanje nasilničkih akcija. Ne samo da bi im se tada moglo desiti da izgube sadašnje simpatije u inostranstvu već bi mogli biti uklonjeni, što je perspektiva na koju mora misliti svako ko se bude pokazao kao remetički faktor u procesima koji budu nastupili.

Važno je, znači, da OVK nije tajanstvena podzemna organizacija, već je naoružana radikalna grupa unutar političkog korpusa kosovskih Albanaca, čije su vođe poznate i kosovskim političarima i odgovarajućim stranim službama, kao i domaćoj odgovarajućoj službi. Demokratski savez Kosova, ako i nema kontrolu nad ovim grupama, bez sumnje tačno zna ko su njene vođe, utoliko pre što se među njima nalaze i neki članovi DSK koji su zbog svojih radikalnih stavova napustili ovaj savez nekom ranijom prilikom. ■

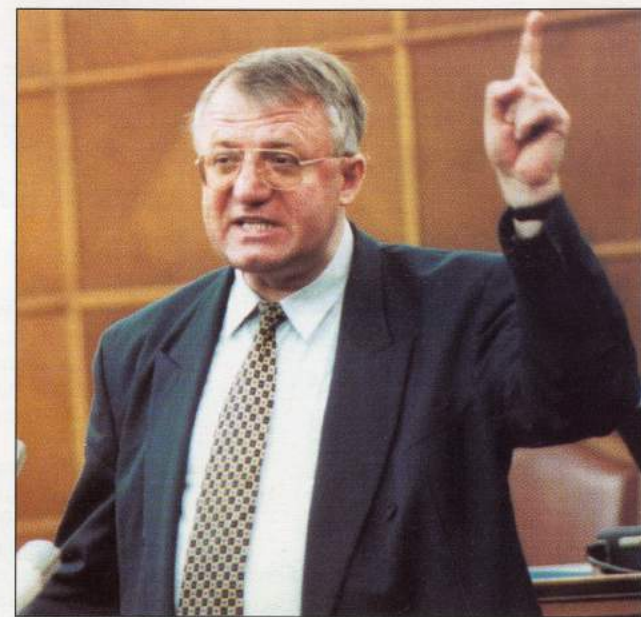
SRBOLJUB BOGDANOVIĆ

MILAN BEKO:
Ministra bez
portfelja i bez
partijske
pripadnosti
morao je da
napusti vladu

**ZGRADA VLADE
SRBIJE:**
Obrazovanjem
radne grupe za
privatizaciju,
socijalisti
pokušavaju da
izbegnu
otvoreni sukob
s radikalima

**VOJISLAV
ŠEŠELJ:**
„Uhapsiću
Milana
Beka“

VLADA SRBIJE

Radikalni udar

Odlazak ministra bez portfelja Milana Beka samo je prva pobeda šešeljevaca, uzmak espeesovaca i najava novih sukoba

S polja gladac, unutra jada! Ovom izrekom verovatno se najbolje mogu objasniti odnosi unutar Vlade Republike Srbije kao koalicije Srpske radikalne stranke (SRS) s jedne, i Socijalističke partije Srbije (SPS) i Jugoslovenske levice (JUL) s druge strane. Da li je prva žrtva njihovih javnih

osmeha i tajnih trvenja Milan Beko, koji mesto ministra bez portfelja napušta zarad funkcije predsednika Upravnog odbora kragujevačke Zastave?

Kao okidač za čitavu priču poslužilo je privatizovanje, za ovdašnje uslove, uspešnog zemunskog preduzeća Dalija koje proizvodi kozmetiku. Radikali su kroz štampu proturili optužbe da firma Rapid nelegalno preuzima Daliju, a Rapid je, inače, jedna od tri ovdašnje firme čiji je vlasnik of šor (off shore) kompanija Medtrejd s Bahama (druge dve su Dibek i Dimonta), u kojoj je Milan Beko jedan od (najvažnijih?) akcionara. I mada se sve što su radikali zasad uspeali da iscede iz spora između Dalije i Rapida, može svesti na administrativnu začkoljicu (da li je Dalija pravilno registrovana u Privrednom sudu), javno su govorili da je Beko „kompromitovan“, „nezajajljiv“ i da se „neprestano bogati“. Tako je lansirana predstava da SRS, kao, hoće „pošteno“ privatizaciju, a Milan Beko im je, kao, u tome glavna smetnja.

Aleksandar Vlahović, direktor Centra za

Radikali KONTROLA

Pored dva potpredsednička mesta u Vladi Republike Srbije, Srpska radikalna stranka u prilici je da preko svojih ministara kontroliše sledeće resore: za lokalnu samoupravu, za industriju, za saobraćaj i veze, za trgovinu, za ekonomsku i vlasničku transformaciju, za brigu o porodici, za zaštitu životne sredine, za veze sa Srbima izvan Srbije, za vere i za informisanje.

Od sedam ministara bez portfelja, trojica su iz Srpske radikalne stranke.

Uočljivo je da su članovi SRS, osim ministarstva za finansije, preuzeli preostala dva ekonomska i materijalno važna resora: trgovinu i privatizaciju.

Dva, u svakoj državi najvažnija ministarstva, ostala su u rukama socijalista: unutrašnji poslovi i finansije.

konsalting Ekonomskog instituta, koji je radio procenu vrednosti Dalije, za „Evropljanin“ kaže da je vrednost firme utvrđena po svim svetskim standardima zanata i da se to uopšte ne može dovesti u pitanje. A ministar Beko tvrdi za „Evropljanin“ da je postupak ulaska Rapida u Daliju (dokapitalizacija, ili ulaganje novca koje daje pravo vlasništva) legalno izvedeno. On bi najviše voleo da spor s radikalima, ovim povodom, reši na sudu i lično insistira da to bude potpuno otvoreno i javno.

Šanse za to biće ograničene, jer je Privredni sud u Beogradu, koristeći argumente Luke Mitrovića, radikalnog ministra za industriju, najavio samo postupak brisanja Dalije iz registra. U takvom sporu ne može se raspravljati o kvalifikacija-

ma kakve su „kompromitovan“, „nezajajljiv“ i „neprestano bogaćenje“. Mada su pojedini predstavnici SRS pretili da će ceo spor izneti pred vladu, ona o njemu nije raspravljala. Možda će tu nešto uraditi Mirko Marjanović, predsednik srpske vlade, kome je Beko uputio pismo sa zahtevom da se obrazuje anketni odbor koji bi ceo slučaj detaljno pretresao i izvestio vladu o ishodu. Beko tvrdi da je spreman da prihvati posledice ukoliko je učinio nešto nelegalno. A ispostavi li se da radikali dižu prašinu bez potrebe, najmanje što Milan Beko može da zatraži jeste javno izvinjenje.

Ljudi bliski srpskoj vladi smatraju da je Beko previše pametan da bi svoju pozi-

ciju ugrožavao a svoje bogatstvo uvećavao nezakonito, tim pre što je bio bogat i pre no što je ušao u vladu. („Zašto bi neko ko, recimo, ima deset miliona maraka ili dolara sebe kompromitovao da bi imao 12 ili 13 miliona?“, pitaju se neki od njih.) Drugi, međutim, misle da nakon 14 sati rada za vladu, Milan Beko nije baš morao dva sata da radi za sebe i svoju kompaniju, makar i da je sve bilo legalno. A na jednom od nedavnih diplomatskih prijema čula se izjava dr Vojislava Šešelja, lidera SRS: „Uhapsiću Milana Beka!“ O svojim odnosima s radikalima Beko kaže: „S njima normalno pričam.“

Većina upućenih veruje, međutim, da je priča o Daliji samo dimna zavesa za mno-

go krupniju igru unutar vladajuće koalicije. Prema jednoj od teorija, radikali na Milanu Beku ispituju svoj rejting unutar vlade, a ministar bez portfelja za to je prosto idealna osoba: em je bez portfelja, em formalno nije član nijedne od stranaka koalicije. Ovu teoriju donekle obaraju činjenice: Milan Beko ostao je u srpskoj vladi na zahtev Slobodana Miloševića; član je najužeg operativnog tela vlade (takozvana koordinacija) i intenzivno je i blisko saradivao s Mirkom Marjanovićem (što, po radikalima, ne mora ništa da znači, jer tvrdi da je „Mirko Marjanović pošten čovek i da sigurno neće stati iza svog kompromitovanog ministra“). Dobri poznavaoци odnosa unutar srpske vlade i oko nje sve će to sažeti u kolokvijalno: „Bekove pozicije su veoma jake“. Zato pojedinci uzroke napada na ministra bez portfelja nalaze u činjenici da on utiče na neke krupne odluke, koje radikali, iz nekih svojih interesa, smatraju važnim.

Analitičari odnosa unutar koalicionih vlada, poput Enrika Kolombata s torinskog univerziteta, nikako ne bi bili iznenađeni unutarkoalicionom borbom za (pre)vlast. Profesor Kolombato, naime, navodi da koalicije dveju velikih stranaka - što SPS-JUL i SRS jesu - po pravilu ne mogu biti stabilne, jer dve strane neprekidno traže načina da jedna drugu nadvladaju i svu vlast prigrabe samo za sebe.

Radikali su odmah pokazali da su bili dovoljno vešti dok su zauzimali strateške pozicije: ne samo da su dobili 15 ministarskih mesta već su zbog njih pretumbana 73 pomoćnika ministra i 15 sekretara ▶

JORGOVANKA TABAKOVIĆ: Da li će se baviti privatizacijom velikih preduzeća

**VLADA
POLAŽE
ZAKLETVU:**
Koalicije
dveju velikih
stranaka po
pravilu su
nestabilne

Milan BEKO

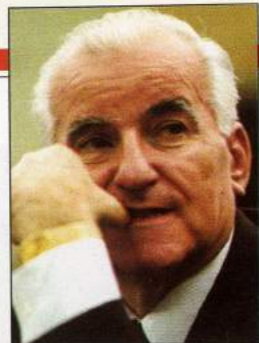
Milan Beko je u prethodnu Vladu Republike Srbije ušao uz podršku Nove demokracije, mada je ranije bio blizak Demokratskoj stranci.

Ima imidž vanstranačke ličnosti, „a drugo je pitanje da li dobrovoljnim priložima finansijski podržava pojedine stranke na levičari“, reći će ljudi koji ga bolje poznaju.

Pripisuje mu se fantastična radna energija, a prigovara mu se da se bavi svim i svačim. I mada mu pojedini stručnjaci osporavaju ekonomsko obrazovanje, ni trena neće oklevati da njegov doprinos na mestu ministra za vlasničku transformaciju ocene kao pozitivan.

Beko je rođen 1961. godine, diplomirani je saobraćajni inženjer.

Oženjen je i ima dva sina.

MIRKO MARJANOVIĆ:
Ostao je bez ministra za posebne zadatke

prestane „previše mešati u radikalne ministarske resore“.

Jorgovanka Tabaković, ministarka za vlasničku transformaciju, u intervjuu „Večernjim novostima“ bacila je nešto više svetlosti na ono što „žulji“ radikale, naglasivši da je Beko ministar bez portfelja, čije poslove određuje predsednik vlade. Prema ministarki Tabaković, ti poslovi ne mogu biti konkretna zaduženja kao kad je reč o resornim ministrima. I još je ministarka ocenila da štampa zlonamerno navodi da je Beko zadužen za privatizaciju preduzeća iz posebnog programa, što, po njoj, nije istina. „Evropljanin“, međutim, saznaje da su Bekova zaduženja, uz privatizaciju javnog sektora i restrukturisanje banaka, obuhvatala i privatizaciju po posebnom programu. Sam Beko kaže da on nema problema s gospodom Tabaković, a „da li ona ima sa mnom, ne znam“. Ministar bez portfelja još dodaje da ne bi imao ništa protiv da njegova koleginica preuzme deo njemu dodeljenog posla: „Bilo bi mi lakše“, kaže Beko.

Jedan od uzroka netrpeljivosti ministarke za privatizaciju prema prethodniku neki stručnjaci nalaze i u povređenoj sujeti. Recimo, uočeno je da je ministarka Tabaković u slučaju Robnih kuća „Beograd“ svirala jednu od sporednih violina, mada ju je lično Milan Beko pozvao na konferenciju za štampu upriličenu tim povodom. Imajući u vidu dotadašnje javne nastupe Jorgovanke Tabaković, koje je po pravilu odlikovala stručnost, mnogima se učinilo da su njene izjave tokom te konferencije za štampu (ovoga puta nestručne) bile plod inata (samo da ne bude kako je Milan Beko zamislio), a ne njenih uverenja. Uz imenovanje na mesto predsednika Upravnog odbora Zastava, Beku je ponudeno i da ostane član Vlade Republike Srbije, ali je on to odbio zbog, kako kaže, principijelnog stava da, dok je član vlade, neće biti u upravnim odborima preduzeća. To je svakako stav koji Beko potpuno razlikuje od radikala, i naročito Šešelja, koji, verovatno, više ni sami ne znaju u kojim su i čijim sve upravnim odborima.

Bilo kako bilo, činjenica je da se svi aspekti ove priče vrte oko privatizacije: i odnosi Dalije i Rapida, i umešano ministarstvo, i bivši i sadašnji ministar tog resora, i najava ministarke Tabaković da će radika-

Vojislav ŠEŠELJ

Vojislav Šešelj, svakako jedna od najkontroverznijih ličnosti na savremenoj srpskoj i jugoslovenskoj političkoj sceni, rođen je u Bosni i Hercegovini 1954. godine. Ove godine ga nije bilo među drugovima na proslavi 25 godina mature jer je, kako kaže, njegova gimnazija okupirana.

Diplomirani pravnik i doktor nauka voli da se prikazuje kao znalac raznih oblasti (ekonomija, istorija, sociologija, pravo...). Neki od njegovih najžešćih oponenta priznaju mu izrazitu političku veštinu i sposobnost da brzo uči. Srpskom radikalnom strankom rukovodi na autokratski način. Njegova rečenica o klanju Hrvata sa „zarđalom kašikom“ postala je deo istorije kao metafora ekstremnog srpskog nacionalizma, a lider radikala se tim povodom pravda: „To sam rekao u 'Minimaksoviziji', koja je šaljiva emisija. Pa, kakva emisija takav i odgovor.“

Šešelj je savezni poslanik u Veću građana Savezne skupštine i potpredsednik Vlade Republike Srbije. Oženjen je i iz dva braka ima troje dece. Živi u Batajnici.

li predložiti izmene zakona koji regulišu tu materiju, i činjenica da je među radikalima na jednoj, i socijalistima i julovcima na drugoj strani, najveća programska razlika u početku bio koncept privatizacije. Ako se tome doda da upravljanje privatizacijom ne podrazumeva samo materijalne interese (kako društveno-državne tako i lične) već i jedan od najsnažnijih instrumenata kontrole nad privredom, onda nije čudno što je to koaliciona vatra koja se najpre gasi. Time se tumači i odluka vlade Srbije da obrazuje radnu grupu za privatizaciju čiji su članovi Dragan Tomić, Jorgovanka Tabaković, Mirko Vasiljević, Oskar Kovač... To je, kažu upućeni, jedan od načina na koji socijalisti pokušavaju da izbegnu otvoreni klinč s radikalima.

Najava izmena Zakona o privatizaciji i formiranje radne grupe put su za kompromitovanje i zaustavljanje čitavog procesa. „Ako se ozbiljno zalažu za privatizaciju, zašto je radikalima potrebno pet meseci da predlože izmene zakona, kad je ceo zakon urađen za mesec i po dana“, pita se jedan od njih. Drugi, opet, smatra da socijalisti ni dosad nisu pokazali previše entuzijazma kad je reč o privatizaciji, jer su shvatili da bi više koristili imali kad bi privredu prodavali parče po parče, nego od primene odredbe o besplatnoj podeli.

U svakom slučaju, odlazak Milana Beka doživljava se mahom kao bitka koju su dobili radikali („žrtvovan je radi mira u kući“). Kakav će biti ishod rata i hoće li to biti Pirova pobeda radikala, videćemo. ■

VESNA KOSTIĆ

Vojska je nezadovoljna državom

Nekadašnji general Vuk Obradović objašnjava zašto roditelji vojnika koji su na Kosovu treba da se obrate predsedniku Jugoslavije

EVROPLJANIN: Roditelji vojnika koji služe vojni rok na Kosovu demonstriraju ovih dana pred Generalštabom VJ tražeći da se njihovi sinovi vrate sa tog područja. Vi ste se 9. maja 1992. godine, kao general JNA, suočili sa sličnim problemom, kada su roditelji od vas tražili da se njihovi sinovi povuku sa ratišta u BiH. Tada ste im obećali da će im se deca u roku od deset dana vratiti u Srbiju, i pošto se to nije desilo, podneli ste ostavku i povukli se iz vojske.

Obradović: Pre šest godina je situacija bila mnogo dramatičnija. Ali, suštinski gledano, posredi su isti problemi. Razumem veliku zabrinutost tih ljudi za sudbinu svoje dece, jer sam, u krajnjoj liniji i sam roditelj. Smatram da na Kosovo treba slati isključivo vojnike koji su završili obuku, a ne mlade regrute. Međutim, Generalštab nije prava adresa za proteste, jer Vojska Jugoslavije ničim nije doprinela ovakvom razvoju događaja na Kosovu. Prava adresa na koju bi roditelji trebalo da se obrate jeste rukovodstvo Srbije, a pre svega, predsednik Jugoslavije.

EVROPLJANIN: Da li biste i danas, da ste oficir Vojske Jugoslavije, učinili isto što i pre šest godina?

Obradović: Da, u to sam siguran. Bio sam obavezan i ovlašćen da roditeljima garantujem da će im se sinovi vratiti iz BiH u roku od deset dana. Tada sam bio na dužnosti, koja nije podrazumevala neposredni angažman na povratku tih vojnika, ali ja sam, nezavisno od toga, učinio sve što je bilo u mojoj moći da se odluka tadašnjeg predsedništva SFRJ o povlačenju JNA iz Bosne do 19. maja dosledno sprovede. Nažalost, oko 400 mladića nije izvučeno do tog roka i ja nisam imao nikakvih dilema, već sam 20. maja zatražio prestanak vojne službe. No, mnogo bitnije od ovog čina jeste to što vlasti proteklih godina ništa nisu učinile da im se ne ponove greške iz rata u

PONAVLJANJE: Posle šest godina, roditelji pred Generalštabom

BiH i Hrvatskoj. Država nije imala korektan odnos prema VJ, nije joj obezbedila uslove za dovoljno brzu transformaciju i profesionalizaciju, za koju se i vojska opredelila. Da je to učinjeno na vreme, ne bismo danas imali ni proteste roditelja vojnika. Ovakvo, država je nezadovoljna vojskom, a vojska državom. Jugoslavija ne može da izdrži vojsku sa ovolikim brojnim stanjem. Profesionalni sastav trebalo bi da ima 30.000 vojnika, a opštu vojnu obavezu, koja će još dugo biti neophodna, trebalo bi ostvarivati po teritorijalnom principu, što znači da bi građani vojni rok služili u mestima u kojima žive, i to ne duže od šest meseci.

EVROPLJANIN: Kako, kao bivši general JNA, ocenjujete trenutnu situaciju na Kosovu, da li je tamo, kako ocenjuju neki vojni analitičari, već počeo otvoreni rat?

Obradović: Opšti je košmar, i Srbi i Albanci napuštaju svoja imanja, a takozvana Oslobođilačka vojska Kosova (OVK) sve je agresivnija i objektivno preta opasnost da se sukobi prenesu i u gradske centre sa mešovitim stanovništvom. Ali to nije rat u pravom smislu te reči.

EVROPLJANIN: Kolika je realna snaga Oslobođilačke vojske Kosova?

Obradović: Ako me pitate, kao vojnika, prema informacijama kojima raspolazem, OVK ima između 12.000 i 15.000 ljudi pod oružjem, priča se da tamo funkcioniše nekoliko komandi, odnosno da ne postoji jedinstvena komandna struktura, a poseduju uglavnom lako naoružanje. Sa vojnič-

VUK OBRADOVIĆ

- **Rođen** 11.4.1947. u selu Kondželj, Toplica, oženjen, otac dva sina.
- **Završio** je sve najviše vojne škole, doktorirao na temu „Međunarodni odnosi i nacionalizam“
- **Vojsku** napustio u činu general-majora 1992. godine postao general 1990. godine
- **Od** 12. jula 1997. godine predsednik je Socijaldemokratije

kog stanovišta OVK nije respektovana snaga koja bi bila kadra da izvede ozbiljne vojne operacije i ako bi se njeni pripadnici direktno sukobili sa Vojskom Jugoslavije, ne bi imali nikakve šanse.

EVROPLJANIN: Da li je moguća intervencija NATO na Kosovu?

Obradović: Mislim da je opasnost od spoljne vojne intervencije i realna i neposredna. Pretnje NATO ne spadaju samo u kontekst psihološko-propagandnog rata, i ako politika i diplomatija ne „progovore“ na pravi način, vojna intervencija biće iz dana u dan sve bliža. Nadam se da se to neće dogoditi jer, akcija NATO na Kosovu bila bi uvod u mnogo veći rat, koji bi verovatno zahvatio ceo Balkan, pa i jugoistočnu Evropu.

EVROPLJANIN: Kakve bi šanse imala Vojska Jugoslavije u eventualnom sukobu sa NATO?

Obradović: Ne bih želeo da se bavim hipotetičkim pitanjima, ali sam, kao voj-

nik, sasvim siguran da bi Vojska Jugoslavije uzvratila svom silinom, i iskoristila sve potencijale da zaštiti teritorijalni integritet zemlje. Naša vojska, bez obzira na sve nevolje sa kojima je suočena, raspolaze velikim potencijalima, posebno u Ratnom vazduhoplovstvu i Protivvazdušnoj odbrani, i nema sumnje da bi gubici NATO bili veliki, bez obzira na njihovu snagu.

ZORAN MAMULA

ministarstava. O sekretaricama da i ne govorimo.

Zbog nesklonosti prema Slavku Ćuruviji, vlasniku „Evropljanina“ i „Dnevnog telegrafa“, Vojislav Šešelj („Ćuruvija mora da nestane.“) za „Evropljanin“ nije hteo da odgovori na pitanje da li je sukob s Bekom samo takmičenje tipa ko je mlađi, lepši i pametniji, ili je posredi krupnija igra. Isto važi i za ostale članove njegove stranke (V. Šešelj: „Kad bi neko od radikala govorio za novine čiji je vlasnik Ćuruvija, odmah bi leteo iz stranke.“). No, radikali su se dovoljno eksponirali u javnosti da bi se moglo zaključiti kako je Dalija samo povod. Anonimno su prijavili da je Šešelj u više navrata tražio od Mirka Marjanovića da se ministar bez portfelja Milan Beko

„CRVENA ZASTAVA“: Milan Beko postao je novi predsednik Upravnog odbora posrnulog giganta

PONAVLJANJE: Posle šest godina, roditelji pred Generalštabom

NESREĆA NA PANČEVAČKOM PUTU: Posle nje obustavljen je transport amonijaka, a kako će raditi mini hladnjače za sezonsko voće - ne zna se

PRVA POMOĆ: Mleko kao protivotrov

OTROVI

Putujuće bombe

Čak ni policija ne zna kuda prolaze transporti hlora. Savezno ministarstvo za zdravlje opasne transporte kontroliše samo na granici

Svaki put kada Dik Holbruk prođe kroz grad na putu za Dedinje, najmanje još tridesetak točkova zaštite i pratnje protutnji za njim. To nije slučaj kada dvadesetak tona hlora prođe pored Kalemegdana, nastavi putem pored autobusnog i železničkog terminala i završi negde u Makišu. Niko ovde ne tvrdi da je hlor opasniji od Dika, naprotiv. Međutim, dekontaminacija od Dika nije laka, ali je sasvim izvesno moguća, dok je trovanje hlorom isključivo

posao gradskih pogrebnika.

Drugim rečima, prevoz opasnih materija, izuzimajući eksplozive, tako je regulisan saveznom zakonom da niko nema obavezu da prati taj teret. Otrovi putuju sami. Eksplozija cisterne amonijaka na Zrenjanskom putu samo je povod da bi se pisalo o „lutajućim bombama“ koje krstare Srbijom. Cisterna je eksplodirala jer tehnički nije bila ispravna, a ne zato što je putovala bez pratnje. Ljudi iz MUP naravno ne mo-

gu da budu garancija da nešto neće da eksplodira, ali da vidimo tog majstora koji će policajcima iz pratnje da pokaže fals papir o tehničkom pregledu i time ugrozi i njihove živote.

Svi smo gledali filmove u kojima ljudi iz hemijske ili nuklearne industrije nešto

Prevoz opasnih materija,

izuzimajući eksplozive,

tako je regulisan

saveznim

zakonom da

niko nema obavezu

da prati taj teret.

Otrovi putuju sami

kriju, zataškavaju, kao, nije to ništa. Po principu, ako je živi svet preživeo ledeno doba, onda naši akcidenti nisu vredni pomena. Međutim, naš čovek iz nuklearke Srpko Marković, šef službe koja se bavi merenjem zračenja u Vinči, nudi nešto što se u filmovima ne vidi: „Spreman sam da deponiju nuklearnog otpada smestim u svoje dvorište na Banovom brdu“, kaže on. I, naravno, da ostane da živi na Banovom brdu. Marković tako tvrdi da je tehnologija odlaganja nuklearnog otpada mnogo sigurnija od sličnih radova, jer „nuklearna tehnologija, u celini, tridesetak godina je ispred svih ostalih“. To bi trebalo da važi i za transport nuklearnih izotopa, izvora zračenja.

Još nisu označeni posebni koridori kojima se prevoze izotopi, ne postoje čak ni posebna vozila kojima se to čini. Radioaktivni materijal je tako mali da se transportuje u kontejnerima veličine buradi od 200 litara do sasvim malih, veličine termososa. Dakle, gotovo svakodnevno kroz centar grada transportuju se izotopi potrebni medicini, a da još niko nije primetio da „sija u mraku“.

„Ne postoji rizik od transporta radioaktivnih materija, jer je tehnologija prenosa savršena“, kaže Marković. „Uputstvu koje postoji u svakom transportnom vozilu u slučaju udesa, a koje sam ja pisao, otklanjanje svih drugih opasnosti ima prednost nad radijacijom. Ponašaj se kao da ne postoji i čoveku pruži prvu pomoć“, tvrdi Srpko Marković. Statistika je na njegovoj strani: niko se još nije ozračio posle udesa transporta radioaktivnih materija.

Kao što je gospodin Marković sklon da broj žrtava nuklearnih akcidenta uporedi sa akcidentima hemijskog porekla - Bopal sa 960 mrtvih, prema Černobilju sa 32 žrtve - tako Milenko Paunović, direktor koordinator za ekologiju iz Prve iskre u Bariču, poredi hemijske akcidente sa saobraćajnim nesrećama u kojima godišnje pogi-

[Pribojski] ----> INCIDENT

U situaciji kada domaći nuklearni reaktor ne radi, jedina realna opasnost od nuklearnog incidenta je gubitak izvora zračenja. Vinča ima u bazi podataka svakog korisnika i vlasnika radioaktivnog izotopa. Pre 16 godina jedan od njih je bio nepažljiv: jedna beogradska firma koja se koristi iridijumom za radiografiju varova na velikim cevovodima vratila se 1982. godine u Beograd iz Priboja ne znajući da je izvor ostao u postrojenjima jedne fabrike. Bio je zaboravljen, jer je ekipa te firme nekoliko dana ranije prosto pobegla iz Vinče ne želeći da uzme dozimetri za merenje zračenja, pa nije ni mogla da ustanovi da li je izo-

top iridijuma ponela sa sobom iz Priboja.

Kapsulu veličine filtera cigarete pronašao je portir firme u Priboju i stavio u džep košulje, a potom ostavio u kućnoj ostavi sa alatom ne bi li kasnije unuci napravio privezak za laččić. Haos je nastao kada je beogradska firma krenula na novo snimanje varova i ustanovila da nema izvora. Pozvana je Vinča i njihova ekipa je uspela iste večeri da iz kola udaljenih 50 metara od kuće u Priboju gde je živeo portir za beleži veliku dozu zračenja. Na sreću niko osim portira nije bio ozbiljnije ozračen, a on se, kažu, za dlaku izvukao od radijacione bolesti. Još je živ.

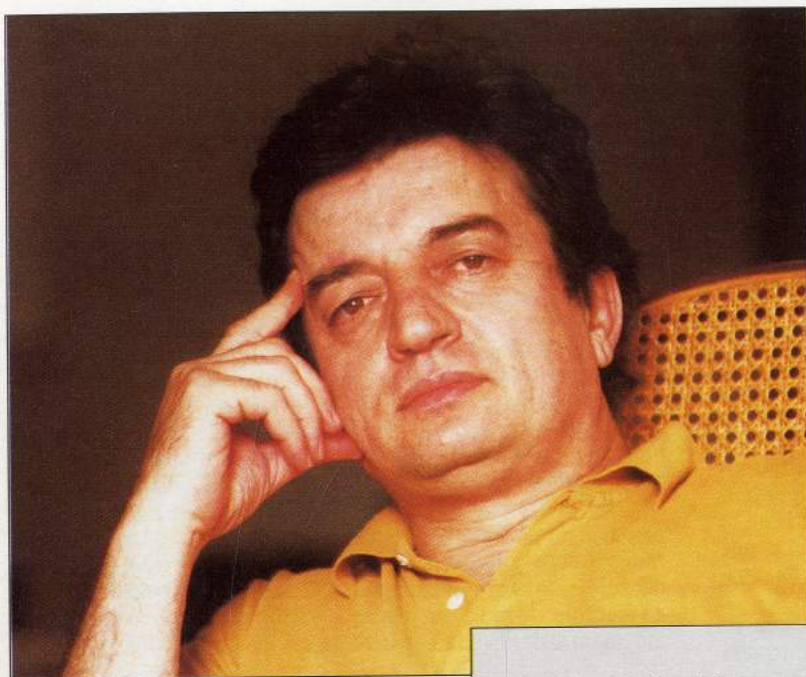
ne oko pola miliona ljudi. Što se njegove fabrike tiče, beleži se samo jedan incident malih razmera, kada je 1990. godine u postrojenju bazne hemije curio fozgen. Niko iz pogona nije bio povređen, a ni van njegoga. Međutim, pogon bazne hemije zatvoren je još 1992. godine. Time je priča o rizičnoj proizvodnji TDI supstancije potrebne za proizvodnju sušera, za sada završena.

Proizvodnja ove sirovine bila je skopčana sa nekoliko rizika: od transporta hlora u velikim količinama iz Pančeva, do same proizvodnje u kojoj se kao međuprodukt stvarao fozgen, podjednako otrovan i opasan gas kao hlor. „U probnoj proizvodnji TDI organizovali smo 11 transporta hlora u cisternama iz Pančeva“, kaže Paunović. Iako propisi nisu zahtevali da se angažuje policija, svaki transport hlora pratilo je vozilo MUP, kao i prateća ekipa vozila iz fabrike. „Isključili smo bili sav rizik: umesto 56 kilometara, koliko je od Pančeva do Bariča, preko Beograda, hlor smo vozili manje prometnim putem preko Kovina dugačkim 156 kilometara“, seća se Paunović, tada još direktor fabrike bazne hemije.

Poređenja radi, malo ko se seća kako je transportovan hlor od bugarske granice do prelaza u Bosnu za potrebe fabrike TDI u Tuzli. U vreme blokade pune dve godine, '91. i '92, konvoj od dvadesetak cisterni▶

OTROVANI AMONIJAKOM: Sreća u nesreći - da su se otrovali hlorom, a njima bi brnuli jedino pogrebnici

Mladen Gvero, predsednik Izvršnog odbora EKOB - Ekološkog pokreta Beograda

INTERVJU

Slab uticaj ekologa

Kod nas postoje veliki entuzijasti, ali oni ne znaju šta da urade i često ih sputavaju institucionalne strukture

prolazili su ispod Kalemegdana na putu od Bugarske za Tuzlu. I tako više puta.

Stručnjaci se slažu da su hlora i fosfor već duže vreme izbačeni iz vojne upotrebe kao bojni otrovi, jer su usavršeni neki drugi, mnogo efikasniji. Međutim, interesantno je da je transport hlora cisternama u zapadnoevropskim državama zabranjen. Švajcarci, recimo, zabranjuju uopšte transport hlora, čak i železnicom. Ako hoće da praviš TDI, sagradi fabriku hlora u pogonu gde praviš TDI. Možda zato u Evropi postoji svega desetak cisterni za transport hlora, od kojih su četiri kod nas. Bile su vlasništvo Prve iskre dok ih nije preuzeo Tranšped.

Pančevačka Petrohemija, koja je jedini proizvođač hlora kod nas, svojevremeno je projektovana da ga proizvodi uglavnom za potrebe Prve iskre. Računice su bile jasne: „U svetu se ne prave fabrike TDI, jer je proizvodnja rizična i potrebno je mnogo skupih ekoloških zahteva da bi se tako nešto uradilo“, kaže Paunović. „Pošto je deficitarna, ova sirovina je veoma skupa, pa su procene da bi sa kapacitetom od 20.000 tona godišnje ona donosila oko 80.000.000 dolara Prvoj iskre. Ipak, ova složena i rizična proizvodnja je prestala, ali kapaciteti u Pančevu za proizvodnju hlora su ostali.“ Paunović tvrdi da proizvodnja nije prestala, iz ekoloških već iz organizacionih i finansijskih potreba, i da je neophodno oko 10.000.000 maraka da bi se za-

okružio tehnološki proces proizvodnje svih šest fabrika u Bariču.

Dakle, kome se vozi proizvedeni hlora? Uredno ga troši Vodovod, a neophodan je svima koji prerađuju celulozu. Među njima najveći potrošač može da bude fabri-

„Još nisu označeni posebni koridori kojima se prevoze izotopi, ne postoje čak ni posebna vozila kojima se to čini. Radioaktivni materijal je tako mali da se transportuje u kontejnerima veličine buradi od 200 litara do sasvim malih, veličine termos“

SRPKO MARKOVIĆ
(ŠEF SLUŽBE MERENJA ZRAČENJA U VINČI)

Gvero: Ne verujem da ovde tako nešto postoji. Postoje priče o odlaganju nuklearnog otpada u planinskim područjima Bosne i Hercegovine i na rubnim područjima Hrvatske gde su nekad živeli Srbi. Kažu da je to dobro obezbeđeno, ali fakat je da taj otpad mora da se raspada. Ne verujem da takav otpad prolazi kroz naš grad; prolaze otrovni tovari tipa hlora i amonijak, ali mislim da to nije toliko stvar ekologa koliko vlasti.

EVROPLJANIN: Da li je normalno da pored Beograda postoje tako opasna postrojenja, kao što je, na primer, pančevačka Petrohemija.

Gvero: To je sasvim normalno. U svetu postoje takva postrojenja, pogotovu u prigradskim naseljima. Sad se samo postavlja pitanje kvaliteta zaštite, odnosno postavljanje filtera koji bi nam omogućavali udisanje zdravog vazduha, pijenje dobre vode i zemlju rasterećenu raznih radijacija.

ka papira Matroz u Sremskoj Mitrovici, kruševačka Župa, Viskoza, Zorka. MUP ne zna da je neko od njih tražio pratnju za svoje transporte. Inače, ljudi iz policije su veoma jasni: imaju zakonsku obavezu da prate transporte eksploziva. Svakako da

HRABROST: „Spreman sam da deponiju nuklearnog otpada smestim u svoje dvorište“, Srpkio Marković iz Instituta u Vinči

prate i ostale transporte opasnih materija, ali na zahtev korisnika. A da li se hlora transportuje industriji u cisternama ili u bocama, veoma je teško saznati i od korisnika i od proizvođača?

Ostaje i dalje nejasno ko je sve nadležan i za šta prilikom prevoza opasnih

materija. MUP jedino zna šta mora da radi, a ministarstva zdravlja i ekologije se dugo dogovaraju. Recimo, od prošle godine Savezno ministarstvo za rad, zdravlje i socijalnu politiku ima obavezu da kontroliše transport opasnih materija, ali samo na graničnom prelazu. Tranzit i transport kroz zemlju nije njegova nadležnost. Ministarstvo ekologije tek treba da razjasni o čemu se ono pita u celoj priči. U međuvremenu, što je sigurno - sigurno je: obustavljen je transport amonijaka, a kako će fu-

nkcionisati bezbroj mini-hladnjača u Srbiji u kojima se čuva sezonsko voće, zavisi samo od snalažljivosti vlasnika. ■

LJUBIŠA BENIĆ

IZUZETAK: Transport hlora cisternama u zapadnoj Evropi je zabranjen. Od deset evropskih cisterni za transport hlora, četiri su kod nas

DOZVOLA: Čak i u centru grada grade se objekti s privremenom dozvolom, koji onda traju mnogo duže od zakonom predviđenog roka

Siromašna...

Najviše siromašnih područja nalazi se u gradskom prostoru Beograda i njegovoj rubnoj zoni (više od 95 odsto).

Analiza iz 1988. pokazala je da na užoj teritoriji Beograda (u deset gradskih opština) oko 75.000 ljudi živi u neodgovarajućim uslovima na ukupno 90 nekihigijenskih područja.

Podaci su nepotpuni utoliko što analiza nije obuhvatila sve tipove stanovanja siromašnih.

ARHIPELAG: Ono što je prema Generalnom urbanističkom planu od 1972. godine trebalo da bude „arhipelag naselja u moru zelenila“ pretvorilo se u grad bez vizije i plana, sa Kaludericom - najvećim divljim naseljem u čitavoj Evropi

ISTRAŽIVANJE

Podivljali grad

Kada bi bilo porušeno samo deset odsto bespravno podignutih zgrada, Beograd bi bio razrušeniji nego posle bombardovanja od 1941. do 1945. godine

Preko Kaluderice širok bulevar; umesto njiva kod Velike Moštanice tereni za golf; kod Ušća opera... kada se svemu tome dodaju metro i velika prigradska naselja, dobija se ono što je Generalni urbanistički plan iz 1972. godine, kada je dohodak po glavi stanovnika bio 3.000 dolara, predviđao za Beograd - „arhipelag naselja u moru zelenila“.

Dvadeset šest godina kasnije GUP iz 1972. nezvanično je proglašen mrtvim; Kaluderica je Kaluderica; kod Velike Moštanice i dalje su njive; metro i opera su u nekom drugom gradu. Godišnji dohodak po glavi stanovnika ne prelazi 1.000 dolara. Beograd se razvija bez plana, bez strategije, bez vizije. Jedan iskusni urbanista, odgovarajući za „Evropljanin“ na pitanje da li u glavnom gradu vlada kaos, tri puta je ponovio jednu istu reč: „Apsolutno“.

Nepotpuni podaci govore da su 1975.

godine u Beogradu postojala 17.903 bespravno izgrađena stambena objekta. Dvadeset godina kasnije, 1995, taj broj je gotovo udvostručen - 33.594, a prošlogodišnji podaci - 37.435 - samo potvrđuju uzlazni trend (navedeno prema: prof. dr Zoran Žegarac: „Bespravna izgradnja, legalizacija i planiranje strategije razvoja grada“, Beograd, mart 1998).

Slobodan Nedeljković, načelnik građevinske inspekcije u Opštini Stari grad, izračunao je da bi, kada bi se porušilo samo desetak odsto bespravno podignutih zgrada po Beogradu, bilo srušeno stanova koliko ih je stradalo u bombardovanjima grada od '41. do '45. Koliko je račun tačan, manje je važno od poruke da bi se postupanjem po zakonu dimnulo u osinje gnezdo socijalnih nemira. Možda otud tolerancija vlasti, i gradske i republičke.

Načelnik Nedeljković upozorava i▶

Kaluderica

Naselje Kaluderica prvi put se pominje u turskom popisu Vlaha Beogradske nahije 1528. godine. Sredinom 19. veka jedno je od prvih sela iz okoline Beograda koje je imalo svoju osnovnu školu, da bi osamdesetih godina 20. veka postalo sinonim za divlju gradnju. Neki procenjuju da je Kaluderica čak najveće bespravno podignuto naselje u Evropi.

Posle nekoliko vekova mirnog i uravnoteženog razvoja, Kaluderica je od 1967. do sredine osamdesetih doživela urbanu i demografsku eksploziju i hipertrofirala u ogromnu beogradsku favelu. Bespravna stambena gradnja u dolini između Smederevskog puta i autoputa, koju na gotovo dva jednaka dela deli Kaluderički potok, potpuno je ignorisala sve planove, uključujući i Generalni urbanistički plan iz 1972, koji je na ovom terenu - inače građevinskom zemljištu - predviđao višespratnice i nešto niskih porodičnih kuća za ukupno 250.000 duša. Zemljište je parcelisano potpuno provizorno, prodavano je i kupovano bez vlasničkih papira i valjanih kupoprodajnih ugovora i zidalo se bez građevinske dozvole. Prema podacima iz 1986. godine, u Kaluderici ima 7.000 kuća i oko 40.000 stanovnika.

Umesto da naselje niče prema planovima, bilo je upravo obrnuto: detaljni urbanistički planovi - iz

1979, pa 1986. i 1995 - pravljani su prema potpuno divljem naselju. Ulice i infrastruktura bukvalno su uglavljivane i provlačene između kuća koje su izgrađene mimo planiranih regulacionih linija.

Grad nije reagovao na graditeljsko divljanje, jer je Kaluderica, kao i neka druga prigradska naselja - Rušanj, Resnik, Sremčica - u prvom trenutku dobro poslužila kao odbrana centralne zone grada od demografskog pritiska. Opština Grocka, kojoj Kaluderica pripada, takođe je čitala i prikupljala novac od poreza koji je pridošlo stanovništvo kako-tako plaćalo. Komunalne službe - elektro-distribucija i vodovod - mimo zakona odobravale su priključke za struju i vodu i takođe naplaćivale svoje usluge. Inspekcijske službe bile su poslovično nedelotvorne. Manje od deset odsto bespravnih graditelja jednom je bilo kod sudije za prekršaje (građani koji bespravno grade podležu prekršajnom postupku), u 16 odsto slučajeva kuće su rušene jednom, u pet odsto dva puta i samo u jedan odsto slučajeva tri puta. Četnaest odsto vlasnika bespravno podignutih objekata samo je upozoreno. Drugačije rečeno, 48,8 odsto bespravnih graditelja u Kaluderici nije nikada i ni na koji način kažnjeno.

Demografija

Mr Radmila Vičentijević, načelnik Odeljenja društvenih delatnosti Zavoda za informatiku i statistiku Beograda: „Porast broja stanovnika u Beogradu u apsolutnom smislu postoji, ali uslovljen je samo mehaničkim priraštajem; prirodnog priraštaja takoreći i nema.“

BROJ STANOVNIKA BEOGRADA OD 1972. DO 1996.

Godina	Broj stanovnika
1972.	1.236.000
1990.	1.615.200
1991.	1.604.600
1992.	1.608.900
1993.	1.610.400
1994.	1.613.200
1995.	1.617.500
1996.	1.628.000
1997.	1.613.000

Prema podacima s kraja osamdesetih godina, tek svaki treći stanovnik Beograda bio je i rođen u Beogradu. U taj broj uračunata su i deca. Odrasli radno sposobni rođeni Beograđani činili su 22 odsto - tek nešto više od petine ukupne gradske populacije.

DIVLJE: Uobičajeno je da investitor zatraži dozvolu za rekonstrukciju neke zgrade, a onda je poruši i napravi i do dvadesetak puta veću. Na Dedinju je na taj način podignuto 176 kuća, a da opština ni u jednom slučaju nije ništa preduzela

Dedinje

„Na Dedinju, na kome je zakonom zabranjena gradnja, bespravno je po zvaničnoj evidenciji podignuto 176 objekata. Investitor traži dozvolu da rekonstruiše zgradu, a kada je dobije, sruši je i podigne novu, ponekad do deset ili dvadeset puta veću. Iza divlje gradnje obično stoji opština, naravno prećutno. Nikakvi planovi se ne poštuju, novi regulacioni plan za Dedinje nije usvojen, a i radi se na tome da se ne usvoji da bi se i dalje bespravno gradilo“, kaže Predrag Zdravković, predsednik Udruženja za očuvanje ambijentalne celine Dedinja, Senjaka i Topčiderskog brda.

Gordana Gordić iz Zavoda za zaštitu spomenika kulture kaže: „Spomenici kulture na Dedinju jesu ugroženi. U zoni u kojoj je izgradnja i renoviranje zabranjeno zakonom niko ne sme nijednu kuću ni na koji način da menja bez naše saglasnosti. Mi postojimo, a kao da smo otpisani. Zgrade se menjaju, podižu i dograđuju bez

konsultovanja s nama. Pitaju nas ako nešto treba da se radi u nekim drugim delovima grada, a šta se dešava s nekim dedinjskim objektima, nemamo pojma. Ponekad dobijemo objašnjenje, ponekad ni to. Slučajno prođemo i vidimo da se nešto radi.

Da bi se dobila građevinska dozvola za Dedinje, investitor prvo mora nama da se obrati. Nažalost, kada saznamo da se na nekom objektu nešto radi, ispostavi se da investitor već ima dozvolu i da nesmetano gradi. Pitanje je prestiža među novopečenim bogatašima da imaju kuću na Dedinju, da tamo kupuju i zidaju. Mi nismo inspekcija i nemamo nikakve ingerencije nad bespravnom gradnjom. Za zabranu gradnje nadležna je opština, odnosno Grad. Sve što mi možemo jeste da podnesemo tužbu, na šta oni mogu ali ne moraju da reaguju. U Beogradu ima slučajeva da je posle naše intervencije prekinuta gradnja, ali za Dedinje svežijih primera nema.“

na to da je rušenje gotovo sasvim nemoguće zato što lokalna i republička vlast, gradske službe i policija ne saraduju. Inspektor ne sme, po zakonu, da poruši bespravno podignutu zgradu bez asistencije policije, a policija najčešće jednostavno ne dolazi na lice mesta. „Dođe samo kad treba izbaciti nekog potpuno bespomoćnog“, kaže Nedeljković.

Zbog masovnosti bespravne gradnje, opštinski građevinski inspektori nisu u stanju (a umeju i da zažmure) da u dovoljnoj meri kontrolišu šta se dešava na terenu. Najčešće reaguju po prijavi komšiluka, a prijava ne nedostaje. Za šest meseci ove godine, samo jednom od šestorice građevinskih inspektora Opštine Stari grad, jedne od 16 beogradskih opština, stiglo je više od stotinu prijava o bespravnoj gradnji, a treba znati da je Stari grad „mila majka“ prema, recimo, Rakovici, Grockoj, Novom Beogradu ili Zemunu, kada je o bespravnoj gradnji reč. Pri tom opština bespravne graditelje može samo da pošalje sudiji za prekršaje, što bespravno podizanje sprata ili zauzimanje trotoara da bi se proširila bašta izjednačava s prelaženjem ulice na crveno.

Kada preduzeća bespravno grade, na potezu je gradski građevinski inspektorat. Po njegovoj prijavi, investitor ili izvođač radova može biti tužen za priredni prekršaj.

Vodovod

„Stanje gradskog vodovoda zasad zadovoljava“, kaže Željko Vlahović, gradski sekretar za komunalne i stambene poslove, ali je tako prevashodno zahvaljujući kiši i restrikcijama vode. „Da bi se problem rešio na pravi način, potrebno je završiti postrojenje Jezero, dugogodišnju investiciju čiju je gradnju ometao nedostatak novca. Sistemi za kontrolu potrošnje vode, kakvi postoje u mnogim evropskim gradovima, kod nas nisu bili razvijeni i naš vodovod bio je prinuđen na restrikcije da bi održao minimum vode u bunarima“, kaže Vlahović.

Vodovod u Beogradu star je više od 100 godina i, po Vlahovićevim rečima, trebalo bi izraditi ozbiljan dugogodišnji plan da bi vodovodna mreža bila sigurna.

U Beogradu, međutim, ne nedostaju zgrade sagrađene bez ijedne dozvole. Drugi način je da se dokumenta nabave naknadno, kad je već sve gotovo, ili se gradi s dozvolom za prizemlje i jedan sprat, a lift lepo ide do petog, šestog, sedmog...

Zahvaljujući važećem sistemu „prvo gradi pa (eventualno) traži dozvolu“, urbanisti su postali crtači planova u koje unose zatečeno stanje. Primer „beogradske favele“ Kaluđerice (videti okvir) možda je najslikovitiji, ali nije jedini - GUP je me-

njan i zbog divljeg naselja kod Altine u Zemunu, podignutog na poljoprivrednom i prethodno siledžijski isparcelisanom zemljištu Poljoprivrednog kombinata „Beograd“ zbog nove Energoprojektove zgrade u Lenjinovom bulevaru na Novom Beogradu (s crvenom čeličnom spoljnom konstrukcijom), koja je kao stambena zgrada podignuta na zemljištu druge namene (i s nepotpunom građevinskom dozvolom).

Netom ažurirani planovi često zastare čim se usvoje, jer je, dok su urbanisti snimali teren i vredno ucrtavali sve posledice divljanja, život na terenu nastavljao svojim (bespravnim) tokom.

Privremeni objekti po Beogradu ta-

kođe će, po svemu sudeći, trajno ostati gde jesu. Zakon dozvoljava da se oni podižu na zemljištu za koje postoji urbanistički plan. Dok se ono „ne privede planiranoj nameni“, zgrada se može podići s urbanističkom dozvolom koja važi pet godina, i ne može se produžiti. Tako su podignuti „Staklenik“ na Trgu Republike i zgrada na ulazu u Sremsku ulicu, kao i veći deo objekata oko Autokomande, na primer. Danas su uglavnom svi stariji od pet godina a još su tu. Sva je prilika da će biti ucrtani u nove planove kao - stalni objekti.

Jedna sitnica: važeći zakon o planiranju i uredjenju prostora od pre nekoliko godina više ne precizira ni vrstu, ni veličinu, ►

Foto: K. Sulejmanović

Foto: K. Sulejmanović

POLICIJA: I kada inspektori krenu da poruše bespravno podignutu kuću, policijska pomoć izostane

SVEST: Danas niko ne razmišlja o gradu kao javnom dobru koje su stvarale generacije i koje će postojati i posle nas

CRTAČI: Zahvaljujući sistemu „prvo gradi pa onda traži dozvolu“, urbanizam se sveo na puko ucrtavanje novih bespravnih objekata

RASKORAK: U Beogradu je registrovano oko 500.000 automobila, a u javnim garažama, na posebnim parkiralištima i parking mestima na kolovozu moguće je parkirati 13.000 automobila

Zemljište

Kako se dodeljuje gradsko zemljište? Veselin Bošković, direktor Direkcije za građevinsko zemljište i izgradnju Beograda: „Po sadašnjim propisima ne postoji prioritet. Gradsko građevinsko zemljište deli se javnom licitacijom, ne postoji više neposredna pogodba, osim u nekim specifičnim situacijama, na primer, za Srpsku pravoslavnu crkvu, ali to su ipak izuzeci. Zemljište dobija onaj koji ponudi najveću cenu. Najpovoljniju ponudu na javnoj licitaciji komisija samo konstatuje, prosledi gradskoj vladi, koja donosi odluku o dodeli zemljišta.“

Mi uglavnom raspisujemo konkurse na osnovu podnetih zahteva investitora. Još nismo došli u fazu da imamo pripremljene lokacije da ih možemo ponuditi, to je tek u planu. Za sada se potencijalni investitori obraćaju zahtevima tražeći nešto. Taj zahtev se obradi i ako nađemo odgovarajuću lokaciju s kojom se tražilac složi, pripremimo je i pustimo na konkurs. To ne znači da će je on i dobiti. Može bilo ko da se javi na konkurs ko nije učestvovao u njegovoj pripremi, ali da više ponudi pa da dobije tu lokaciju.

Bespravno podignuti objekti treba da se legalizuju ili sruše. Rešavanjem statusa objekta rešava se i status zemljišta. Onaj ko legalizuje svoj objekat automatski je postao i korisnik zemljišta, jer će platiti naknadu za korišćenje zemljišta. Ko ne dobije dozvolu za legalizaciju, mora da sruši objekat.

Direkcija se ponudila da obavi legalizaciju u celom Beogradu, ali za to su nadležne opštine i grad Beograd. Međutim, ništa se ne radi u tom smislu.“

ni investicionu vrednost privremenih objekata. Rezultat je kaos tipova, namena (sada se u privremenim objektima i stanuje, što je po prethodnom zakonu bilo nezamislivo) i vrednosti objekata koji su prekonoc preplavili, recimo, ulaz u Zemun.

Nakon otopljanja odnosa između države i crkve, Zavod za urbanizam izradio je planove za mrežu crkava po novobeogradskim blokovima i naseljima Batajnica, Krnjača, Banjica, Mirijevo, Kaludercica. Paradoksalno, Gradski sekretarijat za urbanizam, koji izdaje građevinske dozvole, predložio je da se za ove objekte i rade samo privremeni urbanističko-tehnički uslovi.

Sociolog i docent na Arhitektonskom i Geografskom fakultetu Ksenija Petovar govori o urušavanju Beograda. „Bez bombi, samo uz pomoć sopstvene vlasti koja toleriše divljanje, uporedo s nestajanjem srednje klase i naseljavanjem neobrazovanog i nestručnog stanovništva, Beograd gubi kompetitivnost u odnosu na druge gradove. Okružen Karbamidom 3, Prvom iskrom i Pančevom, on kao javno dobro gubi na vrednosti. Ključna dokumenta za planiranje grada pretvorena su, po rečima dr Petovar, u čistu farsu, a gradska vlast

Kazne

Kazne koje zakon predviđa za bespravnu gradnju smešno su male. Građanin (fizičko lice) koji se upusti u gradnju „na divljaka“ plaćice za taj prekršaj od 100 do 1.000 dinara ili će otići u zatvor na 30 dana. Pravno lice kao investitor plaća između 10.000 i 100.000 dinara, a kao izvođač od 15.000 do 150.000.

već dugo nema ni strategiju ni ciljeve. Osim toga, dodaje ona, danas nema svesti o gradu kao javnom dobru i zajedničkom bogatstvu koje su stvarale generacije pre ovih današnjih, o gradu koji je minuli rad u kojem samo trenutno stanujemo. „Nije-dan činovnik nije otpušten zato što je dozvolio da se prekrši urbanistički plan. Haos će opstajati dok se ne shvati da je kršenje plana kršenje zakona“, kaže ona.

Arhitekta Vladimir Macura, u svom radu „Promena poretka, grada i urbanizma“, piše: „Ono što treba razumeti kada se govori o promenama u razvoju grada, jeste da rešenja koja danas važe i koja su usvojena prethodnih godina, nisu proizi-

TARIFA: Na Terazijama kiosk se može postaviti za 15.000 nemačkih maraka, a Francuska ulica procenjuje se na oko 16.000 (u gornjem delu)

Kiosci

Samo na Terazijama danas ima bar dvostruko više kioska nego što je predviđeno da ih bude od Kalemegdana do Slavije. Na tom potezu, Gradski sekretarijat za urbanizam dozvolio je da ih bude samo - sedam. Na samoj Slaviji - dva. Bez ikakvog konsultovanja sa Sekretarijatom, inače zaduženim da izdaje saglasnost za postavljanje kioska s obzirom na njegov tip, veličinu, namenu i lokaciju (zajedno s Gradskom komunalnom upravom i Sekretarijatom za saobraćaj), od 1992. do 1994. samo na Novom Beogradu postavljeno je više od 200 kioska, i to na javnim zelenim površinama.

U Beogradu je oko 40 odsto više lokacija s kioscima nego što je predloženo, a na njima je opštinskom voljom postavljeno ukupno 4.057 objekata. Najdramatičniji je raskorak između plana i realnog stanja u opštinama Zemun i Novi Beograd. Za ovu prvu Sekretarijat predlaže ukupno 352 kioska i manja montažna objekta, a ima ih - prema podacima od pre dve godine - 632. Za Zemun je predviđeno 129, a na ulicama je izbrojano 437.

„Evropljanin“ nezvanično saznaje da u Beogradu postoji i „opštinska tarifa“ da bi se izdala dozvola za postavljanje kioska. Ona varira u zavisnosti od mesta: u Knez-Mihailovoj i na Terazijama kiosk se može postaviti za 15.000 nemačkih maraka, Francuska ulica procenjuje se na oko 16.000 (u gornjem delu), a železnička stanica košta i do 30.000.

Ulice

U deset beogradskih opština (koje čine užu gradsku zonu) postoji više od 400 ulica i puteva, sa preko 4.000 kilometara, odnosno 25 miliona kvadratnih metara saobraćajne površine.

Svake godine služba za održavanje puteva pravi plan o tome šta će da se radi, ali ispunjenje tih planova zavisi od novca. Najbitnije je da svi putevi budu u voznom stanju, što znači da se prvo popravljaju oštećeni kolovozi. Za ovu godinu predviđeno je oko stotinu većih radova na putevima i konstrukcijama (mostovima i nadvožnjacima), ali se svakodnevno obavlja pedesetak intervencija; najveći problem su dotrajale podzemne instalacije, vodovod i kanalizacija. Zbog toga što kroz dotrajale cevi otiče voda, zemljište se stalno ispira i ulice postaju neravne. One su još bezbedne za saobraćaj, mada nisu urađene po najvišim standardima.

U gradu je registrovano oko 500.000 vozila. Ukupan broj parking mesta, u pet javnih garaža, dvanaest boks-garaža, na posebnim parkiralištima i parking mestima na kolovozima jedva prelazi 13.000.

društvu i onome još starijem od prethodnog.“

Direktor gradskog zavoda za urbanizam arhitekta Nebojša Minjević govori da se grad ne može ozbiljno planirati kada ključne poluge društva - ekonomija i zakonodavstvo - nisu definisane. „Sva dosadašnja urbanistička rešenja u postojećem haotičnom stanju liče na dosetke i vanredne lekove. Potrebna nam je vitalna i dinamična alatka kojom će se upravljati planiranjem. Neažurni podaci i nepostojanje evidencije, pogrešno umnožen građevinski fond, nedostatak vizije i, osnovno, nedostatak novca zasad onemogućavaju izradu novog generalnog strateškog dokumenta.“

Opisujući urbanističke prilike u gradu, gotovo svi sagovornici „Evropljanina“ upotrebljavali su reč galimatijas. Po Klaićevom „Rječniku stranih riječi“, ona označava nešto nesuvislo i zbrkano, besmislicu, nesmisao, kupusariju.

Smatraju i da je neophodan integralan zakon koji će regulisati rast i razvoj grada, umesto „opasne smeše pojedinačnih, međusobno neusklađenih, zastarelih, iz starog krpežom ponovljenih, s ustavom raskoračenih i sasvim nedelotvornih zakona“, kako ih opisuje arhitekta Vladimir Macura.

Apatija koja vlada među urbanistima nije dobar znak za budući razvoj Beograda („Nas niko ništa ne pita“, „Od nas se oč-

la iz kritike starog poretka i pokušaja da se to prethodno prevaziđe, dopuni ili koriguje, već iz posezanja, namernog i svesnog, bez i trunke griže savesti za gradskim bogatstvom stvorenim u prethodnom

RAZVOJ: Loše je i to što urbaniste više niko ništa i ne pita, pa je u celom poslu oko planiranja strategije razvoja grada zavladała apatija

BUDUĆNOST: Gradske vlasti tvrde da Beograd ima sve šanse za ubrzan razvoj

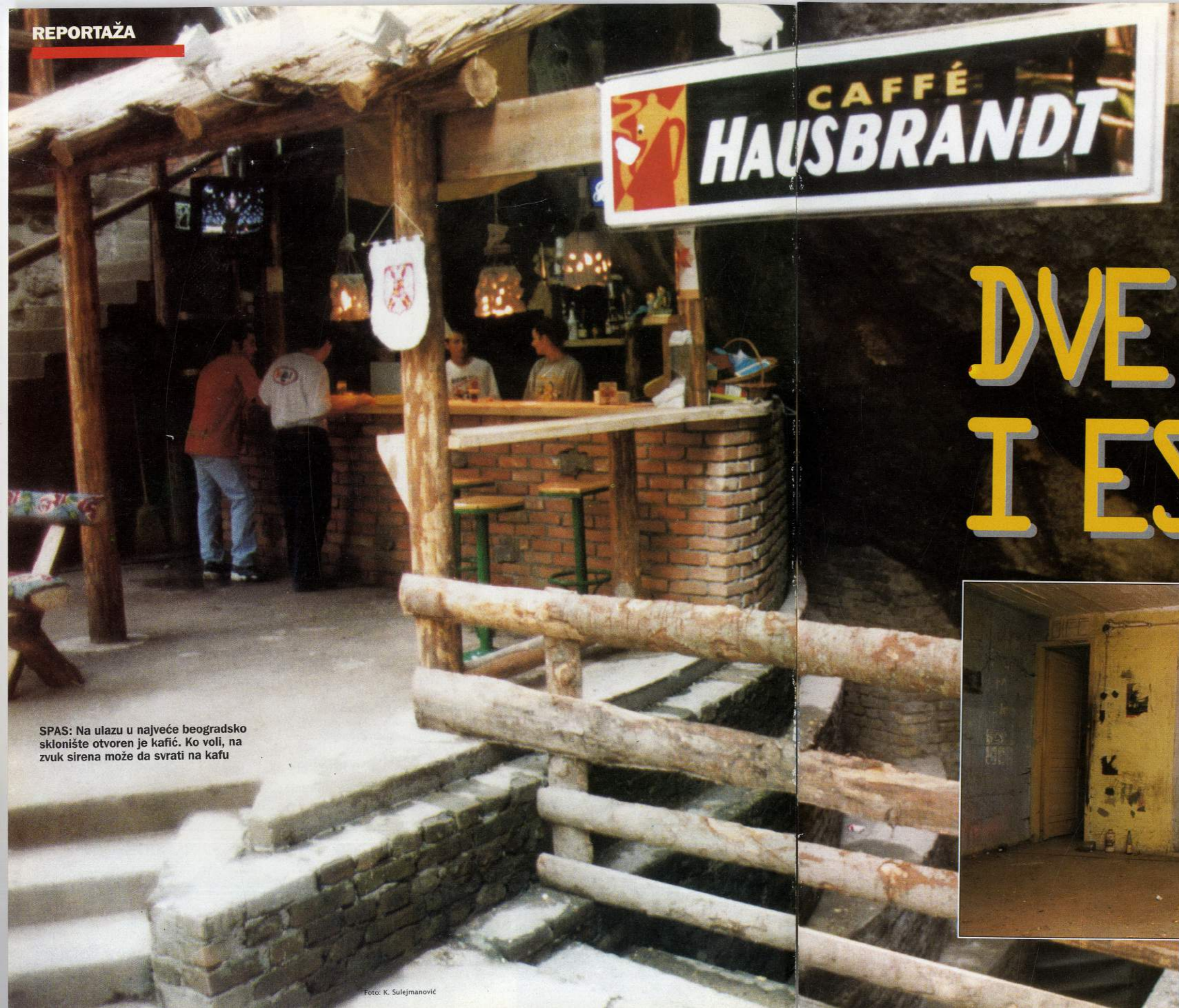
BEDA: Podaci pokazuju da više od 70.000 Beograđana živi u nehigijenskim uslovima

kuje da, znate-već-od čega, napravimo pitu“, „Mi se bavimo krpežom“).

Prikazivanje budućnosti, kako je vide pisci zvaničnog bedekera Gradskog sekretarijata za informisanje, zvuči samo bezobrazno: „Zahvaljujući svojim potencijalima, Beograd ima sve šanse da se i dalje razvija kao ekonomski jak, urbanistički uređen, komunalno opremljen, kulturno bogat, stvaralački raznovrstan, ekološki čist, demokratski snažan, otvoren i bezbedan, grad izražene humanosti i solidarnosti.“ ■

ANA DAVIČO
SA SLADANOM POPOVIĆ
I GORDANOM PEROVIĆ

Da neko, ne daj bože, krene da istovaruje nešto na Beograd, Beograđani ne bi imali gde. Bez obzira na 950 skloništa i mnoštvo laguma, tunela i pećina iz vremena Turaka i nemačke okupacije iz Drugog svetskog rata. Nijedno od njih ne radi. Bar ne kao sklonište

DVE BOMBE I ESPRESSO

SPAS: Na ulazu u najveće beogradsko sklonište otvoren je kafić. Ko voli, na zvuk sirena može da svrati na kafu

Foto: K. Sulejmanović

USPOMENA: Većina skloništa poslednji put je upotrebljena prilikom poslednje vežbe ONO i DSZ, pre petnaestak godina

PRIVATNO: Javno preduzeće za skloništa iznajmilo je beogradsko podzemlje vlasnicima fitness salona, pržionica kafe, dragstora, teretana, uzgajivačnica pečuraka...

ŠIFRA: Sva beogradska skloništa su šifrovana, ne zato što su tajna već zato što su skupa. Gradnja pod zemljom košta nekoliko puta više od one nad zemljom, a i sva oprema za skloništa je uvozna. Vrata su, na primer, slovenačka

Užas je moguće zamisliti: u 4.00 avioni NATO krenuli su iz pravca severne Italije, Otranta, Grčke i Turske. Radarske stanice otkrivaju ih i daju znak za uzbunu onog trenutka kada je do vazdušnog udara po vojnim i civilnim ciljevima ostalo tačno pet minuta...

Glavni grad čvrsto spava. Časopis „Armija“, jedini ovlašćen da objavi na koji način će građani biti obavješteni i uzburjani u slučaju bombardovanja, još nije na kioscima (biće negde sredinom jula). Isprekidani (ili dugački, jednolični) zvuk sirene, ljudi doživljavaju kao uobičajeno divljanje auto-alarma. Ubrzo zatim krstareće rakete tomahavk stižu iz pravca velike ravnice... Glavni grad je probuđen.

Ljudi pokušavaju da što pre napuste postelju; tutnjava je sve bliža; sapliću se o stolice i padaju; nekoliko blokova dalje po-

činje da blešti; obuvaju jednu papuču; tresnulo je negde blizu i zgrada se zaljuljala; uz vrisak trče ka cipelama; zgrada s druge strane ulice pretvorena je u buktnju; uz vrisak se vraćaju po drugu papuču; uzimaju cebe; psuju; od eksplozija pucaju prozori; odustaju od papuče; jedna cipela, jedna papuča, „J... ti papučo. Ženo, bežimo“; u zgradi nestaje struje; izleću kroz vrata; sudaraju se s komšijama i vrište; ruši se stepenište; oni koji pokušavaju da smire situaciju i u sve uvedu neki red („polako, polako, prvo žene i deca“) bivaju oterani u materinu; žena isečena krhotinama stakla pada u nesvest; neki je preskaču, neki je gaze; „Gde je sklonište“...

Da skratimo - većina je završila na ulici. Glavni grad iz ove priče imao je skloništa, ali su ona u datom trenutku, prosto rečeno, bila su zaključana („Gde je ključ, majku

vam... jaoo!“), ili izdata raznim privatnicima koji su od njih napravili magacine, teretane, pržionice kafe, uzgajivačnice pečuraka, pozorišta, dragstore, streljane... Pet minuta posle uzbune koju nisu razumeli, stanovnici jednostavno nisu imali gde da se sklone. Kraj priče.

Svaka sličnost s Beogradom je slučajna, nenamerna i nije uzrokovana vestima iz novina, s radija i televizije („NATO priprema plan bombardovanja“ i slično). Glavni grad Jugoslavije s prethodnim užasom povezuje samo nekoliko sitnica: i u našem slučaju od otkrivanja neprijateljskih aviona do bombardovanja prošlo bi tačno pet minuta, bar prema nekoliko godina starih podacima bivše Službe za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu.

Dalje, koji su znaci za obaveštavanje građana u slučaju opasnosti (zemljotres, poplava, požar, avioni), Beograđani ne znaju, a nadležni kažu da će zainteresovani sve to lepo moći da pročitaju sredinom jula u časopisu „Vojska“.

I još, da neko, ne daj bože, stvarno krene da istovaruje nešto na Beograd, Beograđani ne bi imali gde. Bez obzira na 950 skloništa (kapacitet 700.000 ljudi), oko 500 podrumskih prostorija (380.000 ljudi), 78 javnih skloništa, za one koji se zateknu na ulici (ne zna se gde su, niti koliki im je kapacitet) i mnoštvo laguma, tunela i pećina iz vremena Turaka i nemačke okupacije iz Drugog svetskog rata (oko 100.000 kvadratnih metara). Nijedno od njih ne radi. Bar ne kao sklonište. Otkako je Javno preduzeće za skloništa 1994. godine odlučilo da skloništa pretvori u objekte male privrede, Beograđani mogu da se, baš kao po-

menuti imaginarni nesrećnici, od eventualnog bombardovanja kriju po, redom: dragstorima, teretanama, magacinima, pržionicama kafe, pozorištima...

Doduše, po ugovoru koji su novopečeni vlasnici skloništa potpisali s Javnim preduzećem za skloništa, svaki od njih morao bi, u slučaju opasnosti, da u roku od 12 sati isprazni zauzeto podzemlje.

Možete misliti. Ljudi bi prvo morali da se organizuju ne bi li najpre nekako obili skloništa (a sva imaju blindirana vrata), a ako bi im to i pošlo za rukom, morali bi ponovo da se organizuju i izbace napolje sav taj šećer, ulje, kafu, tegove, prašak za sudove, pozorišne rekvizite...

Sva novija skloništa u Beogradu su, inače, ista. Građena su po odredbama Zakona o izgradnji skloništa (usvojen 1971. godine), i uglavnom su stacionirana po novijim naseljima.

Novobeogradski blokovi su lep primer. Red zgrada, pa brdašce (zakamufilirano sklonište), opet red zgrada, brdašce... ima ih na stotine. Svako brdo poseduje otvor pregrađen čeličnim rešetkama, iza je kratko stepenište, onda blindirana vrata. Ne zna se kod koga je ključ. Gore, na brdu, obično su otvori za ventilaciju (takođe s rešetkama, iskrivljenim, po pravilu), koje Novobeograđani upotrebljavaju na najmanje dva načina. Pod jedan - kao kontejnere (prepuni su onoga što je nekada bilo ambalaža za sladolede, sokove, čokolade, uloške...). Pod dva - kao golove za mali fudbal (brdašca su idealno zaravnjena). Najčešća je kombinacija oba načina.

Stanovnici poratnih naselja, izgrađenih pre 1971. godine, i za rekreaciju i za dub-

re moraju da se snalaze. Karaburma, Voždovac, stariji delovi Novog Beograda... nemaju brdašca, a u slučaju uzbune beži se u „podrumске prostorije“.

Većina njih poslednji put je upotrebljena prilikom poslednje vežbe ONO i DSZ, pa se vi setite kada je to bilo. U većini slučajeva jako davno, sudeći bar prema grafitu koji se može videti u jednom novobeogradskom soliteru („Dole crvena buržoazija“, piše crvenom farbom na zidu) - dokaz da je poslednja vežba lokalnog omladinskog ogranka ONO i DSZ bila održana 1968. i da je najverovatnije u žurbi bila prekinuta. Sva beogradska skloništa uredno su šifrovana: C1-554, C2-556, C3-558... što dodatno otežava problem („Bežimo u C8-635“), a razlog cele ujdurme prilično je nejasan. Po nekim izvorima, svako sklonište ima svoju šifru ne zato što je tajno nego zato što je skupo.

GOL: Krovovi novobeogradskih skloništa idealni su za mali fudbal

NAMENA: U skloništima se održavaju i žurke. Posle bar ne mora da se čisti

Gradnja pod zemljom košta više od one nad zemljom (i to nekoliko puta), a sva oprema za beogradska skloništa je uvozna (vrata su, na primer, slovenačka). I na sve to dođe šifra, a skloništa se onda izdaju privatnicima, po nekoliko puta nižoj ceni nego nadzemne prostorije.

Srbi sve ovo, naravno, nisu izmislili. Još u vreme Prvog svetskog rata promućurni austrougarski oficiri pravili su od tadašnjih skloništa što barutane (razumljivo) a što privare (takođe razumljivo).

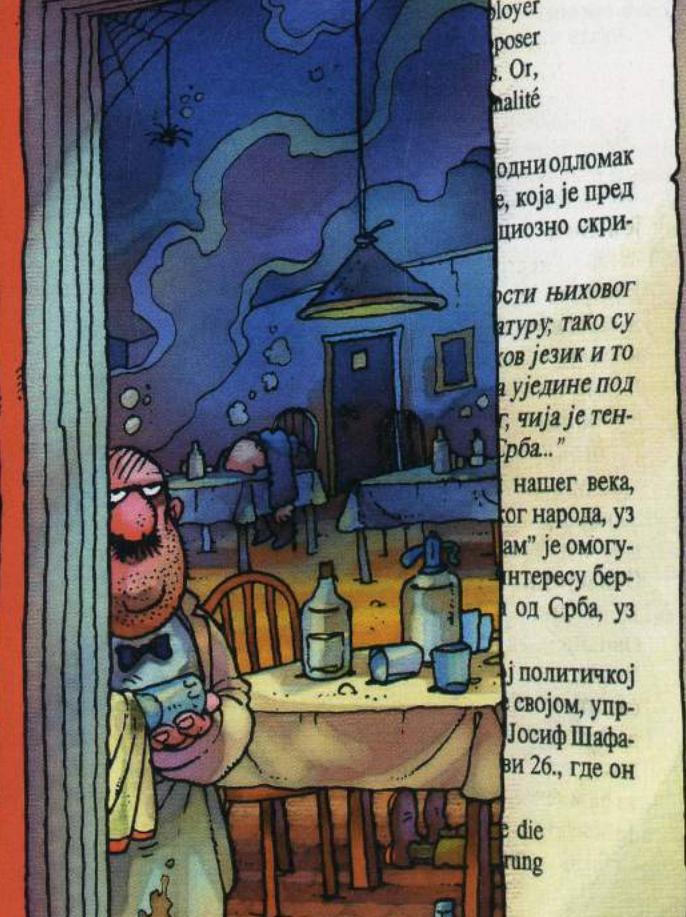
Kasnije smo sistem samo preuzeli. Pogotovo u starom delu Beograda, prepunom pećina, laguma, podzemnih tunela, bunkera. Čitavi gradovi postoje pod Tašmajdanom i Kalemegdanom. Ovi drugi još od Turaka, a tašmajdanski iz vremena generala Aleksandra fon Lera, komandanta operativnih jedinica Vermahta u jugoistočnoj Evropi.

Gotovo 40.000 kvadratnih metara podzemnog prostora izgradili su tokom 1941. i 1942. godine zarobljenici pedantnih Nemaca (kasnije su pobijeni). Početkom devedesetih deo podzemnog grada (spavaonice, svećane sale, zatvor, radne sale, garaže, biblioteka) iznajmljen je Fondu „Kapetan Dragan“, zatim je u njemu bila štamparija, pa skladište za humanitarnu pomoć, a sve je završeno iznajmljivanjem prostora za rejv žurke. Trenutno je i ovo sklonište zatvoreno, a na ulazu (nad zemljom), otvoren je kafić.

Užas je prvi put izgledao manje užasan: čovek bar zna da će uvek, pa i onda kada zgrada s druge strane ulice bukne, prozori popucaju, stepenište se sruši, komšinica se onesvesti... čak i tada imati gde da ode i naruči espresso.

SLADANA POPOVIĆ
IVAN RADOVANOVIĆ

уопозоравамо заинтересованије читаоце, да је професор Корпић о томе толико података, да их је морао распоредити по поглављима, од којих део доноси само признања самих Хрвата, други део изјаве српских писака, а трећи изјаве страних писака. Последњу пак главу свог врло интересантног дела посветио је како сам пише: "Променама украденог језика".

Fosili iz Hajd parka

Na Udruženju književnika isprobavano je sve što u društvu treba da se učini. Eksperiment je završen, pacijent nije preživio

Ilustracija: Bob Živković

UKS ZASTITA

Jedan od glavnih zadataka Udruženja, prema navodima anketiranih pisaca, jeste pravna zaštita članstva, posebno u pogledu zaštite autorskih i materijalnih prava, te rešavanje socijalnog statusa članstva. Globalna ocena anketiranih jeste da ne rade ni jedno ni drugo. Kada je reč o rešavanju stambenih problema članstva, informacije su kontradiktorne. Predrag Bogdanović tvrdi da „UKS interveniše kod republičkih, gradskih i opštinskih službi kada treba pomoći nekom ugroženom piscu“, ali da samo Udruženje ne raspolaže stanovima, niti ih dodeljuje. Bogdanović nije saopštio u koliko slučajeva je UKS reagovao i koliko je pisaca uspeo da se udomi, tvrdeći da nije ovlašćen da saopštava takve informacije. Ograđujući se od toga da sekretar UKS raspolaže potpunim informacijama, Ignjatović kaže da „jedan profesor Univerziteta rešava stambeno pitanje uz pomoć Udruženja, iako bi kao univerzitetski čovek to mogao da uradi i uz pomoć drugih fondova“. Nije jasno ni da li grad uplaćuje doprinose: po Bogdanovićevim tvrdnjama, za 90 slobodnih umetnika koji su članovi UKS grad je uplatio „deo sredstava“ (nije hteo da navede koliki iznos), dok po informacijama samih pisaca to nije učinjeno.

Status srpskog Hajd parka Francuska 7 imala je, neki tvrde i potvrđivala, početkom osamdesetih godina, kada se u Udruženju književnika Srbije (UKS) okupljala i protiv režima dizala glas intelektualna elita Srbije pa i Jugoslavije. UKS je bio jedna od malobrojnih institucija nezavisnih od vlasti koje su mogle da utiču na formiranje javnog mnjenja. Taj uticaj iskorišćen je nekoliko godina kasnije promenom u partijskoj garnituri Srbije. UKS je, kako kaže jedan od naših sagovornika, postao „probni kamen režima“. „Na Udruženju književnika isprobavalo se sve što je trebalo da se učini u društvu - na primer, da li ste za Jugoslaviju ili niste.“ Iz demokratskih voda, brod UKS krenuo je nacionalističkim vodama. **Nasukao se na Skupštini** 1992. godine. Tada su, kako kaže naš pisac koji je želeo da ostane anonimn, a učestvovao je u radu

PROŠLOST: Doba sjaja UKS je prošlo. Pisci su „odradili“ svoje „zasluge“ za narod

Skupštine, izborom ljudi koji nisu bili politički moćni razbijene dve fame: da u UKS postoji novac kojim nešto može da se reši i da UKS išta može da promeni u društvu. „O UKS sve je već rečeno, kao što je i UKS, sa svoje strane, već sve rekao. Nema tamo više ničeg ni značajnog, ni zanimljivog, ni novog. Sama fosilizovana prošlost. Zvanična politika UKS je i dalje patriotizam visokih tonova (odbrana nacionalnih interesa) i okupljanja u patriotski blok (svi srpski pisci u jednom udruženju). Ali, i to je rutinska retorika, sparušena i klonula“, kaže Drinka Gojković, prevodilac i publicista. „Doba njenog sjaja uveliko je prošlo. Pisci su 'odradili' svoje 'zasluge za narod': od nacionalnog interesa jedva da je ostao kamen na kamenu, o ostalim štetama da ne govorimo.“ Po viđenju Milorada Đurića, pisca, glavnog i odgovornog urednika SKZ, „UKS nastoji da deluje kao profesionalna organizacija“. „Isto tako, reaguje i

na vrlo važna zbivanja poslednjih godina na sceni, a koja se tiču naroda i države. Pisci moraju da budu glas savesti, jer njihova obaveza jeste da govore o stvarima koje uoče pre drugih.“ Svetislav Basara, pisac, kaže da je mesto UKS „potpuno promašeno“. „Umesto da se bavi problemima sa kojima se pisci susreću, UKS se bavi parapolitikom. Mislim da je Udruženje danas potpora lobiju na čijem je čelu Dobrica Ćosić“, kaže Basara. **Čini se da nije sporna ocena** da UKS nema mesto i ulogu koje je imao (ili koje je dobijao) tokom više od jedne decenije. Srba Ignjatović, pisac, ujedno potpredsednik UKS, naglašavajući da ne može da govori u ime Udruženja već samo u svoje ime, kaže da u činjenici da UKS „nema onu žestoku ili prenaplašenu ulogu u doba raspaljenih političkih strasti vidi uvod ka normalizovanju statusa UKS“. „UKS je esnafska organizacija kao i druge i pošto u društvenom životu postoje političke organizacije, UKS ne treba da bude eksponent nečije stranačke volje. UKS ▶

UKS RENTIJERSTVO

UKS se nalazi u kući koja je 1884. godine pripadala predsedniku Vlade Kneževine Srbije Milanu Piroćancu. Na adresi u Francuskoj 7 prestanto je od decembra 1944. godine, kada je Milovan Đilas uručio ključeve Isidori Sekulić. Velelepno zdanje koje je projektovao arhitekta Jovan Ilkić grad Beograd je februara ove godine dao na trajno korišćenje UKS. Pred pisaca, u Francuskoj 7 poštu primaju i Klub književnika, firma Kontakt lajn, časopisi „Književne novine“, „Poezija“, „Savremenik“, „Relations“, „Istočnik“, kao i Udruženje književnih prevodilaca Srbije, iako nema svoju prostoriju. Petnaestočlana uprava „vlada“ UKS, sa predsednikom i dva potpredsednika. Najveći deo sredstava stiže sa računa Ministarstva kulture

Srbije, kao i Skupštine grada (finansira Oktobarske susrete pisaca i Tribinu u Francuskoj 7). Uz članarinu, koja se kako kaže Ignjatović, odskora redovno plaća, izvor prihoda su i dve navedene podstanarske firme (nezvanično, plaćaju po 1.000 maraka mesečno). Ignjatović kaže da se svake godine vodi rasprava oko visine zakupnine, ali bez jasnog rezultata. I da je ideja da UKS postane nezavistan od državnih subvencija, prvenstveno valorizacijom književnog rada, potom stvaranjem servisnih službi, a i vraćanjem legata, kuće Laze K. Lazarevića u Hilandarskoj ulici i kuće Veljka Petrovića na Dedinju. Tvrdi i da se mnogo puta pokušalo da se legati vrate UKS, ali da je nedostajala „politička volja“ da se to uradi.

„Imamo pravo da negujemo nacionalizam kao vrednost“

SLOBODAN RAKITIĆ

„UKS je sa svoje strane sve rekao. Nema tamo više ničeg značajnog i novog“

DRINKA GOJKOVIĆ

„Udruženje se bavi parapolitikom i potpora je lobiju Dobrice Ćosića“

SVETISLAV BASARA

„Imamo nasleđe neprilagodeno vremenu i haotičnoj situaciji“

SRBOLJUB IGNJATOVIĆ

treba da podigne glas u najkrupnijim društvenim pitanjima", kaže Ignjatović. Takva pitanja su Zakon o Univerzitetu, Kosovo. Po Ignjatovićevom uverenju UKS, nije držao nijednu stranu ili stranku, već je davao apele za kompromis i dogovor.

Iako esnafska organizacija, neke konstante, kada je o političkom delovanju UKS reč, postoje. Na poslednjoj Skupštini Slobodan Rakitić, predsednik UKS, ujedno predsednik Saborne narodne stranke, govorio je o „nacionalizmu kao vrednosti“ („Narod koji nema svoju nacionalnu državu kao što je Srbi nemaju ima pravo da nacionalizam neguje kao vrednost“). Na Tribini u Francuskoj 7 tokom proteklih nekoliko godina iz inostranstva su gostovali mahom pisci i intelektualci koji su govorili o Srbima kao ugroženom narodu. Taj i ta-

RENTIJERI: Od „podstanara“ UKS dobija po 1.000 nemačkih maraka mesečno

dinama, ljudi koji imaju preča posla, ili prosto nemaju socijalni sentiment", a da je kod mladih, možda, u pitanju zagovaranje elitističkog koncepta u udruženju gde nisu svi jednaki po stvaralačkim, pa ni intelektualnim dometima. Sa druge strane, postoji mišljenje da je to stoga što je reč o udruženju koje je kompromitovano vezom sa režimom početkom ove decenije, obojeno snažnom nacionalističkom retorikom i nemoćno da reši bilo koje od statusnih pitanja.

Kao jedan od razloga zbog kojih mu je svejedno „da li jeste ili nije član Udruženja“, popularni pisac mlađe generacije naveo je da „preko Udruženja ne može, niti je čuo da se ono time bavi“ da zaštiti svoja prava kod izdavača koji mu za objavljenu knjigu nije uplatio ni dinar honorara, iako je ugovorom na to bio obave-

kav UKS, uz Srpsku akademiju nauka i umetnosti i Srpsku pravoslavnu crkvu, Rakitić vidi kao jedan od stubova nacije. UKS je reagovao saopštenjima bezmalo svaki put kada je reč o pravima Srba i Srbije, ali i u slučajevima kada su bila ugrožena građanska prava, recimo sloboda medija. Nema sumnje da Uprava svojom politikom uživa podršku većeg dela članstva UKS, ali isto tako nije sporno da najznačajniji pisci, kako starije tako i mlađe generacije, zaobilaze ovu instituciju. Ignjatović kao moguće odgovore na ovu pojavu navodi da se to dešavalo i ranije, da „ljudi koji reše životne i stvaralačke probleme gube interesovanje za UKS, ima ljudi koji su u go-

zan. Predrag Bogdanović Ci, sekretar Udruženja, slažući se da su „pisci potpuno obespravljani“, tvrdi da nisu ni mogli ništa da urade jer nije postojao zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, koji čuči u Saveznoj skupštini već četiri godine (na poslednjoj sednici Skupštine SRJ prihvaćen na samo jednom veću), ali da je UKS u više prilika upućivao inicijative da se ovaj zakon donese. Beogradski izdavač primetio je da je veliko pitanje da li UKS može da se bavi tim poslom, jer ne poseduje stručni kadar.

„Problem Udruženja nalazi se u njegovoj transformaciji. Imamo nasleđe koje je neprilagođeno vremenu i haotičnoj situaciji. Patetično rečeno, treba nam model es-

PROTEST: Nekada se u udruženju okupljala intelektualna elita i dizala glas protiv režima

UKS EGZISTENCIJA

Osim uopštene ocene da „pisci dele sudbinu naroda kome pripadaju“, u UKS ne postoje nikakvi podaci o materijalnom položaju članstva. Ali je nesumnjivo da se jedan deo nalazi u tragičnom položaju. Na (pret)prošlog Skupštini UKS iznet je podatak da je troje pisaca sahranjeno o trošku Udruženja, jer iza sebe nisu ostavili nikakvu imovinu, niti su imali bližu rodbinu. Za najmanje četvero pisaca može se reći da žive na ivici egzistencije, uprkos socijalnoj pomoći koju dobijaju od opštine. Nema informacije da li UKS materijalno pomaže članstvo.

nafa za 21. vek. Svest o tome postoji“, kaže Ignjatović.

„U zemljama nekadašnjeg Istočnog bloka udruženja pisaca radikalno su se transformisala. U svom starom obliku raspušte-

FAMA: Početkom devedesetih dokazano je da UKS niti ima novac niti može išta da promeni u društvu

na su kad je raspušten prethodni politički sistem, jer su, u velikoj meri, predstavljala njegovu pratnju i dekor. Novostvorene asocijacije pisaca nastoje da se uključe u tržišnu strukturu društva, a istovremeno - kao neka vrsta sindikata - da brinu o profesionalnim interesima svojih članova. Ni u tom pogledu nema u Francuskoj 7 novih inicijativa“, kaže Drinka Gojković.

„**Uopšte**, tamo je jedina novina permanentni trend uvećanja broja članova. Od mnogih članova iz ranijih vremena može se čuti primedba kako u UKS nije ušao samo onaj ko nije hteo da uđe. No, uprkos tome - i svemu ostalom - iz UKS je do sada malo ko izišao. Još je važnije stajati pod firmom koja - veruje se! - sama po sebi donosi nekakav specijalni status, nekakav socijalni prestiž. Elita? Antielita? Zar je to uopšte važno!

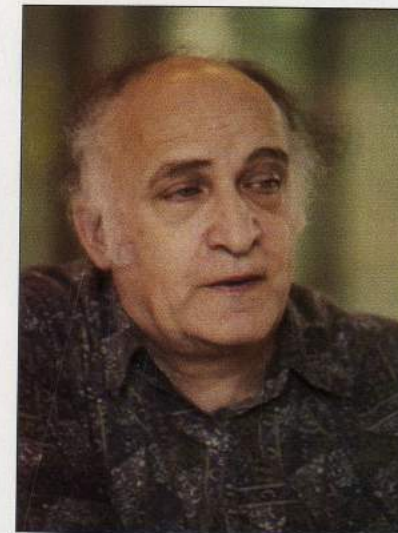
RADE STANIĆ

LIČNI STAV

Napravite novo udruženje

Pisci odustali i od moralnih principa i od kodeksa profesije

piše Filip David

Filip David, pisac, autor nekoliko zbirki pripovedaka i eseja i autor nekoliko TV drama i scenarija, profesor dramaturgije na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu, dobitnik Andrićeve nagrade

Ako je žalostan podatak da ovakvo udruženje već toliko godina opstaje na pogrešno zasnovanoj koncepciji, onda je zaista poražavajuća činjenica, koja svedoči o našoj ukupnoj kulturnoj situaciji i potpunoj duhovnoj učmalosti, da nema ozbiljnih inicijativa da se esnafska udruženje osnuje na sasvim drugim osnovama. Bila su, istina, dva pokušaja (u kojima sam aktivno učestvovao): osnivanje Nezavisnih pisaca krajem sedamdesetih i EX JU PEN pre četiri-pet godina. Ali ta udruženja obuhvatala su pisce sa prostora bivše Jugoslavije i nisu se mogla održati posle njenog konačnog raspada.

Neverovatno je, zapravo, da takve inicijative nema među mladim i najmlađim piscima. Oni se radije prilagođavaju postojećoj situaciji, uklapaju u opšti sistem (bez)vrednosti, kalkulišu, bore za minorna mesta u redakcijama ili za asistenture na fakultetima, odustajući i od moralnih principa i od kodeksa profesije. Zauzvrat, zbilja, domognu se katkad poneke sinekure, mesta u žirijima, ili neke od postojećih 236 (i slovima: dve stotine trideset i šest) nagrada - po preciznoj evidenciji Predraga Čudića. Danas u Srbiji gotovo da nema objavljenog delca koje neće dobiti nagradu, dok istovremeno zaista najznačajniji pisci ostaju van konku-

rencije za bilo koje od priznanja - prisetimo se skorašnjih slučajeva Radeta Konstantinovića („Dekartova smrt“), Bore Čosića, Mirka Kovača, Vidosava Stevanovića, Basare, Velikića - njih su sve ove brojne nagrade zaobišle, jer ti pisci nisu po volji političkog i književnog establišmenta, njihovo nametnuto spoljnje ili unutrašnje izgnanstvo prokazano je kao izdaja nacionalnih interesa. Nalazimo se, van svake sumnje, u jednom od mračnih perioda naše književne istorije.

Današnje Udruženje pisaca na najpotpuniji način izražava ono što podrazumeva „duh i filozofija palanke“. Ono sto je Kiš svojevremeno nazvao „ideologija kiča i banalnosti“. Svakako, pravo je pisaca i onih koji za sebe veruju da to jesu da se organizuju kako to žele i umeju, pa i na ovakav način. Žalostno je u čitavoj priči o piscima i njihovom udruživanju samo to da nema snage, a mnogi izgleda misle ni potrebe, da se na drugačiji način staleški organizuju. Žalostno je to da su najdublje zablude, najtvrdokornije obmane, najteže manipulacije, ksenofobija i ideološki i nacionalni stereotipi najdublje ukorenjeni upravo u duhu i mentalitetu onih koji bi sa najvećom upornošću i istrajnošću valjalo da im se odupiru. U tom pogledu naša „intelektualna elita“ već dugo deli, a izgleda deliće do kraja, sudbinu naše „političke elite“. To je tragično za ovu državu, za narode koji tu žive, za budućnost svih nas.

HIT LISTA KNJIGA

		DIN
1	MAGIJA POKRETA
Karlos Kastaneda
Narodna knjiga, 1997.	60,00
2	LENJIVICA
Patrik Beson
Paidea, 1998.	50,00
3	NAJLEPŠE SRPSKE BESEDE
Milentije Đorđević
Prosveta, 1998.	90,00
4	ILUSTROVANA YU ROCK ENCIKLOPEDIJA
Petar Janjatić
Geopoetika, 1998.	150,00
5	SOFIJIN SVET
Justejn Gordjer
Geopoetika, 1998.	116,00
6	RAZRED NA SNEGU
Emanuel Karer
Prosveta, 1997.	35,00
7	PETA GORA
Paolo Koeljo
Paidea, 1998.	60,00
8	MONTENEGRO
Starling Lorens
Narodna knjiga, 1998.	60,00
9	UMEĆE LJUBAVI
Erih From
BIGZ, 1995.	35,00
10	MOĆ NAD VODOM
Ken Folet
Narodna knjiga, 1998.	100,00
11	DEČAK IZ VOĐE
Milan Mladenović
LOM, 1995.	100,00
12	EMOCIONALNA INTELIGENCIJA
Lorena Šapiro
Narodna knjiga, 1998.	75,00
13	BUĐENJE
Antoni de Melo
LOM, 1997.	54,50
14	PONOĆ U VRTU DOBRA I ZLA
Džon Bernet
Narodna knjiga, 1998.	75,00
15	SLOBODNA DECA SAMERHILA
Alekdandar S. Nil
BIGZ, 1998.	50,00

Lista je napravljena na osnovu podataka beogradskih knjižara:

Salon knjige - Kosovska 37

Knjiga i mi - Cetinjska 6

Antikvarijat Prosveta - Knez Mihailova

KNJIGA - PREDLOG

■ JOVAN DESPOTOVIĆ, istoričar umetnosti

Izložba Vesne Golubović u galeriji Zvono krajnje je neobična i zanimljiva, jer je umetnica po zidovima iscrtala svoj komentar, odnosno svoje viđenje umetnosti grafita. Postavka traje koliko i izložba, i s krećenjem galerijskog prostora nestaje. U ovaj rad, Vesna Golubović, naša umetnica koja već 15 godina živi i radi u Njujorku (New York), unela je predstave iz našeg srednjovekovnog slikarstva.

VESNA GOLUBOVIĆ: U galeriji Zvono

FILM - PREDLOG

■ NEBOJŠA PAJKIĆ, profesor na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu

Film „Spasitelj“ reditelja Predraga Antonijevića prvi je holivudski film srpskog reditelja, a nadam se da ovo nije i poslednji put da Srbin režira jedan holivudski film. U ovom delu srpsko pitanje tretira se na ideološki ispravan način i sve deluje kao melodrama s univerzalnim značenjem. Film je režiran u najboljoj tradiciji američkog niskobudžetnog žanrovskog filma, koji je nekada na ovim prostorima bio prezren, a danas je prihvaćen s oduševljenjem. Zbog urođene srpske surevnjivosti, naši kritičari nisu u stanju da prihvate uspeh Srbina u fabrici snova.

NEBOJŠA PAJKIĆ: Srpska surevnjivost

HIT LISTA FILMOVA

Prvi broj: broj nedelja prikazivanja
Drugi broj: broj gledalaca

1	SPASITELJ
(Savior)
uloge: Dennis Quaid, Nataša Ninković
režija: Predrag Antonijević	8	88.076
2	VELIKA OČEKIVANJA
(Great expectations)
uloge: Ethan Hawke, Gwyneth Paltrow
režija: Alfonso Cuarón	5	40.185
3	DIP IMPAKT
(Deep impact)
uloge: Morgan Freeman, Tea Leoni
režija: Mimi Leders	6	33.220
4	DŽEKI BRAUN
(Jackie Brown)
uloge: Samuel L. Jacksons, Robert de Niro
režija: Quentin Tarantino	8	31.062
5	SFERA
(Sphere)
uloge: Sharon Stone, Dustin Hofman
režija: Barry Levinson	6	29.978
6	IGRA
(Game)
uloge: Michael Douglas, Shean Penn
režija: David Fincher	7	17.298
7	LOVCI NA BEGUNCE
(Us marshals)
uloge: Tommy Lee Jones, Westley Snipes
režija: Stuart Bairt	5	14.565
8	GOSPODIN MAGU
(Mr. Magoo)
uloge: Leslie Nielsen, Kelly Lynch
režija: Stanley Tong	6	10.572
9	CRVENI UGAO
(Red Corner)
uloge: Richard Gere, Bai Ling
režija: Jon Avnet	8	9.850
10	OTKROVENJE
(Fallen)
uloge: Denzel Washington, Donald Sutherland
režija: Gregory Hoblit	3	7.000

distributeri:

BANDUR

VANS

FIRST PRODUCTION

TUCK

METROFILM

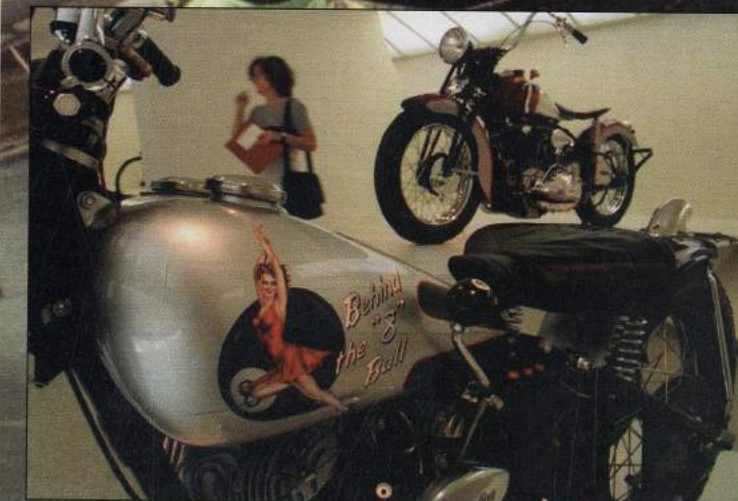
Umetnost motora

I motori su umetnost - zaključili su u njujorškom Gugenhajmovom muzeju (Guggenheim Museum).

Potom su izložili 100 različitih modela motora kojima je ko zna ko „osvajao slobodu“ krstareći preko šest kontinenata.

Motor je „kulturna ikona, dizajnersko i tehničko dostignuće“, piše u katalogu izložbe.

U to veruje i španski kralj Juan Karlos (Juan Carlos) iz čije je kolekcije uzeta angusta. Tezu iz kataloga potvrđuje i ručno radeći kroker iz 1940. godine.

ISTORIJA

Srednji vek je bio bolji

Akademik dr Sima Ćirković ukazuje da je Srbija Nemanjića bila država slobode i tolerancije, s razvijenim pravnim sistemom, jakom privredom i mnoštvom katoličkih eparhija

Jesu li Srbi i u srednjem veku, kao danas, bili „van sveta“, „anahronizam Evrope“, narod kome su strani ekonomija i tehnika, progres i civilizovanost? Mnogi bi dali potvrdan odgovor.

Takav stereotip o srpskom narodu, popularan više vekova i u usmenom predanju i u istoriografiji, ozbiljno potkopava nedavno objavljenom knjigom „Rabotnici, vojnici, duhovnici“, akademik Sima Ćirković. Mit o srednjovekovnim Srbima kao ratničkom narodu u civilizovanoj Evropi stvorili su, kaže akademik, prvi pisci srpske istorije 16. veka. Od tada je njihovo naivno uverenje kako su ratovanja omela civilizovani razvoj Srba prenošeno do danas.

U knjizi „Rabotnici, vojnici, duhovnici“, čije su studije pisane za međunarodnu naučnu javnost i čitalačku publiku, današnji zagovornici ratničke istorije, svetosavlja i vizantijskog nasleđa u ime vernosti pravoslavnim korenima, naći će u ovoj knjizi mnogo poučnih lekcija.

Strani biznis u Srbiji. Rudarsku privredu srednjovekovne Srbije pokrenuli su i razvili agilni Nemci - Sasi. Oni su došli na poziv i još 1254. godine doneli najmoderniju tehnologiju, organizaciju i način rukovanja. Zahvaljujući tome rudari u Novom Brdu silazili su 180 do 190 metara duboko. Rekord u Evropi toga vremena bio je 200 metara. U Novom Brdu su, takođe, znali za kise-

linu kojom su odvajali zlato od srebra.

O stručnosti radnika u srpskim srednjovekovnim rudnicima govore podaci da su pozivani da ispituju rudarske terene i otvaraju rudnike u Sijeni, Ferari, južnoj Italiji.

Tehnika. Pored rudarske tehnike u Srbiji, kao i na Balkanu, korišćene su tada najmodernije tehničke naprave: crpke za vodu, mašine na vodu za drobljenje rude, mehovi za topljenje gvožđa... Srednjovekovni Srbi su kovali gvožđe, koristili se vodom za mlinove i stupe, imali su razvijenu artiljeriju, poznate puškare i topolivce, proizvodili su staklo. Od kraja 14. veka izlivali su topove, a potvrđeno je i livenje zvona.

Trgovina. Srednjovekovna Srbija je bila preplavljena Latinima, trgovcima iz Primorja i Evrope koji su doneli i uspostavili najmodernija iskustva u vođenju i organizaciji poslova. S njihovim dolaskom nastaju moderna trgovačka društva, poslovi počinju da se vode pomoću ugovora, poslovnih knjiga i kredita - kako se danas ne vode. Povezivane su razne vrste poslova, a postojali su i oblici preduzetništva kapitalističkog tipa. Sa strancima su potpisivani precizni ugovori, veoma složen pravni sistem, koji je funkcionisao puna dva stoleća, svim svetskim i domaćim trgovcima garantovao je slobodu kretanja i poslovanja.

Kovanje novca. Od vremena kralja Uroša Prvog (1243-1276) u Srbiji počinje emi-

KNJIGA
DUGOG TRAJANJA:
Sima M. Ćirković,
„Rabotnici, vojnici,
duhovnici“,
Equilibrium, Beograd

sija domaćeg novca. Novac je kovan neprekidno sve do sredine 15. veka i iskovan je oko 800 vrsta i varijanti.

Kuće s crepom. Još 1303. godine u primorskom delu zakonom je nametnuta obaveza da se kuće strogo pokrivaju crepom, ali pošto je slovensko stanovništvo bilo veoma siromašno, rok je odložen za još dve godine. U drugoj polovini XIV veka na široj teritoriji zabranjivano je pokrivanje kuća slamom. Najveće količine crepa koji se masovno proizvodio u Kuparima (cuppi - crep) odlazile su prema Beogradu i Sremskoj Mitrovici.

Otvorenost za međunarodne uticaje. Srbija Nemanjića, posebno tokom perioda od XII do sredine XIV veka, stalno je tražila u okolnom svetu uzore, rešenja i mogućnosti da ih primeni u svojoj sredini. Još u Dušanovo vreme vešto se balansiralo između uticaja Istoka i Zapada. Svoj dvor je uređio po vizantijskim uzorima, ali je na mesta funkcionera primao primorske trgovce i nemačke najamnike. Uveo je sistem vizantijskih titula, ali i zapadnjačku heraldiku.

Verske slobode i tolerancija. Pravoslavna srednjovekovna Srbija bila je izuzetno slobodna i tolerantna država. Na njenom prostoru postojalo je brojno zapadnoevropsko stanovništvo različitih jezika, porekla, tradicija. Zakon im je dozvoljavao da u svojim naseljima grade katoličke crkve, ali im je strogo zabranjivao prevođenje pravoslavaca u katoličanstvo. Najveća i najbrojnija katolička naseobina bila je Novo Brdo u 15. veku sa dve katoličke crkve. Veći broj katoličkih crkava od Novog Brda imao je Rudnik, koji se pominje 1293. godine. Trepča je 1303. godine imala dve katoličke crkve. Zanimljivo je da je katoličkih crkava bilo i u Prizrenu, gde je bilo sedište pravoslavne episkopije (zabeleženo 1018), zatim u Prištini, Brveniku, Plani na Kopaniku, Trgovištu, Lipniku. U Srbiji su katoličke crkve iščezle tek posle pustošenja u vreme Bečkog rata (1688-1690). ■

DRAGAN MOJIOVIĆ

Beogradsko leto

Pod pokroviteljstvom Skupštine grada, u organizaciji Kulturnog centra Beograda i Doma omladine, od 7. avgusta do 7. septembra trajaće Belef, Beogradski letnji festival. Kulturni centar vodi brigu o pozorišnom programu a Dom omladine o muzičkom i likovnom. Ivana Vujić, selektor pozorišnog programa, odabrala je da se predstave najmlađi pozorišni stvaraoci iz Beograda u programu „Urbana gerila unplugged“. Pored toga učestvovala i već afirmisane slobodne pozorišne trupe (Dah teatar, Led art). Biće predstavljeno i novo beogradsko pozorište Beton hala teatar. Prateći program je radijski projekat „Grad pleše na talasima“.

Radionicu biomehanike vodi berlinski reditelj Tomas Ostermajer. Sportsko-umetnički hepening „Luk i strela“ izvešće Streljački klub „Kalemegdan“.

Selektori likovnog programa Milica Tomić i Branko Dimitrijević pozvali su moskovsku umetničku asocijaciju AES, Katarinu Kozira (Katarzina Kozyra) iz Poljske, Dejana Anđelkovića, Jelicu Radovanović, Zorana Todorovića, Rašu Todosijevića, Zorana Naskovskog, Mirjanu Đorđević, Ivana Ilića i Gorana Denića.

U muzičkom delu, čije je učesnike izab-

VESNA DANILOVIĆ, GLAVNI UREDNIK
BELEFA: Festival počinje uprkos velikim materijalnim troškovima

rao Aleksandar Žikić, nastupiće KUD „Idijoti“, Dragoljub Đurić, „Eva Braun“, Veliki prezir, Vroom + Nataša Marković, Boris Kovač & Ritual Nova, D'Divaz, Turn around band.

Tehnopol

Prvi festival elektronskih kultura pod nazivom „Elektronski susreti“ održaće se od 7. do 20. septembra u Parizu, uz tehnoparadu organizovanu po uzoru na veliki berlinski festival techno-muzike.

Pariski „Tehnopol“ okupiće muzičare i animatore iz nekoliko francuskih gradova, kao i iz Barselone, Londona i Ciriha. Predviđeni su koncerti, izložbe, zabave, debate i filmske revije, a 7. septembra biće održan koncert najpoznatijeg francuskog DJ Lorena Garnijea.

Organizacija „Tehnopol“ postoji tri godine i okuplja autore koji se bave elektronskom muzikom i koji žele da joj stvore umetnički kredibilitet.

Odkora, „Tehnopol“ saraduje sa Ministarstvom za kulturu i Ministarstvom unutrašnjih poslova Francuske, radeći na „kodeksu dobrog vladanja“

POUKA: Ljubitelji tehnokulture biće suočeni sa problemima narkomanije

koji bi trebalo da suoči ljubitelji tehnokulture sa problemima vezanim za konzumaciju narkotika.

„Objava broja“

U organizaciji Centra za savremenu umetnost „Konkordija“ iz Vršca, od 10. jula do 15. avgusta trajaće Treće jugoslovensko bijenale mladih. Kustos i selektori su Jelena Vesić, apsolvant istorije umetnosti, Ivan Jović, apsolvant istorije umetnosti, i Nenad Radić, postdiplomac ovog fakulteta. Žiri koji dodeljuje Gran pri Bijenala mladih čine Zoran Petrovski iz Skoplja, Višnja Petrović iz Novog Sada i Dušan Otašević iz Beograda. Izlagače 43 umetnika, a prema rečima Lidije Merenić, umetničkog direktora Bijenala, name- ra je da se predstavi najmlađa generacija umetnika koji rade nezavisno od dominantnih tokova u savremenoj umetnosti.

Zvanični naziv Bijenala „Objava broja 46.486.800“, jeste broj sekundi od 10. jula ove godine do ponoći 1. januara 2000. godine i podseća, kažu organizatori, na dramatična politička, društvena i umetnička dešavanja na kraju veka.

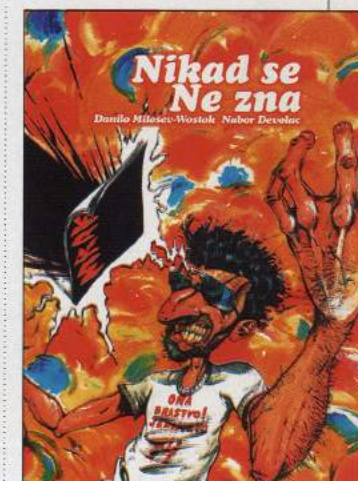
NEUKROČENA
MLADOST:
Plakat bijenala

Strip fanovi u Cinema Rex

U Cinema Rex održava se od 6. do 11. jula 'XER skup na kome će biti predstavljena nova strip-izdanja i fanzini iz Jugoslavije i iz republika bivše SFRJ. Koordinator Radovan Popović pozvao je Katarinu Mirović i Jakoba Klemenčića iz Slovenije, Gorana Dačeva i Zlatka Krstevskog iz Makedonije, Velimiru Grgića i Štefa Bartolića iz Hrvatske, Sašu Rakezića, Wostoka, Nikolu Vitkovića i Damira Šmita iz Jugoslavije. Ajdin Bašić i Zoja Bajbutović iz BiH još nisu potvrdili dolazak.

U okviru ovog skupa biće prikazani video materijali, a predviđeni su i okrugli stolovi i radionica stripa.

'XER je deo projekta Cinema Rex koji publici predstavlja časopise, izdavače, st-

DANILO MILOŠEVIĆ
WOSTOK: Jedan od predstavnika Jugoslavije

rip, fanzine i video art Jugoslavije, Slovenije, Hrvatske, Makedonije i Bosne.

CARSKI
DUŠANOV NOVAC:
Predstava cara i carice,
srebro, 1346-1355.

NOVO BRDO:
Pogled na „Kulu“
(akropolj), XIV-XV vek

Planeta Zemlja je milionima godina bila pustinja bez ikakvih oblika života, a prema mišljenju futurologa i naučnika, u dalekoj budućnosti ponovo će opusteti. Alarmanтно je to što trećinu Zemljine površine danas čine pustinje iako izgleda da naša planeta obiluje bujnim biljnim i životinjskim svetom. Pustinje zahvataju 80 odsto teritorije Australije, 58 odsto Afrike, 37 odsto Azije, 23 odsto Severne Amerike i 19 odsto Srednje i Južne Amerike.

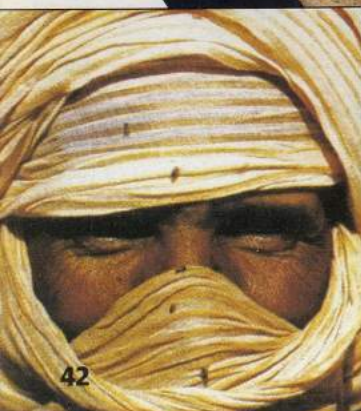
Uprkos surovosti života, u pustinjama širom sveta danas živi više od 850.000.000, odnosno 17 odsto današnjeg čovečanstva. Još je zanimljivija činjenica da u najsuvljim - „gluvim“ delovima pustinja živi više od 135.000.000 ljudi, pustinjaških nomada.

Poslednjih decenija na svim kontinentima uočeno je nezadrživo nadiranje pustinja. Nove pustinje nastaju uništavanjem obradivih površina i masovnom sečom šuma.

Oko 21.000.000 kvadratnih kilometara plodnog zemljišta godišnje postaje nepodesno za poljoprivrednu obradu, a šest miliona hektara prelazi u autentične pustinje. Svake godine u Brazilu se poseče 15.000 hektara tropskih šuma a u celoj Latinskoj Americi do sada je uništeno oko 11.400.000 hektara šuma, čime je uništen i celokupan biljni i životinjski svet.

Zastrašujućom brzinom šire se i postojeće pustinje. Tokom poslednje tri decenije Sahara se godišnje širi prema jugu do deset kvadratnih kilometara (oko pet miliona hektara), a prema severu oko 100.000 hektara.

Slično se uvećavaju i sve druge pustinje u Africi, Aziji, Americi, Australiji.

SAHARA

ALAHOVO ŠETALIŠTE

Najveća pustinja na svetu prebogata je zanimljivim krajnostima: kiše u pojedinim mestima ne padaju i po 30 godina, ljudi se dave u iznenadnim bujicama, peščane oluje zatrpavaju karavane, dine kriju bogat biljni i životinjski svet, beduini kupuju žene za kamile

Sahara, pustinja nepodnošljive vrućine i ledenih glečera, lepih žena i okrutnih ratnika, oblast u kojoj je palma drvo života, pesak i sunce gospodari, a voda problem broj jedan, privlači istim žarom i romantičare, i istraživače, i avanturiste. Ostaci praistorijskih civilizacija, kamene visoravni u kojima utočište nalaze malobrojne askete, peščane dine koje nastanjuju ne baš malobrojne životinjske vrste i biljni svet predstavljaju još nedovoljno istražen kompleks planete.

Peščani okean Sahare pokriva celu severnu Afriku, od Atlantskog okeana, do obala Crvenog mora. Na severu se prostire od Atlaskih zemalja (Libija, Tunis, Egipat) i dalje ka jugu do doline Belog i Plavog Nila u Sudanu. Prema predanju pustinjaških naroda, stvorio ju je Alah da bi mogao na miru njome da šeta. Ime pustinje nastalo je od arapske reči „ashar“ što znači riđ, sur ili crvenkast, a kasnije dobija značenje neobrađeno polje ili pustinja. Sahara zauzima površinu od 8,6 miliona kvadratnih kilometara, što je jednako površini Evrope (dužina 5.290 km, širina 1.660 km), i stekla je epitet najveće pustinje na svetu.

U prošlosti, dok je u Evropi vladalo ledeno doba, Sahara je bila oblast kišom bogata, a njen zapadni deo obilovao je jezerima na čijim se obodima danas nalaze ležišta uglja i nafte. Povlačenjem leda

sa tla Evrope prema severnim delovima sveta, Sahara se sve više isušivala. Iza nestalih jezera ostajale su nepregledne akumulativne ravnice kao i niski platoi talasastih peščanih mora sa bezbrojnim dinama (ergovi) koji danas čine veći deo Mauritanije, severnog Malija i južnog Alžira. Retka uzvišenja u ovom delu pustinje dostižu visinu od 200 do 300 metara. Najveći erg je Šeš, površine 180.000 km², dok jednolične i puste visoravni (hamade) najvišu tačku dostižu na mestima Tanduf, Dra i Pir.

Centralnom Saharom dominiraju ergovi impresivne veličine Tenere i Bilma, površine 390.000 km². Pesak pokriva samo 21 odsto pustinje, a ostatak čine šljunkovita i stenovita prostranstva (seriri), velike doline i široke kotline. Retke oblasti na kojima nema peska su vrhovi ugašenih vulkana Ahagar (2.191 m), Air (1.900 m) i Tibesti, gde se nalazi najviša tačka ovog dela pustinje - Emi kusi, visoka 3.415 m. Istočni deo užarenog prostranstva podeljen je dolinom Nila na Arabijsku i Libijsku pustinju. Harmoniju koju stvaraju beskrajni peščani sprudovi remete ekstremi poput Emi kusija i Katere, velike nizije u Egiptu, koje su ponekad i 134 m ispod nivoa mora.

Sahara nikada nije bila potpuno nastanjena i neprohodna, njom su stalno krstarili karavani i vodile se borbe između malobrojnih plemena. Pustinjaški mir ►

INTERVJU

Gadafi protiv Sahare

Nije moguće ozeleniti celu pustinju. Ne mogu se silom naseljavati pustinjski prostori

EVROPLJANIN: Šta je pustinja?

Gavrilović: Svaka grana nauke drugačije definiše pojam „pustinja“. Biolozi pod tim pojmom podrazumevaju prostor bez vegetacije, dok je etnolozi definišu kao prostor na kome nema ljudi, a taj uslov ispunjavaju Grenland i Antartik. Pojam „pustinja“ definisao bih kao prostor sa veoma malo padavina koji je uslovljen klimatskim uslovima, odnosno globalnom cirkulacijom vazduha, to jest stalnih vetrova.

EVROPLJANIN: Da li se pustinje suzbijaju napretkom tehnologije, ili se šire uprkos tome?

Gavrilović: Pojedini delovi pustinja mogu se kultivisati, ali je nemoguće ozeleniti celu pustinju zbog klime i strujanja vetrova. Postoje projekti ozelenjavanja na račun podzemnih voda Nigera i jezera Čad koji se nalaze južno od planinskog masiva Tibestija.

Ovaj projekat je izvodljiv, jer do te oblasti dopiru monsuni. Takav primer je oaza Kufra gde je uspešno navodnjeno 12 hiljada hektara, dok je ranije bila ograničena na samo nekoliko izvorišta. Gadafi je, takode, imao projekte kojima bi se Sahara navodnjavala veštačkom rekom čije bi korito bilo od betona.

EVROPLJANIN: Od 45 faktora koji izazivaju širenje pustinje, naučnici tvrde da su

DUŠAN GAVRILOVIĆ

- **Rođen:** 1934. godine
- **Zvanje:** redovni profesor Geografskog fakulteta Univerziteta u Beogradu
- **Naučni radovi:** „Srpska kraška terminologija“, „Paleokarst of Yugoslavia“, „The Karst of Serbia“
- **Karijera:** Internacionalni ugled poznavaoa Sahare stekao kao član nekoliko međunarodnih naučnih ekspedicija.

39 faktora posledica ljudske nemarnosti.

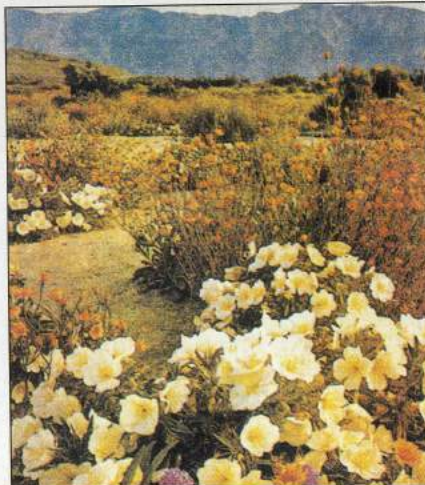
Gavrilović: Pustinja može nastati i ogoljavanjem zemljišta. Padavine se, prilikom krčenja šuma, ne zadržavaju na lišću, već direktno padaju na zemlju. Na taj način nastaju erozije tla, to jest nestaje sloj kvalitetne zemlje, ostaje lošiji i stvaraju se uslovi za nastanak pustinja.

EVROPLJANIN: Kakvi su dosadašnji čovekovi pokušaji da oživi i naseli pustinju?

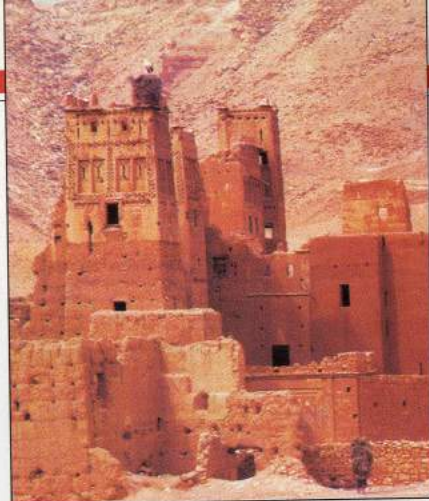
Gavrilović: Sahara se rasejava poslednjih deset hiljada godina i više nikada neće biti plodna i naseljena kao u periodu ledenog doba. Ne možete silom naseljavati pustinjska prostranstva. Svi projekti oživljavanja pustinja vezani su za vodu i veoma su skupi, a tome ne pogođuju ni političke prilike pustinjskih zemalja. Postojali su projekti izgradnje asfaltnih puteva kroz Saharu, ali su radovi prekinuti na mestima gde ti putevi ulaze u siromašne afričke države.

stenovitim planinama vode orlovi i sokolovi. Hijene i lešinari preživljavaju mnogo lakše nego druge životinje, zato što u okolini oaza i naselja koriste otpatke hrane.

Iako je prva asocijacija pri pomenu Sahare kamila, karavani ovih životinja mogu se videti samo još na filmu. One predstavljaju potencijalno bogatstvo jer se danas manje koriste za prenošenje tereta. Kod mnogih pustinjskih naroda kamile su platežno sredstvo kojim se kupuju žene. Starije i ružnije devojke koštaju tri-četiri kamile, a lepota iz Sahare može se kupi-

CVEĆE U PESKU: Posle retkih kiša mnogi delovi pustinja postaju cvetne livade

KAZBA AIT BENHADU: Izgled naselja na obodu pustinja

ti za 13 - 14 kamila. Stvarno blago su urme koje gaje skoro sve porodice u oazama, jer daju po 30 ili 40 kg ploda. Neke oaze imaju plantaže urmi od milion stabala.

Izvan plodne doline Nila, u Sahari danas živi više od tri miliona stanovnika, odnosno po jedan na svakih 2,5 km. Nastanjuju je plemena Tuarega, Tubua, Gagaiša, Maura... Osim oaza koje su prebivališta ljudi, postoje i podzemna naselja, odnosno kuće-bunari. U njima se ulazi kroz uzani otvor na zemlji, a na nekoliko metara dubine su prostorije za stanovanje.

Omiljeni način života nomadskih plemena odvija se pod šatorima, koji su tkani od kamile dlake. Nomadi su, u potrazi za vodom i pašnjacima, stalno izloženi nemilosrdnim sunčevim zracima, od kojih se štite belim „bubu“ haljinama i belim ešarpama kojima obmotavaju glavu. Peskom nikada ne hodaju bos, jer u njemu žive škorpije čiji je otrov smrtonosan. Žene nomada vode domaćinstva i bave se zemljoradnjom, ali za razliku od običaja drugih arapskih plemena, od „urokljivih“ pogleda stranaca ne kriju lice velom. Koprenu preko lica stavljaju muškarci štiteći se tako od jakih vetrova, sunca i zlih duhova za koje veruju da lutaju pustinjom. Osim bubua, noću nose odeću od vune, jer su dnevne oscilacije temperature veoma velike, čak preko 30 stepeni. Sa dnevnih 50 do 70 stepeni, temperatura vazduha preko noći spušta se ispod nule. Neverovatnih 73,5°C izmereno je 1996. godine, dok je temperaturni minimum od 11,4 ispod nule izmeren decembra 1960. u planinskom masivu Ahagara.

Pretpostavlja se da danas u dubinama Sahare ima oko milijardu tona nafte i petsto milijardi kubnih metara gasa. Severni deo pustinja (Egipat, Libija, Alžir, Tunis) spada u najbogatije regije sveta po svojim ležištima fosfata, dok se Niger, Čad i Sudan smatraju siromašnim i nerazvijenim oblastima.

BILJANA ŽIVANČEVIĆ

RAČUNARI

Sonijev aktiv Matiks SVGA ekran od 10.4 inča daje rezoluciju od 800x600 u haj kolor modu

News...

SLIKE S NEBA

Majkrosoftov sajt na adresi www.terraser.com najveća je baza satelitskih snimaka na Internetu. Fotografije su dostupne zahvaljujući zajedničkom projektu američke firme Erijel imidžiz (Aerial Images) i ruske svemirske agencije. Sa preko milion megabajta (jedan terabajt) Majkrosoftov sajt terraser.com najveća je baza na Internetu ikada napravljena. I bivši potpredsednik Amerike Al Gor (Al Gore) predložio je da se izradi novi satelit koji bi neprekidno slao živu sliku planete Zemlje kako bi se pratili vremenski uslovi i drugi fenomeni na njoj.

KOREL U KRIZI

Kanadska kompanija Korel (Corel) planira da otpusti 20 odsto radnika. U sledeća dva meseca 340 zaposlenih ostaće bez posla zbog toga što su Korelove akcije izgubile 80 odsto svoje vrednosti u fiskalnoj 1997. godini. Firma ni ove godine nije uspela da smanji gubitke iako je to najavljivala prošle godine.

EVROPLJANIN e-mail

evrodesk@
dnevnitelegraf.com

Tastatura – klavijatura

Didžital ikvipment korporejšn (Digital Equipment Corp.) ima razloga za slavlje ovih dana ostvario je pravnu pobeđu u sporu koji se odnosi na povrede izazvane stalnim ponavljanjem pokreta.

U jednom od devet slučajeva datiranih od decembra 1996, sud je Didžitalu naredio da plati odštetu od 5,9 mi-

liona dolara radnicima koji su tvrdili da su zadobili povrede koristeći njegove tastature.

Didžital je odmah uložio žalbu a ovih dana sud je presudio u njegovu korist.

„Tastatura je alatka i nije opasnija od klavijature ili čak obične olovke“, izjavio je Tomas Sirkmen (Thomas Siekman), Kompakov potpredsednik i generalni savetnik.

Pirati

Četiri od deset programa piratizovano je tokom 1997. godine širom sveta, tvrde dve asocijacije za trgovinu softverima.

U njihovoj studiji posvećenoj ovom pitanju navodi se da je od 574.000.000 softverskih instalacija, 228.000.000 privatizovano.

Tokom 1996. godine broj piratskih kopija uvećan je za dva miliona. Procenjuje se da su zbog toga 1997. godi-

ne gubici u softverskoj industriji 11,4 milijarde dolara.

Najveće gubitke imala je Amerika, zatim Kina, Japan, Koreja, Nemačka, Francuska, Brazil, Italija, Kanada i Velika Britanija. Na ove zemlje odnose se dve trećine ukupnih gubitaka.

Jugoslavija se nigde ne pominje.

Još jedan super tanak noutbuk

Sonijev noutbuk VAIO 505 (Sony VAIO 505 super slim Notebook) s ugrađenim Intelovim procesorom na 266 megaherca, hard diskom od 2,1 gigabajta i fax-modemom, tanak je manje od jednog inča.

Slika na displeju kristalno je jasna zahvaljujući 128-bitnoj grafičkoj kartici.

U njega su uspeli da spakuju i zvučnu karticu, flopi disk, memo-

rije SDRAM od 32 megabajta, interne zvučnike, mikrofoni i uređaj za skidanje slika sa Soni-

jeve digitalne video kamere.

PRIPREMIO: D. ZDRAVKOVIĆ

MALI A BRZ: U modelu 505G nalazi se Intelov MMX procesor na 200, a u modelu 505GX na 266 megaherca

Svetleće KUGLE

„Kamene kugle koje svetle pronađene su u predelima Nove Gvineje“, kaže Tomas Endru, pozivajući se na dnevničke zabeleške članova australske ekspedicije koja je tokom istraživanja boravila u selima ispod planine Vilhelmina (Wilhelmina). Oni su naišli na neku vrstu „ulicnog osvetljenja“ jer su urođenici svetleće kugle kačili po svojim kolibama i drveću. Činili su to zbog toga što su kugle velike kao fudbalske lopte i u mraku daju svetlost jačine 20 vati. „Domoroci nisu mogli da objasne kako su te kugle dospеле do njih.“

TAJNA:

Tri uklesana simbola na Povlenskoj kugli dosad nisu dešifrovana, a sve pretpostavke o njihovom poreklu su nesigurne

MISTERIJE

Povlenska kugla

Iako je otkrivena pre 28 godina, nauka još nije odgovorila otkud kugla u Srbiji i kojem pismu pripadaju njena tri znaka

Poljoprivrednik Milinko Milivojević s planine Povlen nadomak Valjeva pronašao je u proleće 1970. godine na svom imanju veliku kamenu kuglu prečnika jedan metar i tešku tri-četiri tone, na kojoj su uklesana tri znaka dubine pet-šest centimetara. Spoljašnji sloj ima gotovo ugačanu površinu tamne boje i po tvrdoći podseća na granit. Arheolozi su do danas uspeli jedino da iznesu mnoštvo pretpostavki i da je još više obaviju tajanstvenošću. Pored toga, ni približno ne mogu da odgovore na pitanje o njenom poreklu, načinu na koji je dospela na to mesto, ko ju je napravio, kako, kada i zašto.

U svetu postoji 16.000 sličnih kamenih „lopti“, koje su pronađene u Kostariki, Arizoni, Kaliforniji i na Uskršnjim Ostrvima, a najveća među njima ima prečnik dva i po metra i teška je 16 tona. Naučnike naročito zanima zašto se sve poznate kugle nalaze u zemljama između 35 i 46 stepeni severne širine i zašto su nastajale periodično svaka tri milenijuma.

Arheolozi su oko rešenja znakova Povle-

nske kugle godinama bezuspešno tapkali u mestu i jedino su izneli nesigurnu pretpostavku da tri uklesana simbola pripadaju sumerskom, egipatskom i staroslovenskom pismu.

Ovu hipotezu pokušali su da potvrde profesori beogradskih gimnazija Dragan Kovačević i Miodrag Mančić. Kovačević smatra da je prvi znak istovetan starom slovenskom slovu „št“ ili „šč“, drugi je sličan egipatskom hijeroglifu koji označava veliku svemirsku katastrofu („kad padne krov sveta“, kako su je opisali Egipćani), a treći podseća na simbol najstarijeg sumerskog, još neodgonetnutog pisma.

Profesor Mančić tvrdi da znaci na Povlenskoj kugli predstavljaju brojeve a ne slova. Pošto su balkanski Sloveni beležili brojeve slovima kao i Rimljani, prvi znak u glagoljici imao bi vrednost jedan, a u ćirilici 800.

Sovjetski arheolozi misle da su kugle postale pre 40.000.000 godina kristalizacijom u istopljenom vulkanskom pepelu dok se hladila lava. Američko geografsko društvo, međutim, smatra da su prvo nastale čestice nalik na staklo, iz kojih su se širili gasovi, dok se nisu pretvorile u kuglice veličine bisera. Potom su se spajale kotrljajući se niz planinu i tako pravile velike „lopte“. Ukoliko se ova teorija prihvati, ostaje pitanje kako su kugle prečnika tri metra dospеле na vrh brda u Kostariki.

Pojedini naučnici, poput Erika fon Dani-

MNOŠTVO: U svetu postoji 16.000 ovakvih kamenih „lopti“ pronađenih u Kostariki, Arizoni, Kaliforniji ...

kena (Erich von Daniken), zastupaju tezu da su se u kamenim kuglama na našu planetu spustila neka nepoznata bića. Ovu hipotezu nije moguće naučno dokazati. Zna se da su SAD u svemir poslale istraživačku sondu na koju je pričvršćena pločica s ugrižanim likovima žene i muškarca, Sunčevog i atomskog sistema. Pretpostavljaju da će ona za mnogo godina, privučena gravitacijom neke planete, obavestiti njene stanovnike da nisu sami u kosmosu. Na osnovu ovoga može se pretpostaviti da je neka druga civilizacija došla na istu ovakvu ideju, te da je u svemir, umesto sonde, poslala kugle granita i vulkanske lave.

Kamene kugle su po površini Zemlje rasporedene u grozdovima, dok su neke pronađene u ravni u smeru sever-jug. Sigurno je jedino to da su tvorci ovih „lopti“ veoma dobro poznavali zakone geometrije, jer su kugle besprekorno okrugle, a takođe, mora da su raspolagali veoma preciznim spravama za merenje.

Znaci na Povlenskoj kugli slični su veoma oštećenim simbolima na steni peruanskog zaliva Pisco. Slične kugle pronađene su sedamdesetih godina u Celju, Bijeljini i bosanskom mestu Rudo. ■

BILJANA ŽIVANČEVIĆ

Derviške KUGLE

„U dvorištu džamije Kvarar ali derviš u indijskom gradu Džipuru nalaze se dve kugle, jedna je teška 41, a druga 35 kilograma, piše engleski autor Tomas Endru (Tomas Andrew) u svojoj knjizi „Mi nismo prvi“. On kaže da ove kugle mogu da se kao baloni odignu od zemlje i lebde nekoliko trenutaka na visini od dva metra. Uslov za taj neverovatan čin jeste da oko veće kugle stoji 11 muškaraca na podjednako rastojanju i da je dodiruje palčevima, a oko manje treba da stoji deset muškaraca koji je dodiruju kažiprstom i pri tome izgovaraju reči: „Kvarar ali derviš...“ Pokušaji da se ovaj eksperiment izvede sa više ili manje ljudi, sa ženama i decom, ili dodirivanjem kugli drugim prstima ostali su bez uspeha“, piše Endru.

Foto: Dr Nevenka Pjevač

Tržište za 13.000 tenkova

U analizi tržišta oružja, koju su napravili vodeći američki stručnjaci, predviđa se da će tokom sledećih deset godina u svetu biti prodato oko 13.000 tenkova, ukupne vrednosti 49 milijardi dolara.

Eksperti predviđaju da proizvodnja i prodaja tenkova u narednom periodu neće opasti, delimično zbog veće konkurencije koju su izazvali novi proizvodi ruske i ukrajinske industrije tenkova.

TRŽIŠTE TENKOVA: Rusija, Ukrajina i Kina kontrolišu 57 odsto proizvodnje

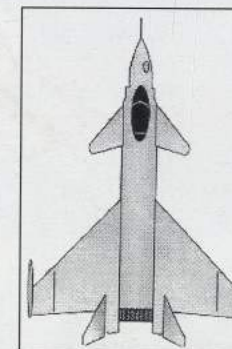
Glavni proizvođači tenkova u svetu su Ruska Federacija i Ukrajina, koje kontrolišu 30 odsto tržišta, sledi Kina sa 27 odsto, Iran sa 12, dok proizvođači iz Evrope i Amerike kontrolišu samo 10 odsto tržišta tenkova.

Nevidljivi mig

Konstrukcioni biro Mikojan privodi kraju testiranje novog aviona pete generacije, koji će biti prvi ruski avion s nevidljivošću (stelt) tehnologijom.

Novi avion nosi službenu oznaku mig 1,42 MFI (višenamenski lovac presretač) i konstruisan je u saradnji biroa Mikojan i Moskovskog udruženja proizvođača aviona (Mapo).

Novi mig pokreću dva moto-

MIGOVI: Skica novog, čije karakteristike nisu poznate, i poznata „dvadesetdevetka“

ra specijalno konstruisana za ovu priliku lutka saturn AL-41 (Lylka Saturn AL-41), koja mu omogućavaju krstarenje brže od zvuka.

Američki stručnjaci predviđaju da će ovaj avion potpuno nadmašiti konkurentski američki lovac F-22, kako u letnim tako i u oružanim sistemima.

Rusi planiraju da mig 1,42 ima manji radarski odraz od bi-

lo kojeg dosad proizvedenog aviona.

Glavno oružje ovog aviona biće nove rakete vazduh-vazduh velikog dometa K-37, koje će na mig 1,42 biti postavljene prvi put.

Osim stelt tehnologije, glavna novina na ovom avionu je rotacioni lanser smešten u trupu. Pretpostavlja se da će mig 1,42 imati 12 nosača za oružje.

Moćniji i otporniji apač

Sredinom juna u naoružanje američke vojske uveden je novi jurišni helikopter apač longbow AH-64D (Apache Longbow).

Ova letelica predstavlja znatno usavršenu varijantu već dokazanog helikoptera AH-64A, a u naoružanju američkog vazduhoplovstva nalazi se oko 750 ovih helikoptera.

Novi helikopter je, prema tvrdnjama proizvođača, sedam puta otporniji na pogotke protivavionske odbrane i ima četiri puta veću vatrenu moć što mu obezbeđuju rakete helfajer (Hellfire), nove generacije, koje funkcionišu po sistemu ispaljivanja i zaboravi.

Osim raketa helfajer, novi apač ima i višecelni top od 30 milimetara velike brzine gađanja i nevo-

đene rakete kalibra 70 milimetara.

Apadž longbow omogućava posadi da, koristeći novi radarski sistem, simultano prati 256 ciljeva, koje napada novim uređajem za detekciju, klasifikaciju, biranje prioriteta i za napad na ciljeve s bezbedne distance po skoro svim vremenskim uslovima.

Američka armija planira da u sledećih deset godina kupi 750 AH-64 D, a ovaj helikopter kupila su i kraljevska ratna vazduhoplovstva Holandije i Velike Britanije.

Britanci su kupili 67, a Holandanci 30 letelica, a prve isporuke očekuju se krajem godine.

TVRDNJE PROIZVOĐAČA: Novi apač sedam puta je otporniji na pogotke protivavionske odbrane

SURINAM:
Pobedu Holandiji
doneo je Edgar
Davids, momak iz
toplijih krajeva

ABDIKACIJA: Posle 90 minuta
neprestanih napada Holandana na
njegov gol, Ivica Kralj i nije mogao
drugačije da dočeka kraj utakmice

EPILOG: Tim koji nije ušao u utakmicu s
namerom da čuva rezultat iz prethodnog
kola na kraju je i pobedio

Fudbal POVREDE

Ozlede zglobno-mišićnih tkiva - reč je o kontuzijama, sa krvarenjem ili bez njega - mišićni omotač je povređen, tkivo se isteže i delimično ili potpuno puca. Ove veoma ozbiljne povrede zahtevaju preciznu dijagnostiku i dobro planiranu terapiju, sa programom terapijskog treninga do konačnog osposobljavanja za nastup. Kad igrač zadobije ovakvu ozledu, ne sme se čekati ni minut. Na povređeno mesto odmah se stavlja led, a zatim sledi kompresivni zavoj. Povređeni fudbaler onda ide na ultrazvuk, ili se pomoću magnetnih rezonanci utvrđuje stepen oštećenja mišića. Naročito se mora voditi računa o upijanju izlivenne krvi u mišićnom tkivu. I najmanjnija povreda muskulature iziskuje lečenje od najmanje tri do četiri nedelje. Međutim, i pored terapije, u slučaju ovakve povrede, često se bolesno mesto ponovo ozleđuje.

Prelomi - ima ih najmanje. Njih je mnogo lakše lečiti. Jednostavno, metneš ruku ili nogu u gips, i čekaš da prođe vreme. Oštećenja kolena i skočnih zglobova - povrede koje nastaju od jakih udaraca. Tako dolazi do uvnuća zglobova, oštećenja zglobnih omotača i najtežih povreda - ruptura ligamenata i povreda meniskusa. Poslednjih godina, fudbaleri se u igri sve češće služe i rukama. Tako su udarci laktom ili pesnicom u glavu, vrat, grudi i ramena dosta uobičajeni. Sve je više i potresa mozga fudbalera usled čestog sudaranja glavama.

FUDBAL

Gol smrti

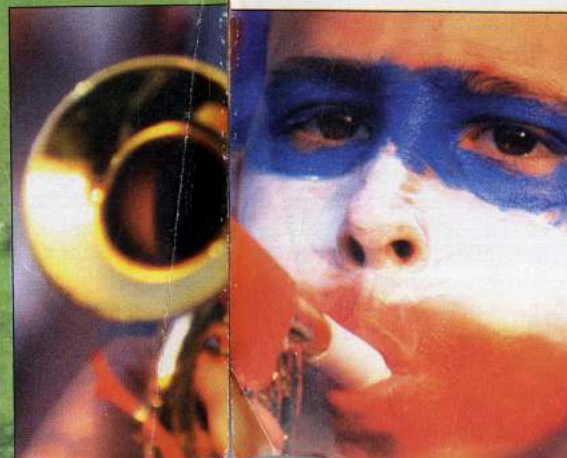
Jugoslovenska reprezentacija završila je s učešćem na Mondijalu minut i po pre nego što je nameravala da počne s njim

Gotovo je! Da će tako biti - da je gotovo moglo se naslutiti već iz sastava naše ekipe, a bilo je potpuno jasno nakon samo 16-17 sekundi utakmice s Holandijom. Naši igrači krenuli su da „pimplaju“, odlučni da igranje fudbala odlože za neku drugu priliku.

Kako je nešto takvo bilo moguće? Sve je to posledica pogubnog viška pameti, od čega inače generalno patimo. Jer, saznajući odnekud da će Holandija igrati sa čak šest napadača, Santrač je „ojačao“ srednji red i odbranu, ostavljajući Mijatovića da se sam snalazi kako zna i ume. Ali, šta je Santrač hteo da brani? Rezultat iz prethodnog susreta? Njegova taktika dozvoljavala je, ako ništa drugo, da Holandani budu stalno u posedu lopte. Gol koji je neminovno sledio došao bi „na vreme“ da

je jugoslovenski kouč odmah izmenio taktiku i izvršio izmene.

Međutim, on je čekao poluvreme i umalo da mu ne upali. Za tri-četiri minuta igre u nastavku stavili smo reprezentaciju Holandije, Surinama i Arube u mali džep. Tada nam se dogodilo najgore: sudija je svirao penal! „Karakterologija Jugoslovena“ je takva da su, u tom trenutku, kada se činilo da je sudbina stala na našu stranu, „plavi“ fudbaleri izgubili koncentraciju olako misleći da je sve gotovo, da ćemo im „nanu naninu“. Tako se dogodilo ono što bi u drugim ekipama bilo nezamislivo - da jedanaesterac izvede čovek kome prethodno ama baš ništa nije pošlo za rukom. Predrag Mijatović, predodređen da na ovom prvenstvu bude „broj jedan“, postao je tako „tragičar“ (tako to kažu)

ZOV:
Navijači
su uzalud
bodrili
fudbalere
u napad.
Niko ih
nije čuo

Fudbal ZARADE

Igrom na Svetskom prvenstvu reprezentacija Jugoslavije zaradila je 4.750.000 švajcarskih franaka: po milion za svaku odigranu utakmicu i 750.000 franaka za plasman u šesnaestinu finala.

elokventni sportski komentatori) još jednog našeg svetskog neuspjeha. Santrač je tek tada reagovao. Ali, bilo je kasno. Tako je vaš opisivač, koji je sve „pogodio“, omašio u dve najvažnije stvari - Predragu Mijatoviću i Dejanu Savičeviću (vidi prošli broj „Evropljanina“). Ostalo je priča o izduvanom balonu. Bolje da se dogodilo ovako, nego da nas je usmrtio onaj odvratni „zlatni gol“.

Pokazuje se da „nacionalni ponos“ i slične stvari ne pospešuju igranje fudbala. Često biva obrnuto: naši igrači bili su slomljeni teretom zadatka da pobedama svrše neke „državne poslove“, koji nikako nisu u njihovom domenu. Zato sve teorije vezane za naš nacionalni tim obavezno padaju u vodu - kako, ovom prilikom, ona moja o Peđi i Deji tako i ona, prilično „popularna“ pre susreta s Holandijom, da su našoj igri samo najveći mera, dok protiv pacera nemamo „inspiraciju“. Ona je, doduše, tačna dopola - loše igramo sa sirotinjom, nemamo „motivaciju“. Samo je nevolja u tome što tako igramo uopšte. U svojim klubovima (tamo, u Evropi), jugoslovenski igrači ne deluju tako: „grizu“ dok ne zgaze protivnika, a tek onda pitaju s kim su igrali. Ovo znači da na njih, čim se sakupe pod nacionalnu zastavu, odmah deluje „nacionalni (gubitnički) sindrom“.

A onih 70 minuta protiv velike Nemačke? Tja! Da li je Nemačka velika? Videćemo. I zašto samo 70 minuta, zašto ne svih 90? Bilo kako bilo, sada možemo da se opustimo i uživamo. Posao je „odrađen“: ako nismo potvrdili svoju fudbalsku veličinu, bar smo se dokazali po pitanju onog „nacionalnog mentaliteta“.

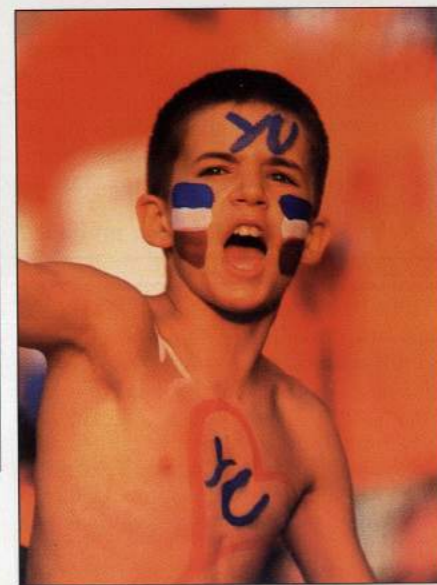
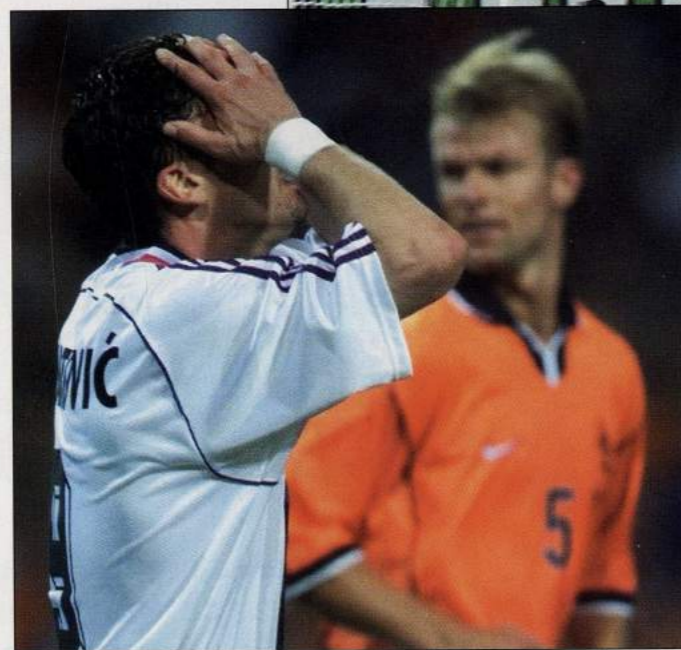
Dakle - šta se moglo videti?

Iznenadjujući ishodi nekih utakmica, i rezultatska neizvesnost gotovo svih dosadašnjih susreta, verovatno će navesti fudbalske mislioce opšteg tipa da, povodom ovog SP, ponove „duboku misao“ kako, eto, na Mundijalu nema slabih ekipa, to jest da svetski fudbal generalno napreduje. A zašto to ne bi bio dokaz da svetski fudbal generalno nazaduje?

Biće, ipak, da je sve to posledica glomaznosti ovog takmičenja, koje je po brojnosti učesnika (32) i dužini trajanja (mesec

UZALUD: Verovanje u ovaj plavi tim pokazalo se kao zaludan posao

KRAJ: Mijatoviću tokom celog prvenstva nije išlo, i nejasno je zašto je baš on bio određen za penal koji je određivao sudbinu celog tima

dana) eskaliralo preko svih granica izdržljivosti. Nema te ekipe koja, pri takvim opterećujućim okolnostima, može biti izuzeta od umora, psihičke napetosti, „lošeg dana“ ili pucanja nerava.

Zato - bez obzira koliko čudno to zvučalo - ovde veće šanse da „prežive“ imaju oni koji su objektivno (zbog povreda) ili subjektivno (slaba

forma) u krizi od onih kojima je, naizgled, sve potaman. Takmičarski stres, isti za sve, kompenzuje se tim faktorom „panike“. Nemačka, koja se „raspada“, triput se vratila iz mrtvih. Otud to znači da je Italija u izvesnoj prednosti nad ostalima pošto je stalno u krizi: „azuri“ su u prošlosti postajali čak i prvaci sveta posle serije izgubljenih utakmica, provlačeći se kroz iglene uši. Kada se srede i počnu da igraju (kao u prošlom, američkom finalu) - onda obično izgube!

Neke iluzije (osim one vezane za nas) su, u svakom slučaju, raspršene dosadašnjim tokom SP. Najpre ona o „grupi smrti“: Bugarska i Španija, favoriti od papira, spadaju među najslabije učesnike Mundijala, odmah posle Belgije. Samo zahvaljujući tome, Nigerija je glatko ušla u drugi krug, gde se provela kao bos po tmnju. Najviše je

tu postigao onaj od koga se najmanje očekivalo: Paragvaj. Ali, i to je bio kraj još jednog predubedenja: namučivši Francuze, doveo je u sumnju prognozu o visokom rejtingu „trikolora“, koje su mnogi već videli na pobeđničkom tronu. Paragvaj se, doduše, čitavih 114 minuta branio (O Jugoslavijo, jačaj sve moćnija!) primivši „gol smrti“ sopstvenom greškom, pa, sve to zajedno, izaziva onaj zabrinuti izraz Mišela Platinića, koji zna da će navala kakvom se pokazala francuska (bez Zidana, doduše) biti na teškom iskušenju u susretu s majstorima „katanača“ s Apenina.

NADA: Nemački Jugosloven Komljenović jedini je pošteno odradio svoj posao

ČILAVERT: Golman Paragvaja toliko je verovao u pobedu da mu je to zamalo i pošlo za rukom

neznanja - te, iz najbolje namere, odlučni da zaštite asove od krljatora, oni imaju „dvostruki“ (nacionalni) kriterijum“, terajući makar nehotice vodu na mlin onih ekipa u kojima je najviše zvučnih imena. Čim Ronaldo, nameran da vidi kakvog je ukusa francuska trava, prillegne u šesnaesterac - penal. Ali, ono što su, u susretu s Meksikom, činili Meler i Birof bilo bi za nekog Južnoafrikanca dovoljno za doživotnu suspenziju.

No, sve u svemu, poštuje se odluka o sankcionisanju startova s leđa. Kao i ranije, fudbal je znao da se i tome prilagodi. Tako da Fifa mora odmah da razmisli o novim pravilima ili kriterijumima. Naime, u situaciji kada se više ne može nekažnjeno „uklizavati“, sve ekipe su - bez izuzetka - prešle na „rad ruku“: udaranje protivnika laktom pri skoku i, naročito, povlačenje za dresove. Ovo potonje je tipično „ženski element“, što će, ako mu se brzo ne stane na put, pogubno „feminizovati“ fudbal, a započelo je još onda kada je igračima dopušteno da nose hulahopke.

Igrači? Što reče Bora Milutinović, sve o njima znamo, pa nas niko nije naročito „iznenadio“. Za one o kojima nismo znali ništa i dalje važi isto - ostaće nam nepoznati do neke druge prilike. Ili do četvrtfinala. Ovo, naravno, ne važi za Čilaverta, golmana i kapitena Paragvaja. Čovek je „čist ludak“. Bez takvih, fudbal ne bi imao nikakve draži. Njegovi saigrači i kouč paragvajskog tima predlažu mu da se kandiduje za predsednika države. U tom slučaju, eto mene tamo za ambasadora!

BOGDAN TIRNANIĆ

NAVIJAČI

Piju krv i pljuju pare

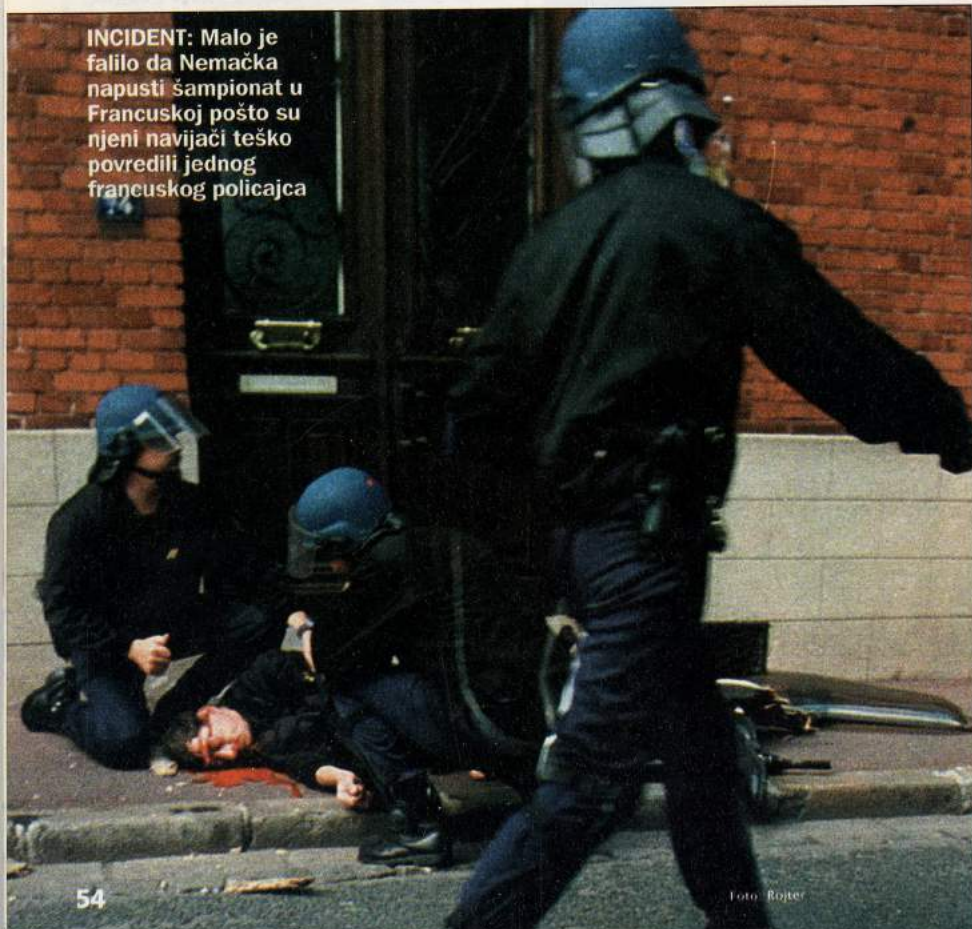
Organizatori fudbalske igre tretiraju navijače kao ovce za šišanje i uzimaju im toliki novac da se čitava stvar graniči s masovnim autizmom

Iako se ustalilo mišljenje da se ljudi profesionalno bave sportom zbog rezultata, plasmana i uspeha u najširem smislu, sve što se dešava na najvećim takmičenjima, a pogotovo na svetskim prvenstvima ili sličnim velikim takmičenjima, daje obilje argumenata za tvrdnju da su sportisti, igra, igrači, rezultati i plasman - ipak - u drugom planu. Prava zvezda i onaj oko koga se sve okreće i od koga se najviše očekuje, pre svega kad je reč o velikom novcu - jeste navijač koji može (ali ne mora) da mari za sport, može (ali ne mora) da obožava neku od sportskih zvezda, koga mogu (ali ne moraju) interesovati rezultati i plasman. Savremenog navijača, definitivno, mame na sve načine kako bi, dolazeći na neki sportski događaj, imao što jači utisak da je

sve to zbog sporta, a ne samo i isključivo zbog njega i onoga što ima u džepu. Savremeni navijač čak ne mora ni da gleda sam sportski događaj! On je poslednjih godina sve važniji zbog nekih sasvim drugih stvari - od tuče do glamura.

Jedan od dokaza za tu tezu, da je navijač važniji od rezultata na sportskom terenu - jeste i ono što se desilo na početku Svetskog fudbalskog kupa u Francuskoj. Malo je falilo da Nemačka napusti takmičenje, a da razlog tome ne budu loši rezultati, već tuča nemačkih navijača i policije posle utakmice s našom reprezentacijom u Lensu, kada je jedan žandarm udaren metalnom šipkom u glavu. Nesrećnik kome je rascopana lobanja još je u komi, a za napad je optužen izvesni Markus Verneke

INCIDENT: Malo je falilo da Nemačka napusti šampionat u Francuskoj pošto su njeni navijači teško povredili jednog francuskog policajca

Robijaši iz Rumunije tražili su od vlasti da ih pusti iz zatvora da odu do Tuluza i „biju Engleze“.

Odbijeni su

NAREĐENJE: Fifa je tražila da ulaznice dobiju samo navijači bez policijskog dosijea

OSEĆANJE: Odlaskom na utakmicu svaki pravi navijač stiče osećanje da pomaže stvar do koje mu je i lično veoma stalo

RIVALI: Nemački neonacisti stigli su u Francusku da dokažu da su veće kavgađije od engleskih huligana

Fudbalski huligani i pet najvećih tragedija

- **MOSKVA, 1982. KUP UEFA.** U gužvi na stadionu Lužnjiki (po nepotvrđenom izveštaju jednog sovjetskog lista) poginulo 340 ljudi
- **LIMA, 1964. KVALIFIKACIJE: PERU-ARGENTINA** Sudijska odluka izazvala tuču među navijačima u kojoj je nastradalo 320 ljudi, dok je preko 1.000 bilo povređeno
- **RIO, 1950, BRAZIL-URUGVAJ.** Poginulo 100 ljudi
- **ŠEFILD, 1989.** Devedeset šest života odoe je susret Liverpula i Notingem Foresta. Navijači bez karata upali su na stadion Hilzboro i pregazili gledaoce koji su već sedeli na svojim sedištima
- **KATMANDU, 1988.** U panici zbog oluje, navijači su pokušali da provale vrata stadiona. Poginulo 72 ljudi

(27) iz Hanovera, za koga neke novine kažu da je „iz dobre porodice“, jer mu je tata lekar a mama učiteljica! Prebrz zaključak o čoveku koji važi za kavgađiju, ima veze s neonacistima i drži salon za tetovažu koji se zove - Pit bull! Razume se, Fifa je odbila „iskrenu“ ponudu Nemaca da se povuku s takmičenja, ali su zvaničnici iz ministarstva unutrašnjih dela u Bonu rekli da je reč o „užasnom događaju i nacionalnoj sramoti za Nemačku“. Kao dokaz, tamošnja televizija je prikazala snimke da su Vernekeovi sugrađani, koji se osećaju posramljeni, pokazali građansku svest i tako što su - demolirali njegov salon za tetovažu.

U neka normalna vremena, ako ih je▶

STANJE: Sociolozi tvrde da je sasvim mali korak od navijačkog psovanja do tuče; od tuče do lokalnog sukoba; od sukoba do rata. I haos u bivšoj Jugoslaviji počeo je navijačkim tučama, a Francuzi shvataju da su „u centru pažnje nacionalista utakmice“

uopšte i bilo kada je o fudbalu reč, ono što je odvajalo fudbalske navijače od navijača ostalih sportova bila je pre svega višeslojnost njihove opsesije. „Normalan“ navijač u fudbalu navija prevashodno za igru, pa je zato Brazil ljubimac publike širom sveta. Zatim, navija se za tim, reprezentaciju ili klub, svedjedno. I na kraju, navija se za zvezdu, za igrača čiji su veština, oštrina, bezobrazluk ili prosto harizma - neodoljivi. Navijačima ostalih sportova nedostaje ponešto od ovoga ili pak to nije dovoljno izraženo kao u fudbalu.

Ono što je, bar kada je dešavanje na terenu u pitanju (jer će o politici i ostalim manipulacijama biti reči kasnije), navijače učinilo specifičnim jeste činjenica da je fudbal „krvoločan“ sport. Igrači se krljaju gotovo svakog drugog minuta, i to veoma transparentno - ponekad ih na nosilima iznose s terena, a da se o pljuvanju i psovanju i ne govori. Košarka, pa i ragbi (i „obični“, i onaj u SAD ili u Australiji), imaju neke od tih elemenata, ali je prvi sport prilično mlak u odnosu na fucu, a drugi nije baziran na veštini već na snazi, a i lopta je

jajasta i ne vidi se polovinu utakmice, jer je ragbisti nose u rukama. Dokaz da publika traži krv jesu i rezultati ankete svojevremeno sprovedene u SAD među poklonicima automobilskih trka. Više od polovine ispitanih izjavilo je da dolazi na stazu pre svega da bi videlo karambol!

Jedna od ključnih stvari koje su uticale na to da fudbal postane globalno popularan jeste prividna jednostavnost te igre. Paradoksalno je to što se gledaocima fuca čini lakšom što su bolji igrači na terenu! Osvajanjem veštine, rešenja postaju krajnje logična, potez ili dva. Najveće zvezde - poput Pelea, na primer - rešavale su utakmicu jednim maštovitim i neočekivanim driblingom, dobrim pasom pravom igraču u pravo vreme i na pravom mestu, pa se prosto čini da je to toliko lako i logično da bi i neki trbonja pun piva i semenki mogao da odigra isto. I, eto objašnjenja tajne identifikacije s najvećim zvezdama, a sve po sistemu: „Ma mog'o sam da budem bolji i od Džaje - samo - mrzelo me da idem na treninge kad sam bio klinac!“ Čik recite, da biste mogli da budete isti Šuma-

her samo da redovno trenirate u ferariju!?

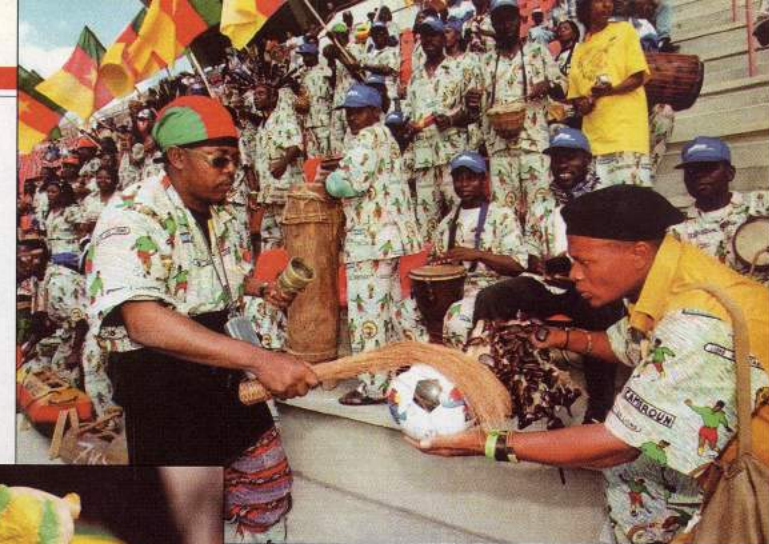
Etnolog Kristijan Bromerger smatra da je fudbal jači opijum za mase od politike i da utiče na celo društvo i privredu. Ekonomski institut u Bogoti, na primer, izračunao je ovih dana da će Svetski kup u Francuskoj koštati kolumbijsku privredu čak milijardu nemačkih maraka, jer u vreme televizijskih prenosa utakmica drastično opada produktivnost. Nema sumnje da je slično i u drugim zemljama čije reprezentacije igraju na Svetskom kupu. Predsednik Tunisa dao je slobodan dan svim državnim činovnicima koji su želeli da gledaju utakmicu Engleska-Tunis i Tunis-Kolumbija. Slično je i u nekim italijanskim gradovima, a ni mi ne zaostajemo, samo što slobodan dan vlada ne daje dekretom, već onaj, koji uopšte radi, ode s posla ne pitajući nikog ništa. Uostalom, podatak da četvrtina čovečanstva koja prati direktne prenose sa Svetskog kupa u Francuskoj u to vreme nije na poslu, sasvim dovoljno govori. Ako je za utehu, neke privredne grane posredno imaju neke vajde od toga. Na primer, u Bugarskoj je za 40 odsto po-

rasla prodaja televizora uoči fudbalskog šampionata. Podataka koliko ih je letelo kroz prozor posle eliminacije njihovog tima - nema! U Japanu je za vreme prenošenja utakmica njihove reprezentacije potrošnja struje skočila za 15 odsto, jer je šest od deset domaćinstava, koja imaju televizor, pratilo prenos.

Velike svetske kompanije, one koje „imaju“ svoje timove, obožavaju da na stadione vode poslovne partnere (Kartijeovi svetski zastupnici odvedeni su posle konvencije da gledaju uktamicu Brazil-Škotska) ili „heroje produktivnosti“ iz svojih fabričkih hala. To je naročito često u Japanu, ali ni Italija i Španija ne zaostaju. Na trkama nemačkog šampionata turing automobila, na primer, Opel i Mercedes zakupljuju čitave delove tribina na kojima njihovi radnici mlate zastavama firme, „bodreći“ vozače svojih timova. Možda se čini neproduktivnim to što igrači na majicama nose ime neke firme, možda to neko smatra samo delom glamura, ali je prodaja automobila marke opel, na primer, na severu Italije porasla otkad je firma sklopila sponzorski ugovor s ekipom Milana.

Zvuči krajnje banalno ali je tako: organizatori fudblaske igre svoje navijače tretiraju kao - ovce za šišanje! Naime, od navijača se uzima toliki novac da se čitava stvar graniči s masovnim autizmom. Primer prodaje dresova u Engleskoj možda je najslikovitiji. Dres londonskog Čelzija marke umbro bez obzira na veličinu, košta u radnji ovog kluba 44 funte (132 DM), lep-ljenje broja i prezimena omiljenog fudbaleru još pet funti (15 DM). Procenjuje se da samo od prodaje dresova, šalova i ostalih džidža-bidža sa znakom kluba, timovi s Ostrva godišnje zarade i dva miliona funti (6.000.000 DM). Pa ipak, čitava stvar nije u

MAŠINA:
Organizatori
utakmica
smišljaju
najrazličitije
načine da
otimu
navijačke pare

ZARADA: Procenjuje se da klubovi od prodaje suvenira godišnje zaraduju i po pet-šest miliona maraka

nosti, a fudbalski navijači su upravo to. Prodaju im i travu sa stadiona kao suvenir, s pečatom da je prava.

Navijače usput „ošišaju“ i rentijeri, kafedžije, taksisti i oni koji za vreme velikih takmičenja podignu cene najmanje za četvrtinu. Konzerva kabeze iz bureta punog leda na sam dan trke u Hungaroringu ne može se naći ispod pet maraka, bez▶

tome što će desetak hiljada navijača kupiti dres i nositi ga dok ga ne pocepa, kako na utakmici tako i inače. Štos je u tome što svi klubovi imaju dres za domaći teren i dres za gostovanje, razume se, različite, a još bolji štos je to što većina klubova svake sezone menja dizajn dresova! Mašina štepa, a kasica prasica se svake sezone ponovo puni, pa se prepunjava!

Posredno, od direktnih ili „navijača iz fotelje“ uzima se još više. Ali - samo organizovano, molim! Fudbal je isplativiji za reklame čak i od Olimpijskih igara. Stručnjaci kažu da je važno pridobiti mladu publiku, onu koja će trošiti i odmah i u buduć-

IDENTIFIKACIJA: Navijači su ubeđeni da bi mogli da urade sve ono što rade njihovi ljubimci

→ Navijački zid

Na sajtu „Zid“ (adresa: www.nogomet.com), koji se smatra hrvatskim vlasništvom, pripadnici svih triju entiteta svakodnevno ispisuju grafitu i ne biraju sredstva da provociraju morskog neprijatelja.

UPAD: Srpski navijači osvojili su hrvatski navijački sajt na Internetu

Tako Hrvati, čijih je zapi-sa najviše, pitaju je li istina da u Beogradu postoje ulice koje nose imena likova iz serije „Kasandra“ i svojataju golmana jugoslovenske reprezentacije Ivicu Kralja, nazivajući ga svojim zemljakom i „ponosom hrvatske pete kolone“. Haker, koji se deklarise kao pripadnik hrvatske Crne legije, prebacuje muslimanima da su kukavice koje zabijaju nož u leđa Hrvatima koji su im stvorili državu.

„Svi koji su imalo ratovali odavno su odjebali taj rat i svaki pravi vojnik, koji je

spavao u hladnim rovovima i gladovao, radije šuti i radi svoj posao. A tebe su p... dime, sigurno kao malog zajebavali vršnjaci, pa sada svoje frustracije istresaš na zidu. Kad već nisi omiris'o rat, bolje nađi neku ribu, pa se pokaži muškarčinom“, ne ostaje mu dužan izvesni Bosanac i dodaje: „Svi ste vi Hrvati bolesno opčinjeni Zapadnom Evropom, ali to je vaša zabluda. Uzmi, bolan ne bio, kartu, pa pogledaj gde vam je Hrvatska. Balkan, jarane, Balkan.“

Neki srpski optimista ispisao je na dvadesetak stra-

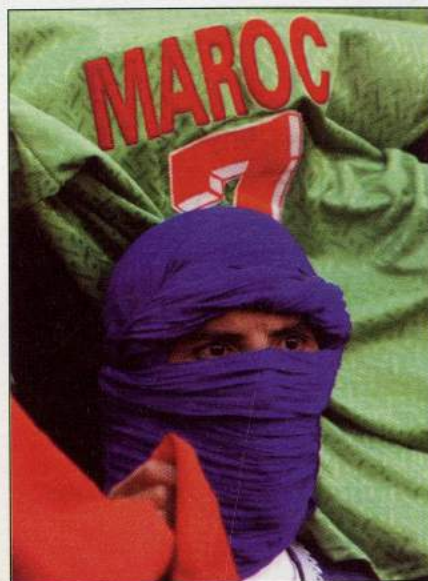
na „Jugoslavija šampion“. Drugi je objavio da je Hrvatska zapravo srpska (!?), a poštovalac Vuka Karadžića - Đole Haubica podučava „polupismene Purgere“ da se pridev srpski piše s početnim malim slovom. Violeta iz Beograda je kosmopolita: „Mene ne zanima nacionalnost, volim momke s dlakavim nogama. Onaj Aljoša Asanović je mnogo lep čovek.“ Priznaje da je bila i s krapinskim čovekom: „Jeste, imala sam momka Hrvata i mnogo mi se dopao. Bio je vatren i zvao se Stanko iz Krapine.“

KRVOLOČNO:
Jedan od razloga za gledanje fudbala je i to što se igrači svaki čas krljaju. Posle utakmice to nastavljaju da rade navijači

→ Policija

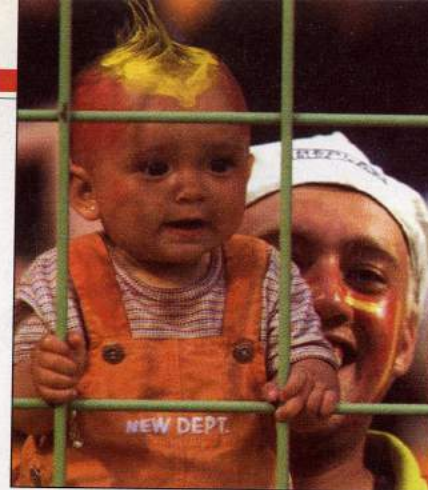
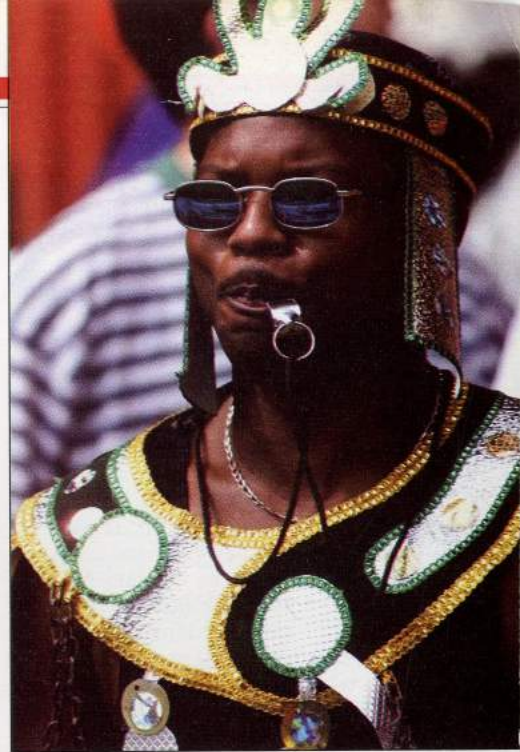
Čak 25.000 francuskih policajaca, što običnih luj-definovaca, što specijalaca, svakodnevno održava red uoči i posle utakmica šampionata. Angažovane su i antiterorističke jedinice, jer je reč o kupu nacija, a kad se nacije nadmeću, pa bilo to i na fudbalskom terenu, politika je obavezna. Navijači su samo sredstvo, dobro istrenirani da na svaki način podrže svoje i pokažu svog boga njima - na terenu ili van njega - svedjedno. Tako su naučeni, a jednom pušten, duh iz boce se u nju ne vraća.

→ Tapkaroši

Tapkaroši, razume se, najbolje prolaze. Za utakmicu s Rumunijom navijači s Ostrva plaćali su kartu kod tapkaroša i čitavih 900 nemačkih maraka! Sportski komentator Skajevih vesti rekao je da je to dosad rekordna cena, jer se kod tapkaroša karta za susret s Tunisom Englezima prodavala za „samo“ 600 nemačkih maraka. Rekorderi u plaćanju su Japanci. Za utakmicu protiv Argentine plaćali su tapkarošima čak 2.000 dolara za kartu! Profitirali su navijači „gaučosa“ koji su tapkali svoje karte i, bogatiji za two grands - utakmicu gledali na velikom ekranu u centru grada.

POKRET: Otkako je 1860. godine izmišljen, fudbal je postao pravi narodni pokret koji po nekim mišljenjima na društvo i privredu više utiče i od politike

REGRUTACIJA: I Internet služi za pridobijanje novih navijača. Stranicu Svetskog kupa u Francuskoj za prvih deset dana posetilo je 450 miliona surfera

tnim znakom prvenstva... puna kapal! I pored svega, pravi navijač odbija da gleda na sebe na taj način jer on ima mnogo kontraaduta i odbija da glumi „ovcu za šišanje“. Preferira ulogu čoveka koji pošteno plaća svoje zadovoljstvo, što u novcu, što u razbijenoj glavi ili kazni kod sudije za prekršaje. Ionako bih u subotu popio nekoliko piva, rezonuje prosečni navijač, ali je to mnogo slađe pred utakmicu s društvom u kafani. Potpuno je zdrav i rezon da se majica mora nositi, a da li je na grudima Snupi ili Ronaldo svodi se na isto, mada Snupi nije navijačev omiljeni igrač: ima četiri leve noge! Slično je i dok utakmica traje, kao i van stadiona kad se sretnu navijači protivničkih timova. Svesno ili ne, navijač odbija da vidi sebe kao morona koji je filigranskom niti uhvaćen u mrežu velikog biznisa ili politike, naročito one sive. Lojalnost ima svoju cenu - smatra „pošteni“ navijač, koji podrškom nacionalnom timu ili kupovinom znamenja omiljenog tima ili sportiste, pretplatne karte za stadion ili aranžmana u kojem će otići na utakmicu, stiče osećanje da pomaže stvar do koje je njemu veoma stalo. Pravi navijač ima potpuno drugu vizuru, kudikamo prozaičniju, a sigurno drukčije motivisanu od onih koji rukovode sportom.

Pomislite uostalom, ima li cenu priča „kako smo odrali one pacere, a posle utakmice ona šutka, znaš!“! Ima li cenu

→ Specijalci

FIFA je pre početka Svetskog prvenstva od nacionalnih asocijacija očekivala odgovornost za ponašanje navijača i od njih se tražilo da niko ko prethodno nije proveren u policijskim kartotekama ne dođe do ulaznice. U Britaniji, poznatij u svetu po izgredima navijača, tim poslom bavi se specijalna policijska jedinica, nazvana Fudbalska obaveštajna jedinica (FIU), osnovana pri Nacionalnoj kriminalnoj obaveštajnoj službi. FIU je trebalo da proveri svakog navijača kome Fudbalska asocijacija proda kartu. Britanski nacionalni savez je, inače, ulaznice prodavao samo članovima kluba obožavalaca fudbala (ima ih 32.000). Međutim, preko turističkih agencija prodavalo se deset odsto karata. Kome će one dospeti u ruke, niko ne može kontrolisati - tvrde stručnjaci FIU. Slično je i sa ulaznicama koje su se prodavale na crnom tržištu. Dodatne teškoće Britancima predstavljaju rupe u zakonu, zahvaljujući kojima je samo 13 fudbalskih huligana iz Engleske i Velja osuđeno za nereda koje su počinili na utakmicama. I samo njima je zvanično zabranjeno da posećuju fudbalske predstave.

kafanska priča kako je čitava stvar izgledala kad ste baš vi bili na onoj utakmici u Bariju! Ili da ste prošli na metar od Airona Sene baš uoči trke u Imoli!

Dušan Radulović

čaje. Poljski WC - jedna marka! A gde su džeparoši i ostale secikese, lažni policajci koje je uhapsila policija jer su pretresali navijače i oduzimali im „sumnjive“ stvari...

Oni koji skidaju kajmak nimalo ne zanemaruju posredne navijače, one koji uz televizor prate sport. I oni troše, i te kako! Od piva i grickalica do suvenira, jer i oni vole da imaju na sebi dres omiljenog kluba dok se iz fotelje svadaju sa sudijom. Obožavaju ih naročito bukmejkere jer su tu, kod kuće, u svom kraju, pa mogu da skoknu na instant kladenje i ostave još neku paricu. Jedan Londonac „pukao“ je 300.000 nemačkih maraka kladeći se da će Bugari pobediti Paragvajce. Internet se koristi za dodatnu stimulaciju postojećih i regrutaciju novih navijača. Stranicu fudbalskog prvenstva u Francuskoj na globalnoj mreži posetilo je za prvih deset dana 450 miliona elektronskih surfera, čak 59 miliona ulaza u jednom danu! Pa neka svako od njih kupi makar jedan proizvod sa zašti-

→ Bomba

Uoči takmičenja sa SAD, francuski carinici nisu dopustili da oko hiljadu iranskih navijača uđe u zemlju jer su sumnjali da su u vezi s mužadedinima (!?), dva puta do sada uoči takmičenja praznjeni su stadioni zbog (lažne) prijave da je na tribinama podmetnuta bomba.

PRISTOJNOST: Japanski navijači su najomiljeniji među francuskim policajcima

Foto: Rojter

Foto: Rojter

TERORIZAM: Uz 25.000 običnih policajaca Francuska je za svetski Kup angažovala i antiterorističke jedinice

→ Ubistvo

Samo prvih dana Svetskog kupa u Francuskoj štampa je prenela da je jedan Rumun ubio ženu koja mu je smetala da gleda duel s Kolumbijom i potom otišao u obližnji kafić da ga odgleda na miru uz pivo; u Santijagu je ujak nožem ubio sestrića usred rasprave o tome da li je penal bio za Italiju u meču protiv Čilea, u La Plati su se komšije posvadaile na ulici, pa je jedan upucao drugog; dva momka na dva kraja sveta poginula su pod nogama mase, sve slaveći pobjedu svojih. A fudbalsko prvenstvo je tek počelo...

Veliki broj ulaznih linija (33600, K56flex, ISDN) i dvostruki Internet link.

Flat rate - puni pristup Internetu za 95 ili 195 dinara mesečno.

Besplatno uputstvo za povezivanje i telefonska pomoć.

Bogati sadržaji na srpskom jeziku.

160.630 Internet konekcija u poslednjih mesec dana.

MOJ INTERNET

[s] sezampro ONLINE

Skadarska 40C/II, 11000 Beograd
011/3227 231
Internet Café
(radno vreme: 10⁰⁰ - 23⁰⁰ osim nedelje)

Cartier

Trinité sat
Žuto, belo, roze zlato.
Upleteno prstenje.
Set dijamanta
na jednom prstenu.

HOTEL BEOGRAD INTERCONTINENTAL, TEL/FAX: 311 14 59. WWW.YU.CO.YU/MAESTRO

MODERNI ŽIVOT

OVDE PIŠE VOJA ŽANETIĆ

Bogataši

Nisam nameravao da ovako počnem ovu rubriku, ali naprosto moram.

Kada sam Bobu, ilustratoru ovog teksta, saopštio da ćemo pisati & crtati na temu ovdašnjih bogataša, delovalo je da je on razumeo šta treba da radi. Nekoliko sati kasnije čuo sam očajničku poruku sa telefonske sekretarice: „Ej, ja ne mogu da se odlučim kako da ih crtam: kao kriminalce ili kao seljačine?“

Dva napred navedena ruralno-kriminalna stereotipa o domaćim vlasnicima znatnih količina novca, ovih dana su veoma često provejavali u domaćoj štampi, a sve to uglavnom povodom toga što je na daske bine Centra „Sava“ kročio Hudio Iglešijas - i to prvo onom nogom koja mu nije u grobu. U prvim redovima ovog, s obzirom na starost muzičara pomalo istorijskog koncerta, naređali su se muzikalniji pripadnici domaće privredne i finansijske elite. Drugi sem njih nisu došli, pošto nisu imali čime da slušaju koncert. Jerbo od 50 marona pa na više, koliko je karta koštala, uši otpadaju.

Ono što me je podstaklo da se bavim našim parajlijama nisu oni sami, kakve ih nam je Sloba dao, već primetna količina javnog gneva koja se na njih izliva u poslednje vreme. Slobodan sam da primetim da je sveopšte zgražanje nad virenjem praziluka iz, najblaže rečeno, očiju izvesnog broja naših lovatora potpuno bespredmetno i kontraproduktivno.

Ne verujem da će gnevne reakcije podstaći, ovdašnje Rokfelere da vrate novac odakle su ga uzeli, ili da ga poklone u

dobrotvorne svrhe. Ne mogu da ih zamislim ni kako prodaju svoje uglancane guzate automobile & džipove sa BP & IG & CT tablicama i masovno hrle u Zastavu da se snabdeju javno prihvatljivim jugičima. Naprotiv. Društveno i kulturno neprihvatanje stvoriće u njima jaku potrebu da na svoje višespratne stambene jedinice nadzidaju onoliko spratova koliko misle da je potrebno da bismo mi crkli od muke kad ih vidimo, a svoje supruge će ukrašavati onolikim količinama pozlaćene bižuterije dok ne počnu da puze pod težinom nakitnog tereta. Ovo će, opet, stvoriti nove javne reakcije, sve do momenta kada će se količina gneva izjednačiti sa veličinom bogatstva. Dan-dva posle tog trenutka, eto nas na početku nove društveno-ekonomske revolucije, u kojoj sumnjam da će novca i vlasti da se dokopaju samo oni koji su redovno posećivali balet i slikarske izložbe. Naprotiv. Dosadašnja iskustva sa

revolucijama tog tipa (1945, 1987) govore da su one koji su gore zamenjivali samo gori. Pa zašto bi to sada bilo drugačije?

Naše lovatore, dakle, ne treba iritirati opštim javnim gađenjem. Predlažem pozitivan pedagoški pristup. Bele čarape su zamenjene tamnim - odmah pohvaliti. Ljubičasto odelo bačeno u đubre - bravo, majstore! Ideš na Hulija - kupi i meni jednu kartu.

Tako društveno prihvaćeni, domaći lovani će, kad-tad, oseti

ti potrebu da završe svoj mali privatni rat sa dojučerašnjim komšijama, koji se vodi kupovinom svega onoga što izaziva slinu na ustima - od nekretnina do sponzoruša. Tada, možda, ima šanse da ih ubedimo da postoje i još neki, pametniji i društveno korisniji načini da se pokaže ko ima putera i gde ga sve može namazati.

Ovako će lovu, opet, da nam uzme Hudio. A koji će to njemu. Novac, mis-

Dosadašnja iskustva sa revolucijama tog tipa (1945, 1987) govore da su one koji su gore zamenjivali samo gori

Ilustracija: Bob Živković

Informišite se.

Dnevno.

DNEVNI
TELEGRAF

NEKAD I SAD:
Posle 57 godina,
Branko je postao
Brankica Arsenović

MEDICINA

Brankica je bila muško

U poslednjih deset godina u Jugoslaviji je više od 100 ljudi promenilo pol

U Dvorovima kod Bijeljine, gde je pre 60 godina rođena, na pomen imena Brankice Arsenović odmahuje se rukom. „Onaj operisani?!“, zabezegnuto nas gleda jedan od meštana. „E, srce moje...“

Žena koja je u 57. godini promenila pol više nije naročita atrakcija. „Ma, šta ja imam s tim“, mršte se komšije. „Samo mi je nekako gadno!“ Brankica na komšiluk ne obraća pažnju.

PRAVLJENJE VAGINE I FALUSA

Preoperativni tretman traje minimalno godinu dana i u njemu učestvuje sledeći tim stručnjaka: psihijatar dr Jovan Marić, neuropsihijatar dr Zoran Rakić, endokrinolozi dr Svetlana Vujović i dr Radivoje Slepčević, kao i socijalni radnici i pravnici.

Nakon što se utvrdi da je reč o stoprocentnom transseksualcu i nakon izvršene hormonske terapije, na red dolaze hirurške intervencije dr Save Perovića i dr Dušana Stanojevića. Operacija promene muškog pola u ženski traje od četiri do šest sati. Vagina se pravi od kože penisa u koju se ugrađuje režanj od mokraćne cevi. Ove osobe kasnije mogu imati normalne seksualne odnose.

Pretvoriti ženu u muškarca znači izvršiti četiri stepena operacije, koji ukupno traju oko godinu dana: potrebno je ukloniti dojke, uraditi unutrašnje genitalne organe, napraviti falus i spojiti mušku uretru sa ženskom.

Postoji nekoliko varijanti pravljenja penisa. Jedna od osnovnih, koja osobi omogućava da u jednom aktu postane muškarac koji u stoje-

ćem položaju može da mokri, jeste da se od klitorisa napravi penis. To se može uraditi jedino ako je klitoris malo uvećan. Drugi način je slobodni transfer tkiva s podlaktice, nadlaktice ili leđa, koje se skida zajedno s krvnim sudovima i nervima. Oni se šiju na krvne sudove i nerve na stidnom predelu. Takav polni organ ne izgleda loše, ali nije preterano velik“, objašnjava dr Perović.

Naši stručnjaci se služe tehnikom koju je objavio dr Savo Perović i koja je u svetu veoma popularna: od kože trbuha rolovanjem se formira penis prilično velikih dimenzija koji veoma liči na normalni, ali je manje osetljiv ili je potpuno nesenzitivan.

Normalni seksualni odnosi mogući su samo uz ugrađenu protezu ili kost koja će zameniti protezu. Jedino tako penis može da bude čvrst, da penetrira i osoba može seksualno da opšti. Ipak se, kažu stručnjaci, vidi da to nije prirodni penis i zato se naziva penoid.

Nijedna osoba posle operacije promene pola ne može da ima decu.

„Oni zavidni“, kaže kroz smeh, „mogu da odu kod dr Perovića i da pitaju gde je Brankova 'ona stvar'.“ Branko, to je njeno ime iz prošlog života.

A u tom životu osećala se kao žensko. Igrala se samo s devojčicama, izbegavala dečake, isprobavala haljine. Za sve druge Brankica je bila muškarac, za roditelje pogotovo. Govorio je to i svaki deo njenog tela. Došlo je vreme za vojsku, onda i za ženidbu. Zahvaljujući prvom braku, Brankica je postala otac danas tridesetpetogodišnje kćerke. Nije išlo, ali grešku sa ženidbom ponoviće još četiri puta.

„Nisam mogla dozvoliti da budem sama kao neki manijak“, kaže kršeći velike šake, uverljivi dokaz svog bivšeg života. „Oženila sam se, al' me je stalno vuklo da budem žena. Nisam htjela da budem sama, osjećala sam da želim nešto da promijenim a da ne mogu... Narod je svašta za mnom vikao. I tako riješim da to uradim. Rekla sam doktorima: i da umrem, sijecite me... Klečala sam pet puta na koljenima, a sada, eto, ležim na leđima!“

Operacija joj je omogućila da ima normalne seksualne odnose kao žena, da s ponosom pokaže svoje grudi („Male su, kao u djevojčice, al' su moje“), da bude baka trinaestogodišnjoj unuki koja s ma-

CENE OPERACIJA

U Evropi postoje tri hirurška centra u kojima se vrše operacije promene pola: u Londonu, Amsterdamu i Beogradu. Samo ponekad one se rade u drugim većim evropskim gradovima. U Sjedinjenim Američkim Državama pol je moguće promeniti u Kaliforniji i Virđiniji.

U celom svetu iz medicinskih razloga godišnje se uradi oko stotinu ovakvih operacija, od toga se tri ili četiri izvrše u Beogradu (nekada se ovaj broj kretao i do 14). U Jugoslaviji trenutno 30 pacijenata čeka da stigne na red. Samo desetak stručnjaka u svetu osposobljeno je za ovakve zahvate.

Daleki istok poznat je po operacijama promene pola ne iz medicinskih već iz socijalnih razloga. Bangkog je jedan od najboljih primera. Pošto je tamo prostitucija jedan od osnovnih izvora prihoda, mnogo muškaraca menja pol da bi se bavilo ovim zanatom. Ni je neophodna nikakva procedura, samo treba izdvojiti nekoliko hiljada dolara za operaciju. Broj operacija u ovom delu sveta nije moguće utvrditi.

Promena pola u SAD košta 50.000 dolara, u Nemačkoj, na primer, za nju treba izdvojiti oko 50.000 maraka, dok je u Beogradu donedavno to bilo moguće izvesti skoro besplatno. Pošto se ove operacije sada rade u privatnim klinikama, za njih valja izdvojiti od 1.000 do 3.000 maraka, što pokriva samo troškove klinike.

PRIRODA: „Oženila sam se, al' me je stalno vuklo da budem žena“

nji momak Samir iz Bijeljine.

„S njim sam već petu godinu i ne znam za druge muškarce, nit' bih željela da znam. Voljela bih da i ostanem s njim, da mu ostavim ovo imanje, 'ektar zemlje, kćerki sam dala dva i po. On je mladi od mene kudikam', ali ja sam od njega sposobnija. Pa, ja sam od njega i vatrenija! Valjda previše pije, pa je blag...“

Brankičine priče ne bi bilo da pre desetak godina u jednoj beogradskoj ambulanti nije dežurao dr Savo Perović, hirurg i stručnjak za teške rekonstruktivne zahvate u genitalnoj sferi, čovek koji je operisao mnoge interseksualce (osobe s anatoms-kim karakteristikama obaju polova), i da mu u ordinaciju nije ušao muškarac očajno moleći da mu odseče polni organ. Misleći ▶

mom živi u Ljubljani. Ipak, samuje u neuglednoj kući u Dvorovima („K'o panj“, kaže uz kiseo osmeh), jedva sastavlja kraj s krajem, kopa da bi preživela. Sestra svrati s vremena na vreme, ali krijući od muža. Ponekad dođe i njen dvadesetosmogodiš-

BRANKICA I SAMIR: „S njim sam već petu godinu i ne znam za druge muškarce“

Foto: D. Ninković, Ž. Badinović

IDUO DEKS
Preduzeće za proizvodnju, trgovinu i usluge d.o.o.

ŠKOLSKI PRIBOR
GIOTTO
KOH-I-NOOR
PLASTELIN
1/10 6.5 din.

hp -TONERI ORIGINAL
TONER LJ 5L/6L
758.0 DIN.

3M Post-it
655 1+1 76 mm x 127 mm (100-100)
Stalac sa trakom Scotch
25.0 din.

Ergonomski i organizacioni proizvodi

3M FILTER
OSLONAC ZA ZGLOB

Vizuelni sistemi
3M Transparency Film
FOLIJE
GRAFOSKOPI

Južni bulevar 144/211
11000 Beograd
Tel/Fax: 011/444 19 94

OGRANIČENJE: Operacije promene pola u Evropi rade se samo u Londonu, Amsterdamu i Beogradu

to. Budući da je operacija za pacijenta bila jedino rešenje, dr Perović se usudio da pokuša. Od tada je u Jugoslaviji urađeno više od stotinu operacija promene pola.

Manuela je u 30. godini postala žena. Vlasnica je butik u svom rodnom mestu u Vojvodini, već godinu dana ima dečka, koji zna da je Manuela tek odnedavno žensko. Zahvaljujući roditeljima, postala je ono što je oduvek želela da bude. O prošlosti ni sa kim ne razgovara.

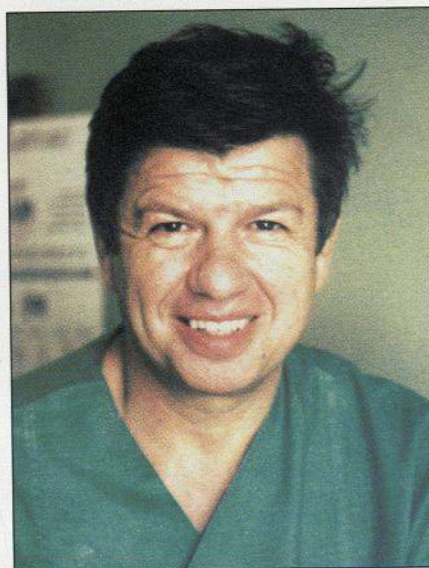
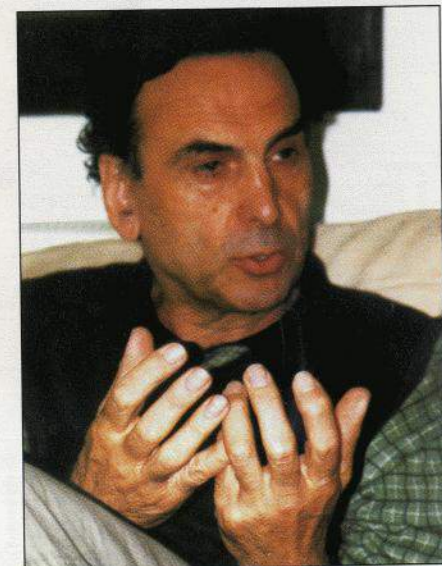
„Manuela je Manuela“, kaže jedna njena prijateljica. „Ona je oduvek bila takva, ista.“

Dr Savo Perović je pre šest godina okončao agoniju pacijenta P. P. koji je do operacije 43 godine živeo kao muškarac u ženskom telu. U školi je bio „sin svojih roditelja“, deset dana bio je na vojnoj obuci, devojke su se stalno zaljubljivale u njega, a s jednom je bio čak četiri godine. Njegovo „čudno ponašanje“ nikada mu nije smetalo na poslu.

„Osobe koje se rode kao ja teško mogu da objasne šta se s njima dešava, ni ti drugi ljudi mogu da nas shvate“, kaže. „Nikada ne bih ponovo bio žensko. Pa, ja sam samo fizički bio tog pola!“

Jednom davno sanjao je starca koji mu je rekao: „Ti ćeš imati svoj život“. Tada je u snu prvi put video malje na svojim rukama. Kada su je posle hormonske terapije zaista i pojavile, sav srećan ih je poljubio.

P. P. je jedan od retkih koji posle prome-

DOKTORI SAVO PEROVIĆ I DUŠAN STANOJEVIĆ: Operacija promene muškog pola u ženski traje od četiri do šest sati. Za pretvaranje žene u muškarca neophodne su četiri operacije za koje je potrebno godinu dana

Foto: D. Ninković, Ž. Badinović

TRANS SEKSUALIZAM

Jajna ćelija je nosilac X-hromozoma, dok je spermatozoid nosilac X-hromozoma ili Y-hromozoma. Da bi neka osoba bila ženskog pola, treba da se spoje dva X-hromozoma. U suprotnom, osoba će biti muškarac. Pod dejstvom hromozoma stvaraju se testisi ili jajnici. Polne žlezde stvaraju hormone i na osnovu toga se formira spoljašnji lik osobe.

Nekada se, međutim, dešava da osoba ne doživi sebe onako kako izgleda. Ovo se naziva transseksualizam, bolest za koju, tvrdi dr Dušan Stanojević, nije utvrđeno u kojem delu centralnog nervnog sistema nastaje. Termin je prvi ustanovio američki seksolog Hari Bendžamin (Harry Benjamin), čije ime nosi međunarodna organizacija koja se bavi problemom polnog identiteta.

Medicinska literatura ukazuje na to da na 100.000 porođaja, jedno dete dolazi na svet kao transseksualac.

Ova se bolest ne može izlečiti psihoterapijom i lekovima. Jedino rešenje na ovom stepenu medicine jeste da se spoljašnjost transseksualca prilagodi njegovim mentalnim potrebama. Prva operacija promene pola izvršena je 1952. godine u Danskoj. Tada je Kristijan Jergensen postao Kristina.

ne pola nije imao problema ni na poslu ni u privatnom životu.

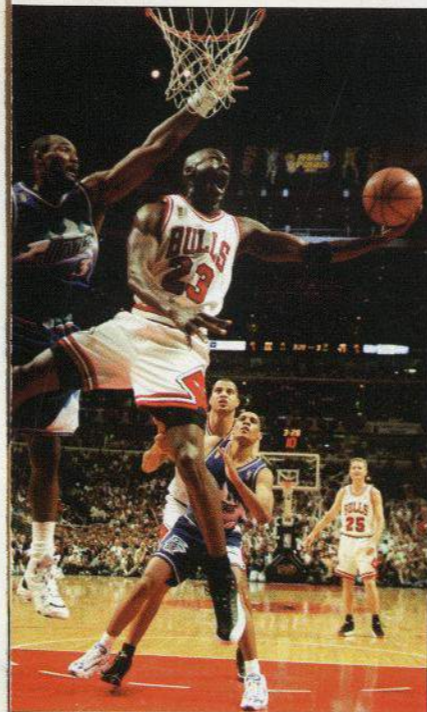
„Mi operisani moraćemo da nosimo tajnu sa sobom“, kaže jedan od njih. „Ljudi nas posmatraju kao čudna bića. Znam da im je teško da shvate šta se s nama događa, ali bi bilo dobro kad bi bar pokušali da razumeju. Nama je ipak najteže.“

Lekari Savo Perović i Dušan Stanojević operišu u privatnoj klinici za plastičnu hirurrgiju Avicena, jer su im vrata svih državnih bolnica, zbog opšte nemaštine, zatvorena.

Od stotinak operisanih pacijenata, tvrde oni, nijedan se nije pokajao. Poneki su ostali nezadovoljni zbog ne sasvim normalnog seksualnog života, prema nekima je društvo bilo toliko nepravedno da su završili baveći se najstarijim zanatom na svetu - prostitucijom. Bivši muškarci ne tako retko postaju striptizete ili proročice. „U slučaju kada je žena operacijom postala muškarac, situacija je potpuno drugačija. Operisani su lekari, inženjeri, arhitekte... Uglavnom svi imaju partnere, a na konsultacije s lekarima dolaze kao braćni parovi. Neretko (partnerka/partner) sedi i sasvim smireno sluša kako će joj biti napravljen gotovo savršen muškarac (ili žena)“, tvrdi dr Perović.

„Nikad nije kasno“, ubeduje sagovornike Brankica Arsenović. „I da znam da ću sutra umrijeti, opet ne bi bilo kasno kad znam da ću uveče biti žena.“

GORDANA PEROVIĆ

UŽIVANJE: Leteći Majkl smanjio uslove za svoj ostanak u Čikago bulsimu

Bulsi zajedno

Čikago bulsi osvojili su treću uzastopnu i šestu šampionsku titulu u poslednjih osam godina, ali su samo nekoliko dana posle velikog slavlja ostali bez Fila Džeksona, jednog od najboljih trenera u istoriji NBA lige.

Međutim, i posle zvaničnog saopštenja da Džekson neće biti „kouč“ Bulsa naredne sezone, Leteći Majkl je u nekim svojim izjavama zvučao kao čovek koji još želi da igra. „Nadam se da će Pipen i Rodman odlučiti da ostanu u Čikagu“, rekao je Džordan nedavno i nagovestio da bi i to bio dovoljan uslov da nastavi karijeru. „Još uživam u košarci, a postoje i neki mladi igrači u ligi kojima treba nekoliko lekcija.“

U ekskluzivnom razgovoru za „Evropljanin“, šanse da Čikago ostane na okupu prokomentarisao je Vlade Divac, jedini Srbin u NBA. „Bio bi najveći zločin rasturiti jedan takav tim, i to dok je još najbolji na svetu. Po onome što se u američkim medijima može čuti, situacija se menja iz časa u čas, međutim, ono što se 'između redova' može pročitati jeste da će Bulsi i sledeće godine biti u istom sastavu“, konstatovao je Divac.

Laušević glumi

Ovih dana u Beogradu treba da počne snimanje filma „Nož“, baziranog na istoimenom romanu Vuka Draškovića. Za režiju je zadužen Miroslav Lekić, čiji film „Povratak lopova“, sniman prošle godine, takođe čeka svoju premijeru.

„Nož“ će biti prvi zadatak glumca Žarka Lauševića posle izlaska iz zatvora, a osim njega u filmu će igrati Petar Božović, Aleksandar Berček, Velimir Bata Živojinović, Ljiljana Blagojević, Nikola Kojo, Branimir Popović, Bojana Maljević. U adaptaciji scenarija, pored

POVRATAK: Prvu ulogu po izlasku iz zatvora Laušević igra u filmu „Nož“, rađenom po romanu Vuka Draškovića

Vuka Draškovića, učestvovali su Igor Bojović, Slobodan Stojanović i Boban Skerlić.

Žarko Laušević igrao je i u Lekićevim ranijim filmovima „Dogodilo se na današnji dan“ i „Bolje od bekstva“, a u

„Nožu“ će glumiti glavnu ulogu, lik Alije Osmanovića, Srbin odraslog u muslimanskoj porodici, koji svoje poreklo otkriva tek u 20. godini. Njegovu pomajku Rabiju igraće Ljiljana Blagojević.

„Eva Braun“ u Americi

Zahvaljujući prezentaciji na Internetu, bečejska pop grupa „Eva Braun“ pozvana je da učestvuje na četvorodnevnom pop festivalu u Los Anđelesu *Bash Pop*, koji će se održati krajem avgusta.

Goran Vasović, pevač i gitarista grupe, za „Evropljanin“ kaže:

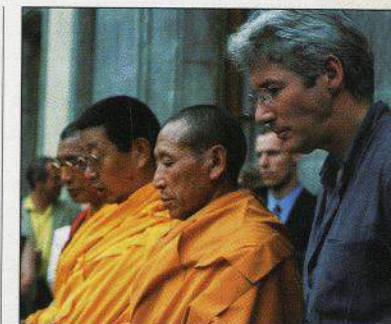
„Na Internetu smo već dve godine i prva smo jugoslovenska grupa s veb prezentacijom. U poslednjih godinu dana dobili smo mnogo poruka iz inostranstva, naročito iz SAD. Mislim da smo strancima zanimljivi pre svega zato što smo iz Jugoslavije. Zbog pretpostavke da je kod nas rat i raspad sistema, svi su oduševljeni zbog toga što neko uopšte svira.“

Ime gupe bilo im je provokativno. Interesovanje za nas se s vremenom širilo. Sa specijalizovanih muzičkih sajtova traži-

li su da im pošaljemo snimke, pojavili su se linkovi (preporuke) za 'Evu Braun', recenzije... Kako su naši semplovi stigli do organizatora festivala *Bash Pop*, za mene je misterija. U svakom slučaju, svideli su im se, pozvali su nas, s tim što sada imamo probleme s vizom, koje ćemo, nadam se, rešiti. Na festivalu će uz američke pop grupe nastupiti i grupe iz Švedske, Holandije, Nemačke, a mi ćemo biti jedini bend iz Istočne Evrope.“

Kao i svaki Srbin, Vasović kaže da je sumnjao u Internet, ali da se veb prezentacija pokazala kao moćno reklamno sredstvo. U prilog tome govori i interesovanje denverske diskografske kuće *Not Lane Recording* da objavi ili bar distribuiraju njihova izdanja.

GOSTOVANJE: Bečejski iz „Eva Braun“ pozvani u Los Anđeles

BORBA: Ričard Gir „oslobađa“ Tibet od Kine

Doprinos

Veliki broj ljudi iz filmskog sveta svoju glumačku, rediteljsku i producentsku aktivnost popunjava vrlo uspešnim političkim i socijalnim angažovanjem. Ričard Gir je svoje budiističke sklonosti pretvorio u vatrenu borbu za otcepljenje Tibeta od Kine.

Tom Kruz i Džon Travolta pripadnici su sajntološke sekte. Švedska glumica i rediteljka Liv Ulman bila je proglašena za ambasadora dobre volje pri Unesku. Elizabet Tejlor, Šeron Stoun i Tom Henks još daju doprinos javnim fondovima za borbu protiv side.

Glumac Džek Nikolson trenutno je na Kubi, opasnoj zoni za stanovnike SAD.

Foto: Rojter

NEMAČKA

Levo skretanje

Krajem septembra Nemci biraju novi parlament. Dani „većnog kancelara“ Kola čini se da su odbrojani. Biće to prilika za smenu generacija i ideja, jer se očekuje pobjeda koalicije političke generacije šezdesetosmaša: socijalista i zelenih

Svetsko fudbalsko prvenstvo možda je privremeno skrenulo pažnju nemačke javnosti s dnevnopolitičke scene. No, osvojili fudbaleri pancir-brigade titulu ili ne, Nemci će se usred žarkog leta susresti s još uzavrelijom političkom borbom, pripremom za parlamentarne izbore 27. septembra.

„Ovo je borba matadora“, okvalifikovao je minihenski „Fokus“ (Focus) sučeljavanje sadašnjeg kancelara Helmuta Kola (Kohl) s njegovim najozbiljnijim protivnikom u proteklih 18 godina - socijaldemokratom Gerhardom Šrederom (Schroder). A zna se da su matadori učesnici španske koride koji iscrpenom biku zadaju završni i smrtonosni ubod mačem. Onda se čuje ono: „Ole!“

U nemačkom slučaju „iscrpeni“ bik je Kol, pokazuju merodavne ankete i upozoravaju ugledni komentatori. Posle 18 godina vladavine, desno-konzervativna koalicija Kolove CDU - sa njenom još desnijom sestrinskom partijom CSU (Hrišćansko-socijalna unija) iz Bavarske - i malene Liberalne partije (FDP) postala je dosadna i nebu a kamoli ljudima. Matador bi lako mogao da bude Gerhard Šreder, kome oduševljena publika već kliče.

Na izborima tradicionalno niko ne dobija apsolutnu većinu, pa to neće poći za rukom ni SPD. Zbog toga je već najavljeno da će se formirati koaliciona vlada s ekološko-levičarskom grupacijom Zeleni/Savez 90. To bi onda značilo i definitivni silazak s vlasti ratne generacije i uspon posleratnih političara, koje je stvorio protestni pokret šezdesetih. „Generacija 68 krenula je kasno ali odlučno u osvajanju berlinske republike“, pisao je „Spigl“ (Der Spiegel).

Ako Šreder, mirovnjak - koji je još pre

petnaestak godina demonstrirao protiv izgradnje nuklearnih elektrana - postane kancelar, za svog zamenika i ministra inostranih poslova imenovaće Jošku Fišera (Joschka Fischer), vođu zelenih, aktivistu studentskog pokreta i uličnog borca. I to je trebalo dočekati: katolika Kola i birokratu Klausu Kinkela zamenjuje dvojac nekonformističkih levičara.

Izgleda da se posle tačno 30 godina ostvaruje geslo pokojnog studentskog lidera Rudija Dučkea (Dutschke), koji je za pobjedu levih ideja zahtevao „dugi marš kroz institucije“. Sada je došlo vreme da ta generacija, rođena neposredno posle rata, vikne: Kol mora da ode, i da taj poklič naiđe na odobravanje većine birača.

Novu crveno-zelenu koaliciju u Bonu, koja će u leto iduće godine biti preseljena u nove vladine prostorije u Berlinu, čekaju teški zadaci, koje levičarske ideje same ne mogu da razreše. Ali, vešti i pragmatični Šreder, koji u svojoj stranci važi za desno krilo i ne mari mnogo za partijsku ideologiju, uvek je u svojoj karijeri održavao odlične odnose s krupnom industrijom i ova se više ne plaši promene vlasti, uprkos bezuspešnom plašenju „crvenom opasnošću“, koju u kampanji upotrebljava CDU. To je najveća prednost Šredera, koji u svoje političke idole ubraja pre svega Tonija Blera (Tony Blair) i Bila Klintonu (Bill Clinton). A svi su oni i ista generacija, na koju je izvesne tragove ostavio hipi pokret, festival u Vudstoku i protest protiv rata u Vijetnamu.

Ali, skoro dvodecenijska vladavina konzervativaca nije ojačala samo pozicije leve već i ekstremne desnice, posebno u pet „novih pokrajina“, kako se zvanično naziva

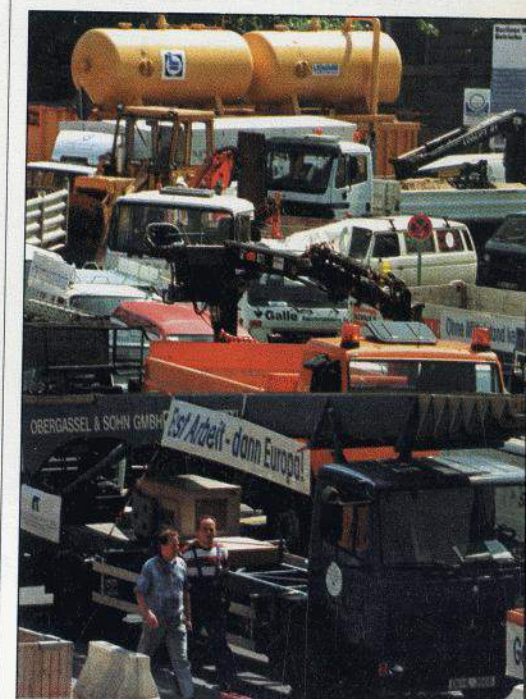
„OBRAČUN MATADORA“: Helmut Kol, Gerhard Šreder i „asistenti“ - političari koji će uticati na rezultat njihove borbe

eks-DDR. Na pokrajinskim izborima u Saksoniji-Anhaltu (Sachsen-Anhalt) u aprilu je ekstremno nacionalistička Nemačka narodna unija (DVU) osvojila čak 12,9 odsto glasova. Njen vođa, multimilioner Gerhard Fraj (Frey), sada se nada ulasku u Bundestag.

Sve demokratske partije bile su „iznenadene“ takvim uspehom nacista. Kao da nisu videle divljanje skinhedsa i ostalih radikalnih bandi, koje po Nemačkoj pale kuće gastarbajtera, napadaju domove azilanata, a po ulicama jure, ubijaju i do smrti gaze tamnolute prolaznike. Politikolog Jirgen Falter (Jurgen) misli da desni ekstremisti u celoj Nemačkoj imaju glasački potencijal od čak 20 odsto. „Partija s najprimitivnijim, najjednostavnijim i najradikalnijim rešenjima može da prikupi te glasove“, kaže on.

Baza raznih nezadovoljnika je velika. Jednostavna rešenja odgovaraju milionima nezaposlenih, naročito u istočnom delu, onima koji ne vole Evropsku uniju i njene kontrole, evro, gastarbajtere, crnce, izbeglice, azilante, sve one koji im „kradu radno mesto i siluju žene“. Oni Nemci s istoka koji su od Kola očekivali najviše i koji su mu klicali kada je objavio ujedinjenje i masovno pre osam godina glasali za njega, okrenuli su mu leđa. Na lokalnim izborima glasove su dobijali SPD, bivši komunisti, današnja Partija demokratskog socijalizma (PDS), ali u sve većoj meri i nacisti. Zato Kol naročitu pažnju u kampanji▶

ŠTRAJK U BERLINU: Retka nezadovoljstva u „državi blagostanja“

PREDVIĐANJA RASPOLOŽENJA BIRAČA ZA 21. SEPTEMBAR

	Prognoze za 1998.	Rezultati izbora oktobra 1994.
SPD	42-44%	36,4%
CDU/CSU	31-37%	41,5%
Zeleni	7%	7,3%
FDP	6%	6,9%
PDS	5%	4,4%

poklanja istočnim pokrajinama, gde može da računna na svega 23 odsto birača.

Nezadovoljstvo „nezahvalnih Osija“ (kako, sa ne baš malo potcenjivanja, zapadnjaci nazivaju istočnu braću) navelo je Kolovog spikera Ota Hauzera (Otto Hauser) da im zapreti: „Trebalo bi da znaju da nije dobro da stavljaju na probu zapadno-nemačku spremnost da pomogne tako što će birati ekstremiste“. Nije morao da podseća na to da se od 1991. iz savezne kase na istok prelilo neverovatnih 1.200 milijar-

NEMCI O KOSOVU

O južnoj srpskoj pokrajini i desnica i leвица u Nemačkoj imaju veoma slično mišljenje: osuđuju „brutalnost srpskih vojno-policijskih snaga“ prema civilima i odlučne su za to da se spreči nova Bosna. Razlikuju se, međutim, u tome da li Nemačka treba, sme ili mora da učestvuje u eventualnoj agresiji NATO na Jugoslaviju.

Ministar odbrane Folker Rije (Volker Ruhe), „jastreb“ CDU: „NATO ne može da trpi masakr usred Evrope i proterivanje na desetine hiljada ljudi. Stoga za intervenciju nije nužno ovlašćenje Saveta bezbednosti.“ To je kazao krajem juna 1998. a ne u leto 1995, kada je hrvatska „Oluja“ nemilosrdno očistila Krajinu od Srba.

Ministar inostranih poslova Kinkel iz FDP umereniji je: „Po međunarodnom pravu i sedmom poglavlju Povelje UN, sankcije nisu dozvoljene bez mandata svetske organizacije“. To je stav i kancelara Kola.

Oskar Lafonten (Lafontaine), šef SPD: „Za sve mere na Kosovu potrebna je rezolucija Saveta bezbednosti.“ Ne slažu se svi s tim stavom. Njegov zamenik Rudolf Šarping (Scharping) kaže da se u krajnjem slučaju i pre takve odluke može započeti s vojnim udarima na jugoslovenske položaje.

Odlučno protiv samostalne intervencije NATO su Zeleni/Savez 90. Šef njihove parlamentarne grupe Joška Fišer upozorava: „S tutnjavom topova ne sme se voditi predizborna kampanja. Ko želi da sprovede međunarodno pravo, mora da postupa pravno, a to znači: u skladu s Poveljom UN. Evropa ne sme dozvoliti da zbog problema u svom komšiluku postane oslonac američke politike u svetu.“

RUGOVA I KINKEL: Nemci ne podržavaju nezavisno Kosovo

di maraka. Ali, kako su pokazale finansijske kontrole i neki spektakularni procesi, veliki deo ogromnog novca na razne načine vrlo brzo je vraćen, uz pristojan profit za vešte špekulante, na zapad.

Posebним poreskim olakšicama za investicije na istoku, „najvećim poreskim poklonom svih vremena“, država je želela da pomogne izgradnju istoka, ali je samo obogatila špekulante. Širom eks-DDR, a naročito u velikim gradovima, danas zvrje prazne poslovne palate, šoping centri i luksuzni apartmani, koji su „gazdama“ doneli ogroman profit, a u borskoj kasi napravili rupu, koja se ne može zakrpati.

I kad se to u eks-DDR zna, onda je jasno da je Hauzer svojim izjavama uvredio Istočnjake, kod kojih od ujedinjenja s godinama raste „ostalgija“ (kovanica od reči ost - istok i nostalgija), odnosno žal za „dobrim“ DDR-vremenima. Čak 53 odsto učesnika jedne reprezentativne ankete izjavilo je da je njihov položaj lošiji nego što su očekivali. „Ostalgija“ se ogleda i u brojnim repri-

HELMUT KOL

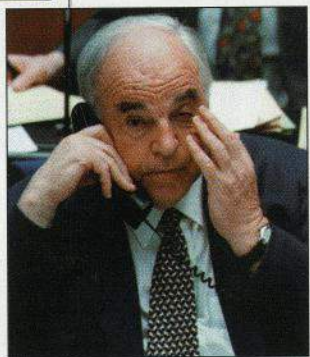
Kancelar s najdužim stažom u istoriji SRN. Na čelu vlade je od oktobra 1982, kada je parlament izglasao nepoverenje socijaldemokratskom premijeru Helmutu Šmitu (Schmidt).

Rođen 1930. u Ludvigshafenu, doktor istorijskih nauka.

U politici od 1947, kada se učlanjuje u Hrišćansko-demokratsku uniju (CDU). Od 1959. poslanik u zemaljskom parlamentu pokrajine Rajnland-Pfalz (Rheinland-Pfalz) Između 1969. i 1976. predsednik pokrajinske vlade. U međuvremenu, 1973. izabran za predsednika CDU.

OD 1976. do 1982. šef opozicione frakcije CDU/CSU u saveznom parlamentu - Bundestagu.

Pod vođstvom „večitog kancelara“ („Špigl“) desno-liberalna koalicija CDU/CSU i FDP pobeđuje na prvim izborima u ujedinjenoj Nemačkoj 1. decembra 1990.

HELMUT KOL: Večiti kancelar

BUNDESTAG: Da li će posle izbora leвица imati većinu

obrazovanje i zaštita od kriminala.

Na nezadovoljstvo u eks-DDR naročito utiče visoka stopa nezaposlenosti od 20

DESNICA: Partije ekstremne desnice bi mogle da osvoje čak 20 odsto glasova, smatra politikolog Jirgen Palper

odsto (u zapadnom delu triput je niža). Posle ujedinjenja skoro trećina industrijskih pogona je zatvorena, jer niko nije želeo loš kvalitet i ogromne proizvodne troškove, a zastarela oprema uz to još ugrožava okolinu. U „dobra stara vremena“ deset miliona dedeerovala imalo je posao, a sada ih je tri i po miliona manje. „Nemačko ujedinjenje je priča o dve zemlje - o jednoj koja ima i drugoj koja nema“, konstatovao je magazin „Tajm“ (Time).

Da bi istočne pokrajine dostigle nivo razvijenosti i standard zapada, biće potrebno najmanje 15 godina, pod uslovom da u tom periodu godišnji rast bude i šest odsto, izračunao je sindikat metalaca IG Metal. U prvom tromesečju ove godine

privredni rast na istoku dostigao je stopu od 3,8 odsto, što je Bundesbanka optimistički okvalifikovala kao „visoku ekspanziju“. Koliko će vremena biti potrebno da se oporavi istočna privreda i smanji nezaposlenost, nisu kazali. Celokupna istočnonemačka industrija prošle godine je proizvela robe u vrednosti od 137.000.000.000 maraka, što je za svega 13.000.000.000 više od obrta jedne jedine zapadne kompanije, doduše Dajmler-Benca.

Zato jedan od šefova SPD Saksonije-Anhalta kaže: „Ovde se politički časovni-

„OSTALGIJA“: Sve prisutniji žal za dobrim vremenima u bivšoj DDR

ci kreću drugačije.“ A o tome velike partije sa zapada nisu vodile računa, pa se sad pred izbore čude, dodaje jedan od bivših disidenata, koji se povukao u samozalaciju kao i većina „Osija“. „Danas je na istoku teško naći kandidate za političku funkciju kao nekada rezervni deo za vartburg“, piše hamburški „Špigl“.

„Pre ujedinjenja, SR Nemačka je bila ekonomski div a politički patuljak, a sada smo i jedno i drugo“, hvali se vladajuća koalicija i nabraja zasluge: jačanje EU, NATO, stvaranje evra, i tako dalje. Međutim, prvi ozbiljni spor u EU oko izbora predsednika Centralne evropske banke, u kojem je Kol morao da popusti pred francuskim zahtevima, uzrokovao je ozbiljne unutrašnje potrebe. Odjednom se „evro Kol“ preokrenuo i zapliva na naraslom talasu odbrane „nacionalnih interesa“.

„Ne želimo više da budemo glavni finansijeri Evrope“, kaže sada Kol i pominje ogromne svote kojima SRN plaća rad evrobirokratije.

SRN godišnje uplaćuje u evrokasu 21,4 milijarde maraka (ili 10,9 milijardi ekija). Ministar finansija Teo Vajgel (Theo Waigel) zatražio je da se doprinosi smanje: „Nećemo valjda prinostiti nemačku poljoprivredu kao žrtvu na evropski oltar“, pripretilo je, i time nemačkim seljacima stavio

GERHARD ŠREDER

Kolov protivkandidat i verovatno budući nemački savezni kancelar predstavlja pragmatičnu struju unutar SPD, čiji je član više od tri decenije.

Advokat Šreder rođen je 1944. u mestašćetu Mosenberg. Potiče iz siromašne radničke familije. Oca nikada nije video, jer je ovaj poginuo na ratištu u Rumuniji.

„Ja sam marksista“, govorio je šezdesetih godina, da bi desetak godina kasnije, 1978, postao šef Mladih socijalista (Juso), podmlatka SDP. Dve godine kasnije ulazi u Bundestag.

1990. prvi put pobeđuje na pokrajinskim izborima i postaje predsednik vlade Donje Saksonije (Niedersachsen). Na istu funkciju ponovo je izabran 1994. i u proleće ove godine.

Njegovo stalno prilagođavanje zahtevima vremena dokazuju i njegova četiri braka - od kojih je svaki bio primeren istorijskom trenutku. „Moji brakovi dokaz su moje ozbiljnosti“, kaže.

GERHARD ŠREDER: Prilagodljivost dokazuje i četvrtim brakom

NAČELA SPD

- Reformski savez starih i novih društvenih pokreta, čiju suštinu čini saradnja sa sindikatima, protiv onih snaga i grupa koje napretkom proglašavaju sve ono što povećava njihov profit i političku ili privrednu moć

- Novi, bolji napredak, stvaranje demokratske zajednice naroda, koji snose odgovornost za uspešnu budućnost sveta

- Protiv bezumlja rata i naoružavanja, za nenasilno rešavanje konflikata, očuvanje prirode, suzbijanje gladi, pravednu raspodelu prihoda, veći udeo radnika u proizvodnom kapitalu i za socijalnu sigurnost

- Ekološka i socijalno obnovljena privreda uz štednju energije

- Društvo koje nižim stopama rasta, manjim korišćenjem tuđeg a većim ličnim radom povećava standard, kvalitet života, stvara zdraviju okolinu, humanije uslove rada, više slobodnog vremena a manje straha

- Ravnopravno polova na poslu i u društvu, jednakost starih i mladih, Nemaca i stranaca

- Društvo ravnopravnih i svesnih građanki i građana
„Sve to se ne može postići bez kritičkog dijaloga“, stoji u programskim načelima partije.

CILJ SPD: „Više slobodnog vremena a manje straha“

ŠREDER KAZE

Za mene levica danas znači učestvovanje radnih ljudi u radom stvorenom blagostanju, znači zalaganje za demokratiju, diskurs, pri čemu diskurs ne znači odsustvo rukovođenja. Levica ne odbacuje elitu, već zahteva da svako može postati elita. Desno danas predstavlja svaki oblik preteranog autoritarizam i obavezujućih naloga iz centrale.

Šreder želi da obnovi državu socijalne tržišne privrede i da pomiri interese krupne industrije i kapitala i socijalnu državu. („Cajt“)

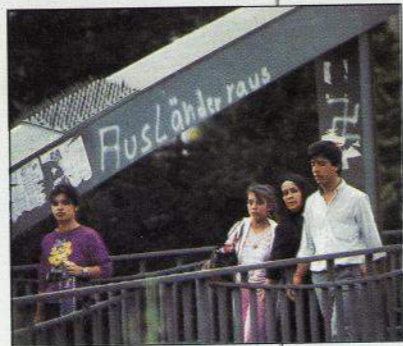

ISTORIJA: Vili Brant i Šreder kao šef mladih socijalista

do znanja da oni imaju manje subvencije, jer njihove marke odlaze siromašnim članicama EU: Španiji, Grčkoj i Portugaliji, a da CDU to može da popravi. Kasno se toga setio.

U predizbornoj kampanji desnica je, osim na stvarnog protivnika, udarila i na „svoju“ tvorevinu - Evropsku zajednicu, koja se smatra čedom prvog kancelara CDU Konrada Adenauera i njegovih francuskih i italijanskih kolega iz ranih pedesetih. „Sada se radi o očuvanju izvornih nemačkih interesa u Evropi“, kaže Kol i počinje da udara u nacionalističke talambase, posebno kad je reč o strancima azilantima. „Nemačka nije imigraciona zemlja“, stoji u jednom letku CDU.

Socijalisti su morali da revidiraju svoje predizborne slogane kada im je reklamna

CILJ CDU: „Uspešni suživot sa strancima u Nemačkoj“

agencija stavila do znanja da sve ono što partijski vrh smatra centralnom temom na

birače ili ne deluje uverljivo ili nije bitno. Složili su se, međutim, da akcija „Fudbal za sve“ ima logike iako baš ne pripada partijskom programu. Tim sloganom SPD se bori protiv monopola privatnih TV stanica, koje su otkupile prava da emituju najvažnije utakmice, i za čije praćenje gledalac mora da plati skupu pretplatu. Dva javno-pravna (takoreći državna) kanala to su decenijama prenosila besplatno.

I tako smo opet došli do fudbala, odnosno možda

NAČELA CDU

- Osnova politike CDU je hrišćansko shvatanje čoveka i spoznaja o dobroći Božje tvorevine. Političko delanje određuje kurs usmeren ka ljudskim, hrišćanskim vrednostima

- U središtu politike nalazi se nepovredivost ljudskog dostojanstva, koju štiti od početka života do njegovog kraja

- „Sloboda u odgovornosti“, sa konceptom ekološke i socijalne tržišne privrede, osnova je programa za budućnost

- CDU je zahvaljujući hrišćanskom ubeđenju bila partija čije su ideje pokretale izgradnju posle Drugog svetskog rata i od Nemačke napravile rascvetalu, širom sveta priznatu zajednicu. S nemačkim ujedinjenjem ostvarila se jedna od tih velikih političkih vizija

- Ciljevi:

- Izgradnja najmodernijeg društva Evrope, a ujedinjena Evropa sa stabilnom valutom evro jeste strategija budućnosti

- Jačanje konkurentnosti, privredni rast i zapošljavanje, socijalna sigurnost, reforma obrazovanja, decentralizacija, reforma federalizma, odgovornost za ličnu budućnost samostalnim radom i osnivanjem preduzeća, povećanje bogatstva, nacionalna solidarnost u izgradnji istočnog dela, reforma socijalne države, unutrašnja bezbednost i stabilnost, borba protiv kriminala, uspešni suživot sa strancima u Nemačkoj.

JOŠKA FIŠER: Vođa Zelenih i Šrederov saveznik bio je aktivista studentskog protesta i ulični borac

jedine stvari koja i dalje ujedinjuje sve Nemce - oni se još nadaju da će pancermomčad osvojiti pehar u Parizu 12. jula. A onda počinje pravo odbrojavanje do 27. septembra. ■

DUBRAVKO KOLENDIĆ

U Musolinijevom stilu

Italija ovih dana mora da odluči da li opstanak Venecije vredi dve milijarde dolara. Ovaj grad već 1.500 godina živi na vodi, ali rastući nivo mora prouzrokovao globalnim otopljanjem izaziva sve više poplava. Najniža tačka u gradu proslavljeni Trg svetog Marka

nađe se pod vodom barem 40 do 60 puta godišnje. Privatni konzorcijum osnovan da reši ovaj problem ima predlog: da se na tri ključne tačke na prilazima gradu postave prenosne barijere pomoću kojih bi se grad privremeno mogao odseći od mora u vreme izuzetno

visoke plime. Projekat bi koštao dve milijarde dolara, a izgradnja prepreka trajala bi osam godina. „Trebalo nam neko da odluči u Musolinijevom stilu“, vjaka se Roberto Frassetto (Frassetto), predsednik italijanske Komisije za globalne probleme.

VENECIJA: Za spasavanje od poplava potrebno dve milijarde dolara

Egzorcist Bogorodičine crkve

Malo je poznato da u južnom delu Bogorodičine crkve (Notre Dame) u Parizu, u blizini velike rozete a iza znaka na kome piše *Reception, Dialogue* (prijem, razgovor), službuje sveštenik čije je zvanje „stalni egzorcista Bogorodičine crkve“.

Otac Klod Nikola (Claude Nicolas) je, prema tvrdnji novinara „Njujork tajmsa“ (New York Times), prijatan debeljko koji se veselo smeje, ne škropi nikoga svetom vodicom, niti strogo propoveda na latinskom, već drži vernike za ruku i tihim glasom izgovara molitve kojim im pomaže da ne padnu pod đavolji uticaj.

Francuska katolička crkva

imenuje 95 egzorcista, a potražnja za oficijelnim crkvenim egzorcistima stalno raste, i to ne samo u Francuskoj, gde svaka dijeceza ima jednoga, što je pet puta veći broj nego pre 20 godina. Vatikan je 1986. godine izdao nova uputstva za isterivanje đavola, a u Francuskoj je najposećeniji otac Nikola, koji dnevno sasluša bar deset vernika koji osećaju da ih progoni sam đavo. U slučajevima kada mu se učini da je đavo u stvari teško mentalno oboljenje, otac Nikola upućuje vernike malom timu psihologa, psihijataru i sveštenika koji je formirala Bogorodičina crkva, jedna od retkih koje su uvek

ISTERIVAČI ĐAVOLA: Francuska katolička crkva imenuje 95 egzorcista, a najpoznatiji je otac Nikola iz crkve Notr dam

imale službenog egzorcistu.

Francuska je inače puna „honoraraca“ koji se isterivanjem đavola bave laički, i za svoje usluge u proseku naplaćuju od 200 do 2.000 dolara.

[Komšija i Lukašenko]

Beloruski predsednik Aleksandar Lukašenko posvađao se sa Amerikom, Kanadom, petnaest zemalja Evropske unije i još ponekom svetskom državom, sve zbog toga jer ne želi da mu njihovi ambasadori budu prvi susedi.

Lukašenkova privatna rezidencija u Drozdiju nalazi se neposredno uz diplomatski kompleks, što Lukašenkou, izgleda, nije po volji. Vlasti u Minsku još od aprila pokušavaju da isele amba-

ODLAZAK: Ambasador Nemačke Vinkelmann (Winkelmann) i Velike Britanije Džesika Pirs (Jessica Pearce) napuštaju Minsk

sadore dvadesetak zapadnih zemalja iz njihovih domova pod izgovorom da žele da temeljito poprave vodovod i kanalizaciju. Sve zapadne vlade odbile su da popuste pred ucenom, posle čega je Lukašenko prešao sa reči na dela i isključio im vodu i struju. Zapadne zemlje su posle toga odlučile da povuku svoje ambasadore iz Minska kući „na konsultacije“.

PONUĐA: Svetska jevrejska organizacija za odštetu odbila je 600 miliona dolara koje su ponudile tri švajcarske banke

Rodžer G. Carls, u pismu „Vašington postu“, 18. mart 1998.

[Vilijam Keli]...→ JUVELIR

Gde su ubice i silovatelji koji su izvršili masakr u Mi Laju?
Gde su pretpostavljeni oficiri koji su saznali za zločin dok je bio u toku, a nisu ga zaustavili?

Šta je s onim oficirima... koji su duže od godinu dana sakrivali istinu o masakru?

Šta je s civilima u Kongresu SAD, Ministarstvu odbrane i Beloj kući, koji su zaštitili ubice i silovatelje tako što su se pobrinuli da ne odgovaraju za zločine?

Odgovori su neprijatni. Ubice hodaju ulicama naše zemlje. Centralna figura masakra Vilijam Keli poslednji put viđen je u zajedničkom dokumentarcu PBS/BBC (američki Public Broadcasting Service i British Broadcasting Company) kako napušta juvelirnicu kojom upravlja u Kolumbusu, država Ohajo, i seda u svoj mercedes benc...

Američki ratni zločinci žive među nama u prijatnoj anonimnosti.

VIJETNAM: Američko pravosuđe bilo je blagonaklono prema sopstvenim vojnicima koji su počinili zločine

RATNI ZLOČINI

Miran san poručnika Kelija

Amerikanci žele sami da odluče ko će se od njihovih građana naći na budućem stalnom međunarodnom sudu za ratne zločine, ali to pravo uskraćuju drugima

U zimu 1968, američke snage masakrirale su u kaznenoj ekspediciji u južnom Vijetnamu stotine seljana Mi Laja (My Lai). Zločin je obelodanjen tek 16. novembra 1969. godine, a glavni vinovnik masakra poručnik Vilijam Keli (William Calley) izveden je pred sud naredne godine. Američko pravosuđe bilo je prema njemu veoma obzirno i humano. Nije mu suđeno za ratni zločin, već je optužen za „ubistvo s predumišljajem“ ne više od 22 vijetnamska građanina. Osuđen je na doživotni zatvor 31. marta 1970. godine, ali je u avgustu iste godine kazna preinačena na 20 godina robije.

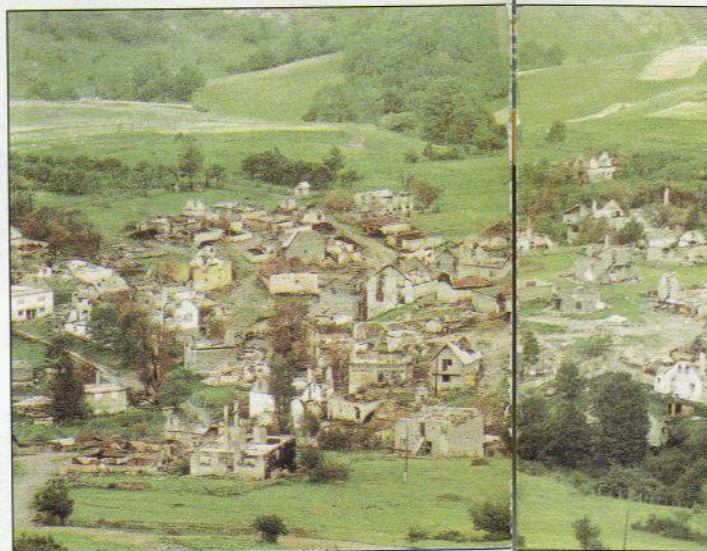
Posle svega, poručnik Keli nije robijao ni dana: proveo je nekoliko godina u nekoj vrsti kućnog pritvora i potom nastavio da živi kao sav normalan svet.

U Rimu ovih dana pravnici i diplomate iz 150 zemalja sveta pokušavaju da se sporazumeju oko uspostavljanja stalnog međunarodnog krivičnog suda koji bi preuzeo poslove istrage, optuživanja i suđenja gospodinu Keliju i njemu sličnim. Pod pokroviteljstvom UN, eksperti imaju ukupno pet nedelja (do 17. jula) da pomire suprotstavljene interese i gledišta zemalja koje predstavljaju. Sve se one načelno slažu u

tome da se pred jednim sudom nađu budući „počinioci genocida, zločina protiv čovečnosti i ratnih zločina“, ali se temeljno razilaze oko konkretnih tačaka sporazuma o osnivanju stalnog suda za ratne zločine.

Američki predsednik Bil Klinton (Bill Clinton) izjavio je da bi voleo da takav sud bude osnovan do 2000. godine, ali je upravo njegova zemlja stavila prst u oko drugim državama insistirajući na tome da sud bude pod starateljstvom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, gde Amerika ima pravo veta. Drugim rečima, američka delegacija u Rimu ima izričit zadatak da spreči usvajanje sporazuma koji bi omogućio da se, nezavisno od američke volje, američkim građanima (a posebno profesionalnim vojnicima) sudi pred bilo kojim međunarodnim sudom „višim“ po rangu od američ-

BIL KLINTON:
Međunarodni sud
do 2000. godine

SPALJENO SELO U BOSNI: Zločinci iz Vijetnama, Bosne i sa Kosova neće se naći na novom sudu

Majkl O' Nil, savetnik ministra odbrane, u pismu „Vašington postu“, maj 98.

[Protest CIA]...→ AMERIKA JE LIDER

Potencijalni zločin koji će u Rimu (na konferenciji) biti na dnevnom redu jeste „agresija“. Kad su američke snage otišle u Grenadu, Panamu i Haiti, jesu li naši vojnici bili krivi za zločinačku agresiju? Jesu li svi službenici CIA koji su podržavali snage „kontraša“ ratni zločinci? To što Amerika... insistira da vlade, a ne međunarodni javni službenici, odlučuju o takvim magistralnim pitanjima nije opstrukcija, već liderstvo.

Dužni smo kao lideri slobodnog sveta da upotrebimo vojnu silu protiv Iraka, da u neprijateljskim područjima izvodimo protivterorističke akcije, ili da tajnim akcijama sprečavamo širenje oružja masovne destrukcije. Pri tom, naši vojnici zbog takvih okolnosti ne smeju dospeti pred sud.

kih sudova. I to ne samo zbog toga što je konzervativno nastrojani predsednik senatskog Spoljnopolitičkog odbora Džesi Helms (Jesse Helms) već izjavio da bi takav sporazum bio „mrtav po prispeću“ u američki Kongres, gde ga čeka ratifikacija.

Ne dolazi u obzir, kaže Vašington, da Amerikancima sudi bilo kakav sud van američkih granica, ukoliko se s time prethodno izričito ne složi američka vlada.

Sadašnji tekst sporazuma o osnivanju suda ionako predviđa da se budući sud bavi samo slučajevima kad nacionalna pravosuđa zemalja čiji su državljani ratni zločinci nisu preduzela ništa protiv njih. Prema tome, već sada je jasno da stalni sud ništa ne bi mogao preduzeti protiv po-

ručnika Kelija nakon što je ovaj prošao američke pravne instance (nezavisno od toga što ga je američko pravosuđe praktično samo pomilovalo po glavi). No, Amerikanci - na čelu s predsednikom svoje delegacije Dejvidom Šeferom (David Scheffer), ambasadorom SAD za ratne zločine - traže da se i takav sporazum izmeni. Ako njihovi zahtevi prođu, Amerikanci će moći da štite svoje građane čak i u slučaju da američko nacionalno pravosuđe prethodno potpuno ignoriše ili odobri njihove pretpostavljene zločine. Tu privilegiju bi, dabome, sačuvali za sebe samo članovi Saveta bezbednosti - ona bi ostala uskraćena vladama preostalih 145 država koje će, kako se očekuje, potpisati sporazum.

Amerikanci (i Francuzi, koji su kao bivša imperijalna sila i dalje vojnički prilično angažovani van svojih granica) još su zabrinuti zbog dela nacrtu međunarodnog sporazuma koji predviđa nadležnost suda nad široko definisanim „ratnim zločinima“, kao što su napadi na nevojničke ciljeve. Amerikanci se boje da bi, u tom slučaju, njihove vojnike na sud mogle poslati zemlje poput Iraka i Libije, jer su protiv tih zemalja izvodili vojne akcije koje su prouzrokovale brojne civilne žrtve.

Zasad je izvesno jedino to da će se pred ovim sudom, ukoliko ugleda svetlost dana, naći samo zlodela počinjena nakon što osnivački akt stupi na snagu. Oni koji su okrvavili ruke u Bosni, na Kosovu ili u Vijetnamu, mogu da budu mimi.

LJILJANA SMAJLOVIĆ

MODERNI SRPSKI NEDELNIK
EVROPLIANIN

OSNIVAČ

Slavko Čuruvija

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Dragan Bujošević

ZAMENIK GLAVNOG UREDNIKA

Ivan Radovanović

ŠEF DESKA

Milorad Vesić

UREĐUJE KOLEGIJUM

Ljiljana Smajlović, dr Branka Prpa,
Dragan Mojović, Bogdan Tirnanić,
Voja Žanetić, Aleksandar Tijanić,
Slavko Čuruvija

REDAKCIJA

Ljubomir Benić,
Srboljub Bogdanović, Olivera
Bročić, Ana Davičo, Marina
Fratucan, Ivana Janković, Vesna
Kostić, Zoran Mamula, Sladana
Popović, Maja Slavnić, Koča
Sulejmanović, Dušan Zdravković,
Biljana Živančević

FOTOGRAFIJA

Predrag Mamuzić

LEKTORI

Ljiljana Simić, Sandra Šare

LIKOVNO-GRAFIČKA REDAKCIJA

Darko Novaković,
Dragan Stojanović

KOMPJUTERSKA PRIPREMA

Darko Knežević, Ivan Miladinović,
Predrag Petković

IZDAVAČ

DeTePress

Beograd, Kosovska 26/V

DIREKTOR IZDANJA

Ivan Tadić

DIREKTOR PRODAJE

Tomislav Rajković

TELEFONI:

Centrala: 3298-020

Fax: 3298-067, Direktor prodaje:
3298-020, lok. 694, Marketing:
3341-738, 3341-682, 3340-527

TIRAŽ I DISTRIBUCIJA

Press distributer d.o.o.
Terazije 16, tel. 686-233,
641-142

ŠTAMPA

„Birografika“ Subotica

e-mail

evrodesk@dnevnitelegraf.com

Snaga postera - izložba radova od Tuluz Lotreka do Sači i Sačija
do 26. jula
Muzej Viktorija i Albert
London

Dame u džezu, Kejtrel džez festival
23-26. jul
Enekoski

Trke Formule 1
12. jul
Silverstoun

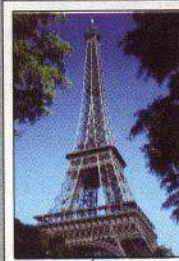
Svetsko prvenstvo u fudbalu - finale
12. jul
Pariz

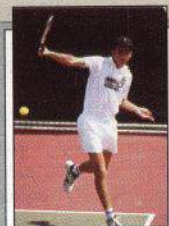
Erotika '98.
14-17. avgust
Sankt Peterburg

Koncert povodom 400 godina izvođenja prve opere
3-5. jul
Beč

Izložba slika Ežena Delakroa
do 20. jula
Grand Pale
Pariz

Kup Mercedes, teniski turnir
20. jul
Štutgart

Libertas, 49. letnji festival
10. jul - 25. avgust
Dubrovnik

BeoTelNet

VAŠ INTERNET PROVAJDER

.04

<http://www.beotel.yu>

I N F O
R M I
Š I T E
SE.

D N
E V
NO.

